МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ,
СПОРТУ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ,
СЛОВЕСНОСТІ ТА КУЛЬТУРИ

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на тему: Журналістське розслідування у глобальному бізнес-контексті

обувача вищої освіти ІІ рівня, ІІ курсу, групи ЖМЗ-23-1,
іальності (061– Журналістика),
ітня програма (“Економічна журналістика”)

_____ Ключки Сергія Сергійовича
(підпис) (прізвище, ім’я, по батькові)

уковий керівник _____ Гиріна Тетяна Сергіївна
(підпис)
д.н.соц.ком., проф.
(ПІП,, науковий ступінь, вчене звання)

івник освітньо-професійної програми
_____ Зикун Наталія Іванівна
(підпис)
д.н.соц.ком., проф.
(ПІП,, науковий ступінь, вчене звання)

пущено до захисту за рішенням кафедри _____
отокол від «20» 01 2025 № 6-а

ідувач кафедри _____ Гиріна Тетяна Сергіївна
(підпис)
д.н.соц.ком., проф.
(ПІП,, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2024

Реєстрація № 33 20.01.25
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 20.01.25
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Бернацька Д.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: _____ Зикун Н.І.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Гиріна Т.С.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Брадов В.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (ДИПЛОМНОЇ) РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	**від 0 до 30**			
2.Дотримання вимог щодо оформлення	**від 0 до 10**			
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	**від 0 до 5**			
Рецензент	**від 0 до 5**			
РАЗОМ БАЛІВ*	**від 0 до 50**			
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
І.Доповідь	**від 0 до 10**			
2. Роздатковий матеріал	**від 0 до 5**			
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	**від 0 до 25**			
5. Апробація (участь у конференціях)	**від 0 до 10**			
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**			

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)

ПРАВИЛА ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНОК ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	EX	2 (незадовільно)

4

ультет соціально-гуманітарних технологій, спорту та реабілітації
едра соціальних комунікацій, словесності та культури
ціальність 061 – Журналістика
ітня програма "Економічна журналістика"

Затверджую
Завідувач кафедри
Гиріна Т.С.
«25» грудня 2024

Завдання на випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу

здобувачці вищої освіти

Ключці Сергію Сергійовичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

ема випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи
рналістське розслідування у глобальному бізнес-контексті

зерджена наказом ректора від «25» грудня 2023 №1729

трок здачі закінченої роботи 16 грудня 2024 року

ільова установка
та роботи – дослідження теоретичних основ і практичних аспектів рналістських розслідувань у глобальному бізнес-контексті, зокрема лідженні впливу штучного інтелекту на методи і результати розслідувань, а ож у вивченні комунікаційних стратегій та досвіду українських та зарубіжних рналістів у проведенні спільних розслідувань у мирний і воєнний час
єкт дослідження – практики журналістських розслідувань у глобальному нес-контексті, з особливим акцентом на інтеграції штучного інтелекту та унікаційних стратегій у роботу медіаколективів
едмет дослідження – теоретичні основи та практична реалізація рналістських розслідувань у глобальному бізнес-середовищі з акцентом на иві інструментів штучного інтелекту на практики розслідувань на макро та рорівнях.
а дослідження – діяльність у соціокомунікаційному просторі некомерційних рядових громадських та освітніх організацій, які активно сприяють розвит,ку естигативної журналістики у Україні, зокрема "Bihus.info", "Інституту витку регіональної преси", "Донецького інституту інформації", иколаївського центру журналістських розслідувань" ("NikCenter"), римського центру журналістських розслідувань", "NGL.media", "Наші гроші", xty.org.ua", "Слідство.інфо" та "Четвертої влади" (обрані за принципом нства в Глобальній мережі журналістів-розслідувачів (GIJN)). Міжнародний

контекст розслідувальної журналістики досліджено на основі учасників проєкту проєкт “Інновації журналістики в демократичних суспільствах” (англ. – “Journalism Innovations in Democratic Societies JoIn-DemoS”), що є вираженням концепції “журналістики спільного розслідування” (англ. – “collaborative-investigative journalism”). На прикладі проєктів Великобританії (“Bellingcat”), Австрії (“Dossier”, “Der Falter”, “Der Standard”), Іспанії (“Civio”), Німеччини (“Süddeutsche Zeitung”), Швейцарії (“Tamedia/TX Group”, “SonntagsZeitung”, “Le Matin Dimanche”)

Емпірична база дослідження – результати результати авторського експертного опитування методом електронного анкетування з використанням сервісу “Google Forms” (n=16) проведеного 4–15 листопада 2024 р. Учасники – члени розслідувальних колективів редакцій визначених в базі дослідження

4. Вихідні дані до роботи – вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки

5. Перелік графічного матеріалу 1 таблиця 14 рисунків

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ГЛОБАЛЬНОМУ БІЗНЕС-КОНТЕКСТІ

1.1. Наукова база та методологія дослідження

1.2. Глобальний та локальний виміри журналістських розслідувань

РОЗДІЛ 2. КОМУНІКАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

2.1. Розслідувальна журналістика в Україні часів війни

2.2. Зарубіжний досвід колабораційно-розслідувальної роботи в журналістиці

РОЗДІЛ 3. ЕСПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЖУРНАЛІСТСЬКІ РОЗСЛІДУВАННЯ У ГЛОБАЛЬНОМУ БІЗНЕС-КОНТЕКСТІ

3.1. Штучний інтелект як перспективний інструментарій сучасних журналістських розслідувань

3.2. Досвід українських журналістів-розслідувачів із використання штучного інтелекту у своїй професійній діяльності

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

7. Календарний план виконання роботи

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	Вибір теми	до 10.12.2023	10.12.2023
2	Опрацювання літературних джерел,	до 05.02.2024	07.02.2024

6

кваліфікаційної (дипломної) роботи		
Узгодження плану випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	до 04.03.2024	01.03.2024
Підготовка першого розділу випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	до 01.04.2024	05.04.2024
Підготовка другого розділу випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	до 03.06.2024	01.06.2024
Підготовка третього розділу випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	до 09.09.2024	03.09.2024
Підготовка вступу, висновків та подання завершеної випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи керівнику	до 07.10.2024	01.10.2024
Доопрацювання випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи із урахуванням зауважень керівника	до 04.11.2024	01.11.2024
Подання закінченої випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи, перевірка на плагіат та отримання відгуку керівника	до 02.12.2024	02.12.2024
Передзахист випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	20.12.2024	20.12.2024

Дата видачі завдання «26» грудня 2023 року

Керівник випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи _____ (підпис) Гиріна Т.С. (прізвище, ініціали)

Керівник освітньо-професійної програми _____ (підпис) Зикун Н.І. (прізвище, ініціали)

Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ (підпис) Ключка С.С. (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Журналістське розслідування у глобальному бізнес-контексті
(назва випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи)

Мета роботи полягає в є дослідженні теоретичних основ і практичних аспектів журналістських розслідувань у глобальному бізнес-контексті, зокрема дослідженні впливу штучного інтелекту на методи і результати розслідувань.

Завданнями роботи є з'ясування наукової бази та методологію дослідження; виявити особливості глобальних та локальних розслідувань в цифрову епоху; схарактеризувати український досвід розслідувальної журналістики років війни; осмислити зарубіжний досвід колаборайційно-розслідувальної роботи в медіа; визначити особливості застосування алгоритмів штучного інтелекту в інвестигаритвних проєктах медіасектору; емпірично вивчити досвід українських журналістів-розслідувачів із використання штучного інтелекту у своїй професійній діяльності.

Предметом дослідження є теоретичні основи та практична реалізація журналістських розслідувань у глобальному бізнес-середовищі з акцентом на впливі інструментів штучного інтелекту на практики розслідувань на макро та мікрорівнях.

Об'єктом дослідження виступають практики журналістських розслідувань у глобальному бізнес-контексті, з особливим акцентом на інтеграції штучного інтелекту та комунікаційних стратегій у роботу медіаколективів.

Базою дослідження визначено діяльність "Bihus.info", "Інституту розвитку регіональної преси", "Донецького інституту інформації", "Миколаївського центру журналістських розслідувань" ("NikCenter"), "Кримського центру журналістських розслідувань", "NGL.media", "Наші гроші", "Texty.org.ua", "Слідство.інфо" та "Четвертої влади". Міжнародний контекст розслідувальної журналістики досліджено на основі проєктів Великобританії ("Bellingcat"), Австрії ("Dossier", "Der Falter", "Der Standard"), Іспанії ("Civio"), Німеччини ("Süddeutsche Zeitung"), Швейцарії ("Tamedia/TX Group", "SonntagsZeitung", "Le Matin Dimanche").

За підсумками розвідки сформульовані висновки реалізованої наукового дослідження, проведене емпіричне дослідження методом електронного анкетування з використанням сервісу "Google Forms" (n=16) проведеного 4–15 листопада 2024 р. Учасники – члени розслідувальних колективів редакцій визначених в базі дослідження.

Випускна кваліфікаційна (дипломна) робота містить 60 сторінок, список використаних джерел з 85 найменувань, 6 додатків.

Ключові слова: Економічна журналістика, журналістика спільного розслідування, журналістське розслідування, інвестигативна журналістика, соціальнокомунікаційні технології, штучний інтелект.

Рік виконання випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи 2023–2024.

Рік захисту роботи – 2025.

ANNOTATION

Investigative journalism in a global business context

(name of final qualification (diploma) work

The purpose of the work is to study the theoretical foundations and practical aspects of journalistic investigations in the global business context, in particular, to study the impact of artificial intelligence on the methods and results of investigations.

The tasks of the work are to clarify the scientific base and research methodology; to reveal the peculiarities of global and local investigations in the digital age; characterize the Ukrainian experience of investigative journalism during the war years; to understand the foreign experience of collaborative investigative work in the media; determine the features of the application of artificial intelligence algorithms in investment projects of the media sector; to empirically study the experience of Ukrainian investigative journalists in using artificial intelligence in their professional activities.

The subject of the study is the theoretical foundations and practical implementation of investigative journalism in the global business environment with an emphasis on the impact of artificial intelligence tools on investigative practices at the macro and micro levels.

The object of the study is the practice of journalistic investigations in the global business context, with a special emphasis on the integration of artificial intelligence and communication strategies in the work of media teams.

The basis of the study is the activity of "Bihus.info", "Institute of Regional Press Development", "Donetsk Institute of Information", "Mykolaiv Center for Journalistic Investigations" ("NikCenter"), "Crimean Center for Journalistic Investigations", "NGL.media", "Nashi money", "Texty.org.ua", "Slidstvo.info" and "Chetvertoi vladya". The international context of investigative journalism was studied on the basis of projects in Great Britain (“Bellingcat”), Austria (“Dossier”, “Der Falter”, “Der Standard”), Spain (“Civio”), Germany (“Süddeutsche Zeitung”), Switzerland (“ Tamedia/TX Group”, “SonntagsZeitung”, “Le Matin Dimanche”).

Based on the results of the investigation, the conclusions of the implemented scientific research were formulated, an empirical study was conducted by the method of electronic questionnaire using the "Google Forms" service (n=16) conducted on November 4-15, 2024. The participants are members of the investigative teams of the newsrooms specified in the research database.

Graduation qualification (diploma) work contains 60 pages, a list of used sources with 85 names.

Keywords: Economic journalism, joint investigative journalism, investigative journalism, investigative journalism, social communication technologies, artificial intelligence.

The year of completion of the final qualification (diploma) work is 2023–2024.

The year of job protection is 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП ……... 10
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ГЛОБАЛЬНОМУ БІЗНЕС-КОНТЕКСТІ …….. 16
1.1. Наукова база та методологія дослідження ……..…… 16
1.2. Глобальний та локальний виміри журналістських розслідувань …….. 24
РОЗДІЛ 2. КОМУНІКАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ …… 29
2.1. Розслідувальна журналістика в Україні часів війни …..…… 29
2.2. Зарубіжний досвід колаборaційно-розслідувальної роботи в журналістиці …….. 41
РОЗДІЛ 3. ЕСПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЖУРНАЛІСТСЬКІ РОЗСЛІДУВАННЯ У ГЛОБАЛЬНОМУ БІЗНЕС-КОНТЕКСТІ ……... 51
3.1. Штучний інтелект як перспективний інструментарій сучасних журналістських розслідувань ……... 51
3.2. Досвід українських журналістів-розслідувачів із використання штучного інтелекту у своїй професійній діяльності …….. 56
ВИСНОВКИ …….. 65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ……..... 70
ДОДАТКИ ……. 78

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному світі, який характеризується глобалізацією та високим рівнем взаємозалежності економік, роль журналістських розслідувань у бізнес-середовищі набуває особливої важливості. Журналісти-розслідувачі стають ключовими гравцями в забезпеченні прозорості, підзвітності та етичної поведінки транснаціональних корпорацій. В умовах, коли фінансові скандали, корупція та неетичні бізнес-практики можуть мати глобальні наслідки, такі розслідування сприяють формуванню довіри суспільства до бізнесу. Особливої актуальності дослідження набуває в контексті використання сучасних технологій, зокрема штучного інтелекту, у журналістиці, адже він пропонує нові можливості для збору, аналізу та інтерпретації великих обсягів даних, що дозволяє журналістам виявляти приховані зв’язки та неочевидні факти. У цьому контексті особливо цікавим є досвід українських журналістів, які працюють в умовах війни вже понад десять років. Вони стикаються з унікальними викликами та ризиками, які впливають на методи і результати їхніх розслідувань. Досвід зарубіжних журналістів у проведенні спільних розслідувань також є важливим для розуміння кращих практик та стратегій у галузі. Міжнародна співпраця дозволяє об’єднати ресурси та експертизу, що є критично важливим для викриття складних схем та корупційних зв'язків, які часто мають транснаціональний характер. Таким чином, дослідження журналістських розслідувань у глобальному бізнес-контексті є актуальним та своєчасним, оскільки воно сприяє розумінню ролі журналістики у сучасному світі, а також надає інструменти для покращення її ефективності в умовах нових викликів та технологічних змін.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі осмислено у вимірі досліджень українських та зарубіжних науковців, зокрема Т. Гиріної із осмислення рівня фінансово-економічної грамотності українців засобами бізнес-журналістики [8, с. 9], сприйняття українцями конкретно журналістських

розслідувань [9, с. 22], розслідувальної журналістики як інструменту забезпечення привернення уваги та довіри інвесторів, зокрема під час повоєнної відбудови київщини [10, с. 26–36]. Аналіз специфіки журналістських розслідувань в Україні провели у 2023 р. Г. Христокін та І. Зайцева [41, с. 71–80]. Цінними для нас є результати досліджень О. Мітчук, Г. Горбенко, І. Погребняк [25, с. 46–51], В. Андрушків [1, с. 34–40], Т. Бондаренко та С. Коваль [4, с. 14–15], Н. Стеблина [38, с. 27], Л. Федорчук, [40, с. 112–115]. М. Василенко у 2023 р. осмислив стан журналістського розслідування в умовах війни [84, с. 33]. Зарубіжний науковий дискурс із означеної тематики представлено розвідками із осмислення здобутків та викликів до поступу жанру в національних медіасистемах Індонезії (В.Й. Сарагіх [74, с. 80]), Португалії (Н.Х. Сільва, М.Х. Пальма Лампрея Дос-Сантос, Н. Батіста, Ф. Мата [67, с. 177]), Нігерії (О. Адемола, К. Соморін [46, с. 14]), Індії (С. Дас [53, с. 168–175].

Метою випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи є дослідження теоретичних основ і практичних аспектів журналістських розслідувань у глобальному бізнес-контексті, зокрема дослідженні впливу штучного інтелекту на методи і результати розслідувань, а також у вивченні комунікаційних стратегій та досвіду українських та зарубіжних журналістів у проведенні спільних розслідувань у мирний і воєнний час.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні *завдання*:

– з’ясувати наукову базу та методологію дослідження;

– виявити особливості глобальних та локальних розслідувань в цифрову епоху;

– схарактеризувати український досвід розслідувальної журналістики років війни;

– осмислити зарубіжний досвід колаборaційно-розслідувальної роботи в медіа;

– визначити особливості застосування алгоритмів штучного інтелекту в інвестигаритвних проєктах медіасектору;

– емпірично вивчити досвід українських журналістів-розслідувачів із

використання штучного інтелекту у своїй професійній діяльності.

Об'єкт дослідження – практики журналістських розслідувань у глобальному бізнес-контексті, з особливим акцентом на інтеграції штучного інтелекту та комунікаційних стратегій у роботу медіаколективів.

Предмет дослідження – теоретичні основи та практична реалізація журналістських розслідувань у глобальному бізнес-середовищі з акцентом на впливі інструментів штучного інтелекту на практики розслідувань на макро та мікрорівнях.

База дослідження – діяльність у соціокомунікаційному просторі некомерційних неурядових громадських та освітніх організацій, які активно сприяють розвит,ку інвестигативної журналістики у Україні, зокрема "Bihus.info", "Інституту розвитку регіональної преси", "Донецького інституту інформації", "Миколаївського центру журналістських розслідувань" ("NikCenter"), "Кримського центру журналістських розслідувань", "NGL.media", "Наші гроші", "Texty.org.ua", "Слідство.інфо" та "Четвертої влади" (обрані за принципом членства в Глобальній мережі журналістів-розслідувачів (GIJN)). Міжнародний контекст розслідувальної журналістики досліджено на основі учасників проєкту проєкт "Інновації журналістики в демократичних суспільствах" (англ. – "Journalism Innovations in Democratic Societies JoIn-DemoS"), що є вираженням концепції "журналістики спільного розслідування" (англ. – "collaborative-investigative journalism"). На прикладі проєктів Великобританії ("Bellingcat"), Австрії ("Dossier", "Der Falter", "Der Standard"), Іспанії ("Civio"), Німеччини ("Süddeutsche Zeitung"), Швейцарії ("Tamedia/TX Group", "SonntagsZeitung", "Le Matin Dimanche").

Емпіричну базу дослідження становлять результати авторського експертного опитування методом електронного анкетування з використанням сервісу "Google Forms" (n=16) проведеного 4–15 листопада 2024 р. Учасники – члени розслідувальних колективів редакцій визначених в базі дослідження.

Методологічний апарат дослідження. У процесі наукового осмислення журналістського розслідування у глобальному бізнес-контексті використано

комплекс наукових методів у складі загальнонаукових, зокрема методу наративного огляду літератури, якісного дослідження для аналізу досліджуваних програм, спостереження у контексті цілеспрямованого, планомірного та систематичного вивчення українського та зарубіжного сектору журналістських розслідувань, порівняння його національного і глобального вимірів, а також методів абстрагування, синтезу, узагальнення. Центральним методом емпіричного дослідження стало опитування методом електронного анкетування та наукової інфографіки для унаочнення результатів розвідки. Використано методи системного аналізу як на рівні теоретичного пізнання, так і емпіричному, що характеризується безпосереднім дослідженням реально існуючих об'єктів вивчення у вимірі методів відокремлення і дослідження об'єкта розвідки, так і методів систематизації та обробки одержаного практичного орієнтованого верифікованого знання. З цією метою використано неформальні методи системного аналізу, зокрема метод експертних оцінок через осмислення відкритих знань та досвіду науковців, журналістів-практиків, діагностичного методу для аналізу структури журналістського розслідування, можливості інтеграції в його проведення інструментів штучного інтелекту та ін. Центральним емпіричним методом розвідки експертне опитування було проведено у період 4–15 листопада 2024 р. за участі 16 експертів – журналістів-росслідувачів, які добровільно погодилися взяти участь в анонімному електронному опитуванні. Запрошення до участі було надіслано 80 співробітникам українських організацій-членів Глобальної мережі журналістів-розслідувачів, зокрема "Слідство.інфо" (11 членам колективу), "NGL.media" (12 співробітникам), "Наші гроші", Миколаївський центр журналістських розслідувань (16 запрошень), Кримський центр журналістських розслідувань (5 запрошень), Інститут розвитку регіональної преси, Донецький інститут інформації (1 запрошення), "Bihus.info" (1 запрошення). Конверсія – 20%.

Науково-практична значимість одержаних результатів. Основні результатами в положення розвідки, що є важливими для осмислення журналістського розслідування у глобальному бізнес-контексті можуть бути

використані організаціями та окремими фахівцями професійна сфера зацікавленості яких дотична до проведення інвестигативних досліджень. Матеріали також можна включити до комплексу методичних матеріалів з курсів “Журналістика економічних розслідувань”, “Робота з даними в економічній журналістиці” для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності “Журналістика” освітньо-професійної програми “Економічна журналістика”

Особистий внесок здобувачки втілено у трьох розділах дослідження, проведеному експертному опитуванні методом анкетування, 5 участях к науково-практичних заходах, в тому числі публікацій у збірниках матеріалів конференції.

Апробація результатів роботи: основні результати дослідження викладені в чотирьох публікаціях, зокрема в науковому журналі [55, с. 44–48] збірників матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій [15, с. 404–406; 16, с. 70–72; 17, с. 813–815], а також були виголошені в ході науково-комунікативних заходів [19, с. 20, 20], що засвідчено у додатках А–Е (Див. Додаток А–Е):

1. Davydenko N. Kliuchka S., Kruchko L. Financing of innovative development of the ukrainian economy. Український економічний часопис. 2024. Вип. 5. С. 44–48.

2. Ключка С.С. Діяльність корпорацій у структурі інформаційних інтересів економічного журналіста. Język i kultura ukraińska we współczesnej humanistycznej przestrzeni czasowej: aspekty komunikacji międzyjęzykowej i kształtowanie kompetencji komunikacyjnych współczesnego specjalisty [wydanie elektroniczne] : zbiór materiałów Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Konferencji Internetowej, Łomża – Irpin, 21 lutego 2024 r. / Redakcja naukowa: Zoia Sharlovych, Tetiana Hyrina. Irpin : Państwowy Uniwersytet Podatkowy; Łomża: Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży. Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2024. S. 404–406.

3. Ключка С.С. До питання аналізу тенденцій розвитку журналістських розслідувань в Україні. Соціокомунікаційна наука в парадигмі смислових трансформацій: суспільні виклики, тренди освіти і професійної діяльності [Електронне видання] : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної

онлайн-конференції, Ломжа – Ірпінь, 23 травня 2024 р. / наукова редакція : З. Шарлович, Т. Гиріна. Ірпінь : Державний податковий університет ; Ломжа : Міжнародна Академія Прикладних Наук в Ломжі. Видавництво : MANS w Łomży, 2024. С. 70–72.

4. Ключка С. Медіа як каталізатор соціальної активності в умовах війни. Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу : збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (м. Запоріжжя, 18–19 квітня 2024 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя : Вид- во Хортицької національної академії, 2024. С. 813–815.

5. Ключка С.С. Психологічний вплив журналістських розслідувань на емоційний стан українців. Програма Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Психологія міста і містян: проспекція і ретроспекція”. 24-25 квітня 2024 року. Харків. С.20.

6. Ключка С.С. Сертифікат учасника IV Науково-практичного форуму “Цифрова трансформація фінансового сектору” 30 квітня 2024. Ірпінь.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ГЛОБАЛЬНОМУ БІЗНЕС-КОНТЕКСТІ

1.1. Наукова база та методологія дослідження

Журналістське розслідування є одним із вагомих маркерів демократичного, прозорого та сприйнятливо демократичних перетворень суспільства. Українські команди фахівців-розслідувачів є членами та активними учасниками міжнародних розслідувальних проєктів, користуються передовими інструментами для проведення досліджень, систематично навчаються та оприлюднюють якісні, гострі проте необхідні в суспільстві матеріали в основі яких лежить копітка, тривала та системна робота з аналізу величезної кількості документів, даних та статичної інформації. Одним з продуктивних напрямків дослідження в розслідувальній журналістиці є економічна тематика – максимально корупціогенна як із приватного, так і державницького та силового сектору. Тематиці журналістських розслідувань у глобальному бізнес-контексті буде присвячено означену кваліфікаційну роботу.

Теоретичне підґрунтя, яке уможливлює розгляд предметної бази та здобутків діяльності окремих фахівців чи колективів, які реалізовують розслідувальні проєкти лежить у площині напрацювань українських та зарубіжних досліджень як у галузі соціальних комунікацій, так і у сфері економіки, статистики, соціології, філософії, педагогіки. Особливу цінність для отриманні справедливих результатів з точки зору об’єктивних реалій, в тому числі воєнного часу в Україні заслуговують публікації та іншого типу наукові, публіцистичні активності, які було оприлюднено в останні роки. Також дослідницький інтерес у цьому контексті пов’язаний із технологічним поступом, який позитивно впливає на якість та швидкість проведення журналістських росідувань, наприклад у

контексті використання штучного інтелекту для аналізу великого масиву знань, баз даних, напрацювання алгоритмів систематизації, вибору найціннішої інформації, визначення взаємозв'язків між транзакціями, грошовими потоками та джерел для організованого витоку матеріалів, що ними можуть користуватися об'єкти журналістського інтересу в контексті проведення дослідницької роботи.

Серед праць означеної тематики осмислення підходів до підвищення рівня фінансово-економічної грамотності українців засобами бізнес-журналістики у викладі Т.Гиріної. За результатами власного емпіричного дослідження, яке було проведено з використанням сервісу електронних опитувань в якому взяло участь 138 респондентів встановлено, що "що українці орієнтовані до отримання інформації з різних цифрових платформ (92 %). Бізнес-тематика у структурі щоденного споживання інформації посідає третє місце, за визнанням 43 % респондентів, більшою популярністю користується воєнна (69 %) та розважальна (50 %). Констатовано, що понад 91 % респондентів мають незначні чи обмежені знання з фінансової грамотності і лише 3 % із 138 опитаних відчувають себе обізнаними та підготовленими" [8, с. 9]. У контексті сприйняття українцями конкретно журналістських розслідувань авторка оприлюднює результати власного дослідження згідно з яким українці "абсолютно нетерпимі до корупції, адже майже половина із них (49,2%) висловлюють різко негативне ставлення, що свідчить про широкий суспільний консенсус проти корупції. Дослідження також містить нюанси: 35,4% вважають, що інколи корупційні дії можуть призвести до бажаних результатів. Ця складність свідчить про те, що хоча більшість прямо засуджує корупцію, значна частина вважає її прагматичним засобом вирішення певних проблем, вказуючи на глибший суспільний виклик" [9, с. 22]. У продовження теми розслідувальної журналістики як інструменту забезпечення привернення уваги та довіри інвесторів, зокрема під час повоєнної відбудови київщини Т. Гиріна аналізує поступ української журналістики економічного спрямування як одного із чинників формування інформаційної основи та підтримки із залучення фанансокого капіталу із різних держав та континентів до відновлення та відбудови України [10, с. 26–36].

Аналіз специфіки журналістських розслідувань в Україні провели у 2023 р. Г. Христокін та І. Зайцева. Авторами встановлено, “журналістське розслідування відображає реалії сучасного життя, акцентує увагу на проблемах суспільства, що особливо актуально в умовах війни, адже протистояння того часу відбувається не лише на фронті, а й у політичній, економічній, культурній та медіа сфері” Авторами досліджено особливості проведення журналістських розслідувань в українських медіа в умовах широкомасштабної війни та їхнє значення для суспільства” [41, с. 71–80].

О. Мітчук, Г. Горбенко, І. Погребняк окреслили напрямки побудови новинної реальності, визначили переваги та недоліки новинних платформ, надали порівняльну характеристику сутності жанроутворюючого новинного інструментарію, який слугує оперативному, достовірному, об’єктивному, виваженому відображенню подій [25, с. 46–51]. Дослідження стало однією із оглядових розвідок, яка дає уявлення про медіаринок та специфіку функціонування новинного дискурсу, складовою якого періодично стають аналітичні результати журналістських розсділувань. Інструменти цифровізації українських місцевих ЗМІ розглянула В. Андрушків [1, с. 34–40]. Зокрема аспіранткою кафедри журналістки Запорізького національного університету встановлено, що “сучасні інструменти цифрової трансформації, які допомагають медіа адаптуватися до змін потреб аудиторії та залишатися конкурентоспроможними, стають важливими для ефективної взаємодії з глядачами й читачами” [1, с. 38]. До такого інструментарію авторка віднесла розробку унікалних сайтів та аплікацій для основних мобільних платформ, створення та запуск каналів на відеохостингах (youtube тощо), у месенджерах (наприклад “viber”, “telegram” та ін.), у соціальних мережах (instagram, facebook та ін.), дослідження аудиторії, а також інтеграцію передплачених підписок на мультимедійний контент. “При цьому важливо забезпечити злиття традиційних та онлайн медіа, щоб ефективно спілкуватися з глядачами та читачами. Вищезазначене набуло особливої актуальності з початком війни у 2022 р., коли регіональним медіа та публічним особам довелося шукати нові способи взаємодії

з аудиторією. При цьому значно зросла популярність телеграм-каналів як ефективного й оперативного способу інформування українців в умовах постійних викликів та загроз” [1, с. 38].

Цифрові ресурси для журналістських розслідувань проаналізували у 2024 р. завідувач кафедри журналістики, реклами та PR-технологій Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького Т. Бондаренко та старший викладач означеного навчального закладу С. Коваль. Дослідники акцентували на тому, що “проведення якісних журналістських розслідувань, наповнених вивіреним фактажем, стало можливим завдяки розвитку цифрових технологій, формуванню відкритих реєстрів даних, централізованих аналітичних систем тощо. Цифрові ресурси численно представлені в мережі, робота з ними трудомістка, вимагає багато часу й ретельної уваги журналіста до деталей, уміння опрацьовувати масивні обсяги відомостей” [4, с. 14–15]. За результатами опитування експертів, а також проведеного моніторингу розслідувального фактажу, опираючись на аналіз теоретичної літератури авторами визначено перелік найпопулярніших та найпродуктивніших ресурсів, які стають на поміч журналістам-розслідувачам. Серед них: “Єдиний державний реєстр судових рішень (доступ до рішень та ухвал судів різних інстанцій); Державний реєстр речових прав на нерухоме майно (інформація про власників нерухомості); Єдиний державний реєстр декларацій (доходи та майновий стан державних службовців і посадовців); «YouControl» (аналітична система для перевірки контрагентів та бізнес-розвідки); «OpenDataBot» (платформа, що агрегує дані з різних державних реєстрів); «Clarity Project» (доступ до відомостей про державні закупівлі); «ProZorro» (електронні публічні закупівлі)” [4, с. 15].

На прикладі медіа Одеської області проводить комп’ютерний аналіз джерел інформації Н. Стеблина. Зокрема “у дослідженні запропоновано комп’ютерний метод аналізу «живих» джерел інформації у журналістських текстах, описано його застосування та встановлена ефективність, створено комп’ютерну програму (мова Python). Для перевірки роботи комп’ютерної програми вивчено контент двох регіональних одеських сайтів – “Думская” та “Одесская жизнь” [38, с. 27].

Антикорупційні розслідування в переліку позитивних змін, які відбулися за перший рік повномасштабної війни в медіасекторі визначає доцент кафедри телебачення і радіомовлення Київського національного університету імені Тараса Шевченка Л. Федорчук. В рамках осмислення професійних викликів і нових умов роботи українських журналістів в умовах війни авторка провела опитування 28 практикуючих журналістів, а отримані підсумки було оприлюднено під час участі у Всеукраїнській науково-практичній конференції "Актуальні проблеми медіапростору" у 2023 р. [40, с. 112–115]. Авторка приводить пряму мову опитаного журналіста пана Логвиненка, який констатує: "Мені здається, журналістика на війні є частково обмеженою. Вона повністю виконує функцію фіксації, частково – функцію інформування та найменше – розслідувальну. Журналістика є, але є речі, про які ми не можемо говорити, та не маємо можливості розслідувати" [40, с. 114].

Доктор філологічних наук професор Київського національного університету імені Т. Шевченка М. Василенко у 2023 р. осмислює стан журналістського розслідування в умовах війни та намагається дійти висновку прямує воно до розвитку чи занепаду. Автор констатує, що "Журналістське розслідування розвивається, попри несприятливі обставини. Тенденції до протистояння розвитку настільки серйозні, що доводиться констатувати: журналістське розслідування у його класичній формі може припинити своє існування. Слід враховувати, що будь-яке журналістське розслідування – потужна зброя. В наших умовах ідеологічної і прямої війни, її в жодному разі не слід перетворювати на маніпуляції. Теоретикам рекомендовано негайно взяти до уваги, осмислити і систематизувати багатий емпіричний матеріал, накопичений за час активної фази бойових дій" [84, с. 33].

Зарубіжний науковий дискурс із означеної тематики представлено розвідками із осмислення здобутків та викликів до поступу жанру в національних медіасистемах. Зокрема на прикладі індонезійських медіа етику журналістської комунікації при проведенні розслідувань для публічної інформації провів В.Й. Сарагіх. Автор констатує, що в дослідженому ним секторі журналістське

середовище прирівнює етичний кодекс до норми права при виконання своїх професійних обов'язків та керуються ним від час виконання своїх посадових обов'язків [74, с. 80]. На прикладі досвіду португальських розслідувальних колективів краутфандинг як підприємницьке фінансування журналістських розслідувань у своїх країнах осмислили Н.Х. Сільва, М.Х. Пальма Лампрея Дос-Сантос, Н. Батіста, Ф. Мата. Краудфандинг розклядається авторами як альтернатива традиційним моделям фінансування дослідницької журналістики, яка здатна створити нову динаміку, щоб забезпечити більш кваліфіковане та поінформоване суспільство. Автори констатують, що "кількість курсів ECTS з підприємництва, бізнесу та економіки в галузі журналістики та комунікації дуже низька в секторі вищої освіти Португалії. Ними встановлюється зв'язок між підприємництвом, бізнесом, економікою та здатністю журналістів адаптуватися та знаходити необхідні джерела фінансування" [67, с. 177]. Наголошено, що ці результати можуть зацікавити португальських поліцейських і зацікавлених сторін у сфері вищої освіти, щоб сприяти розвитку навчальних програм із збільшенням кількості курсів з підприємництва, бізнесу та економіки. Більш грамотні журналісти у згаданих темах можуть посилити свій підприємницький потенціал і, як наслідок, свій позаштатний потенціал для розробки проектів журналістських розслідувань [67, с. 177].

Професор (повний) і член керівної ради Американського міжнародного університету Західної Африки (Лондон, Нігерія) О. Адемола та доктор дослідник в Університеті Півмісяця (Нігерія) К. Соморін у 2024 р. роблять одну з перших спроб осмислення того, як штучний інтелект впливає на кібербезпеку в журналістських розслідуваннях. Автори наголошують, що використання технологій штучного інтелекту в журналістських розслідуваннях зробило революцію в тому, як журналісти аналізують дані та розкривають історії, водночас створюючи нові виклики для кібербезпеки та виявлення дипфейків. "У науковій літературі підкреслюється важливість навчання журналістів найкращим практикам кібербезпеки, інвестування в технології штучного інтелекту, а також виявлення та розвінчання глибоких фейків для захисту чесності журналістської

роботи. Інтегруючи штучний інтелект і засоби кібербезпеки в редакції, журналісти можуть краще захистити себе від кіберзагроз і боротися з дезінформацією, забезпечуючи постійну актуальність і довіру до журналістики в епоху цифрових технологій [46, с. 14].

Магістр мистецтв, доцент Інституту вивчення менеджменту (Індія) С. Дас досліджує, як штучний інтелект змінює журналістські розслідування. Отримані дані засвідчують, що штучний інтелект "значно підвищує продуктивність, дозволяючи журналістам швидше й точніше оцінювати величезні набори даних. До критичних проблем, які підняло дослідження, належать упередженість алгоритмів, відсутність прозорості та можливість занадто сильно покладатися на штучний інтелект" [53, с. 175]. Для досягнення збалансованого підходу стаття завершується рекомендаціями щодо відповідної інтеграції штучного інтелекту в журналістські розслідування. Автор наголошує на важливості етичних практик, безперервного навчання журналістів та співпраці між журналістами та фахівцями зі штучного інтелекту. Застосовуючи ці методи, медіа можуть зберегти основні цінності журналістських розслідувань, використовуючи переваги потенціалу штучного інтелекту [53, с. 175].

Використання штучного інтелекту в журналістиці в цілому і для підвищення ефективності проведення журналістських розслідувань зокрема є однією з мейстримних тем не лише в науковому секторі, але й в практиці роботи медіаколективів, які, зокрема, спеціалізуються на проведенні розслідувань, про що йтиметься в третьому розділі дослідження. Україна ідейно, сутнісно і технологічно інтегрована в глобальні медіапроцеси, тому сприйнятлива як до інтеграції передових технологічних рішень у свою діяльність, так і до осмислення таких процесів на теоретичному, науковому рівні.

З метою професійного проведення комплексного дослідження в межах кваліфікаційної роботи було використано комплекс наукових методів у складі загальнонаукових, зокрема методу наративного огляду літератури, якісного дослідження для аналізу досліджуваних програм, спостереження у контексті цілеспрямованого, планомірного та систематичного вивчення українського та

зарубіжного сектору журналістських розслідувань, порівняння його національного і глобального вимірів, а також методів абстрагування, синтезу, узагальнення. Центральним методом емпіричного дослідження стало опитування методом електронного анкетування та наукової інфографіки для унаочнення результатів розвідки. Використано методи системного аналізу як на рівні теоретичного пізнання, так і емпіричному, що характеризується безпосереднім дослідженням реально існуючих об'єктів вивчення у вимірі методів відокремлення і дослідження об'єкта розвідки, так і методів систематизації та обробки одержаного практичного орієнтованого верифікованого знання. З цією метою використано неформальні методи системного аналізу, зокрема метод експертних оцінок через осмислення відкритих знань та досвіду науковців, журналістів-практиків, діагностичного методу для аналізу структури журналістського розслідування, можливості інтеграції в його проведення інструментів штучного інтелекту та ін.

Таким чином оптимально підібраний продуктивний комплекс методів отримання наукових знань дозволив провести дослідження на високому рівні, отримати верифіковані результати, унаочнити його підсумки та запропонувати для наукової спільноти, освітнього середовища та практиків журналістики шляхи посилення технічної інноватівості, сприйнятливості до сучасних технологій в процесі проведення журналістських розслідувань на засадах відповідального етичного використання технічних можливостей до реалізації розслідувальних функцій журналістами під час своє професійної діяльності. Окремим напрямком дослідження визначено спробу осмислення місця українських розслідувальних колективів у глобальному бізнес-контексті, адже приведення національного підґрунтя до світових стандартів, робота на найвищому професійному, ціннісному, інструментальному рівні дозволить не лише посилити якість результату презентованого аудиторії, але й довіри до України як держави із прозорими державними, потужними соціальними інституціями та сприйнятливим громадським сектором, що є свідченням цивілізаційного вибору кожного українця до розвитку у напрямку єдиної європейської родини, складовою якої наша держава є дефакто.

1.2. Глобальний та локальний виміри журналістських розслідувань

Сфера глобальної розслідувальної журналістики, тобто форми журналістських розслідувань, які лежать на перетині національних і глобальних рівнів знає приклади розслідувань, участь у яких брали одночасно десятки чи сотні репортерів, які працювали у різних медіа і паралельно співпрацювали між собою. Серед найвідоміших розслідувань, які сколихнули світовий медіапростір Panama Papers і Paradise Papers (2017–2018 рр.). Ці історії були спричинені витоком дуже великих баз даних у медіа та призвели до соціально-політичних наслідків у багатьох країнах. Вони стали можливими за результатами співпраці десятків, сотень людей, оскільки кількість даних, які витікали до репортерів, була настільки великою, що репортер або медіа, які отримували витоки, не могли провести належне розслідування, не надавши доступу до даних і не звернувшись за допомогою до репортерів з різних географічних місць і додаткового досвіду представників інших професій, зокрема економістів, фінансистів, бухгалтерів, фахівців з інформаційних технологій (IT) та експертів з візуалізації даних [85].

Співпраця відбувається в міжнародних розслідуваннях з кількох причин: з метою подолання бар'єрів, пов'язаних із витратами, поїздками чи мовними обмеженнями, або коли витік даних може бути належним чином перевірений лише репортером в іншій країні. Ця елементарна співпраця також стимулює прояв журналістики як четвертої влади, тобто закликає владу до відповідальності та веде до соціально-політичних змін у глобалізованій публічній сфері. Непомірно високі витрати на поїздки та витрачений час означають, що якщо репортер, який має "гарячу" новину, але не має змоги поїхати, щоб перевірити інформацію, зможе знайти колег, які погодяться допомогти в цільовому місці, розслідування можна буде завершити, а не припинити через брак ресурсів [64, с. 221–229].

Співпраця у макро- та мікророзслідуваннях має різну специфіку та може стати у нагоді для проведення розслідувань різного роду. Кожен тип співпраці також має позитивні та негативні боки. Так, макророзслідування, наприклад,

можуть мати суттєвий соціально-політичний вплив, спровокувавши законодавчі зміни в багатьох країнах світу. Проте зазвичай такі розслідування дороговартісні, передбачають участь великої кількості персоналу, значної організаційної координації та займають багато часу.

Макророзслідування, як-от ті, що реалізуються за участі сотень репортерів і медіа з усіх частин світу в ICIJ [66], здатні розкривати історії з дуже великим масштабом завдяки наявності часу, досвіду та ресурсів, таких як розслідування сотень компаній у десятках країн. Ці розслідування, швидше за все, проводитимуться великими медіакомпаніями або принаймні фінансово закріплюватимуться однією чи декількома великими медіакомпаніями. Міжнародний консорціум журналістських розслідувань (англ. – ICIJ) неодноразово вирішував складні проблеми, пов’язані з великим об’ємом даних, зокрема, які стосувалися роботи офшорних банків та міжнародної злочинності посадовців. Для обміну мільйонами документів, аналізу витоків інформаторів створювали кіберфоруми, де фахівці з різних країн могли спілкуватися на співпрацювати в ході розслідування. Результати таких розслідувань публікуються в найвпливовіших виданнях світу, та, безпоседньо, на сайті ICIJ, а репортери, які стояли на чолі проєкту та брали в ньому участь отримали багато престижних нагород у галузі журналістики [64, с. 221–229].

Журналістські розслідування на локальному, так званому “мікрорівні”, навпаки, може бути легше організувати і швидше реалізувати, утім вони можуть акумулювати набагато скромніші фінансові кадрові ресурси, і їх вплив може бути обмежений однією або двома країнами. Мікророзслідування обов’язково повинні обмежувати обсяг історій тим, чим можна керувати за допомогою наявного часу, досвіду та ресурсів. Ці розслідування можуть проводити невеликі медіакомпанії, можливо, за участю спеціалістів-незалежних журналістів. Академічний інтерес і дослідження найрезонансніших розслідувань часто залишають поза увагою якісні розвідки реалізовані на локальному рівні, які, між тим, сприяли висвітленню чи навіть вирішенню гострих та актуальних для місцевого рівня проблем та спекуляцій. Знання науковців і практиків як на рівні транснаціональних

досліджень, так і локальних можуть підштовхнути подальший інтерес до досліджень науковців і прийняття сфери журналістських розслідувань як перспективного напрямку для професійного поступу.

До переваг журналістського розслідування на локальному рівні справедливо віднести те, що по-перше розслідування на локальному рівні можна швидше проводити та оприлюднювати, відтак реакція на них буде підживлена порядком денним, яким живе суспільство. По-друге, враховуючи фінансове навантаження на журналістські розслідування, локальні проєкти є дешевшими, тому вірогідність їхнього завершення вища, ніж для масштабних розслідувань, участь у яких одночасно беруть значна кількість фахівців. По-третіє, багато мікророзслідувань можуть проводитися в різних країнах одночасно.

Для унаочнення результатів дослідження нами розроблено таблицю, де осмислено деякі з можливих змінних і атрибутів транскордонних спільних журналістських розслідувань на глобальному рівні, а також локальних розслідувальних проєктів. Запропоновані змінні обсягу, впливу, персоналу та спеціалістів, а також великі медіа-партнери-видавці в макророзслідуваннях володіють набагато більшими можливостями. Однак ці розслідування – через сам їхній розмір – обмежені тим, що вони повільні та дорогі, що робить їх менш мобільними та відірваними від інформаційного порядку денного. Єдиним шансом на успіх таких розслідувань є формування такого порядку денного, що можливо лише за умови “інформаційного вибуху”, який приверне увагу в багатьох країнах світу [64, с. 221–229].

Хоча розслідування проведені на локальному рівні можуть не конкурувати за обсягом, впливом, персоналом або участю фахівців конкретного спрямування, вони, імовірно, будуть дешевшими та меншими, а отже потенційно швидшими, дозволяючи цим розслідуванням реагувати на порядок денний новин і потенційно бути ефективнішими. Гнучкість в організації, створення новинного порядку денного, охоплення громадської думки та вплив на політичний порядок денний – є беззаперечними перевагами розслідувань локального рівня.

Таблиця 1.1.

Порівняння журналістських розслідувань проведених на глобальному (макрорівні) та локальному (мікрорівні) [64, с. 221–229]

№ з/п	Параметри	Глобальні розслідування (макрорівень)	Локальні розслідування (мікрорівень)
1	Сфера застосування	Сотні компаній – десятки країн	Неможливо залучити значну кількість людей через час і вартість
2	Вплив – політична сила висвітлення	Великий потенційний політичний вплив	Політично успішний – але лише локально в країнах, де публікуються репортажі
3	Персонал	Від десятків до сотень журналістів	Від одного до десятка репортерів
4	Спеціалізований персонал	Співпраця із профільними спеціалістами; спеціалістами з техніки та графіки	Менше взаємодії з профільними спеціалістами, спеціалістами з техніки та графіки
5	Медіа партнери	Великі медіакомпанії та, можливо, малі медіакомпанії	Великі чи малі медіа-компанії, можливо, включаючи позаштатних репортерів
6	Витрачений час	Тривалий	Короткочасні
7	Реагування на новини	Не підліштовується під інформаційну картину світу, а формує її	Може реагувати на програму новин
8	Вартість	Висока	Низька
9	Організація	Менш гнучкий – передбачає залучення більшої кількості організацій	Більша гнучкість – потрібна менша організація

Макро- та мікродослідження мають різне використання та характеристики. Широкомасштабні розслідування є дорогими, трудомісткими, організаційно складними та вимагають великої кількості репортерів, а також можуть бути нездатними вчасно відреагувати на зміну порядку денного новин; однак вони мають потенційно великий соціально-політичний вплив і можуть охоплювати

проблеми, які мають великий масштаб. Великі медіакомпанії організували макророзслідування, хоча менші медіакомпанії також брали в них участь і публікували його результати.

Мікророзслідування краще реагують на порядок денний новин, швидші, відносно дешевші, вимагають менше залучених фахівців і менше організаційної підтримки, але вони можуть охоплювати лише історії з обмеженим обсягом і, отже, можуть мати менший соціально-політичний вплив. Медіакомпанії будь-якого розміру можуть проводити мікророзслідування, можливо, залучаючи спеціалістів-незалежних журналістів.

Роль журналістських розслідувань у демократичних країнах, де журналістика виконує роль четвертої влади змінюється. Наведені вище аргументи вказують на те, що національна роль четвертої влади, яку відіграє журналістське розслідування, починає частково відокремлюватися від традиційної національної структури та переходити до глобальнішої концептуалізації звітності четвертої влади, яка може призвести до змін політики незалежно від політичного устрою країни, де відбуваються події.

РОЗДІЛ 2. КОМУНІКАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

2.1. Розслідувальна журналістика в Україні часів війни

Особливості журналістських розслідувань в умовах війни в Україні визначаються сукупністю багатьох об'єктивних і суб'єктивних чинників. Серед ключових: війна, правовий режим воєнного стану та пов'язані з ним наслідки, такі як брак коштів на видання паперової продукції, суттєве скорочення кількості друкарень і редакцій, що видавали газети та журнали, де публікувалися матеріали розслідувань. Кількість професійних журналістів-розслідувачів також фізично зменшилася, а обсяг фінансування електронних видань, які дозволяли проводити масштабні розслідування з великою кількістю ілюстрацій, значно скоротився. “Через безпекову ситуацію воєнного часу багато важливих для розслідувачів ресурсів закрили, а від інформаційних запитів журналістів представники влади на різних рівнях прикривалися “питаннями національної безпеки”. Після двох років війни такі пересторогі стали менш актуальними, реєстри переважно вже відкрили. Наприклад, судовий і нерухомості. У грудні 2023-го НАЗК також відкрило доступ до електронних декларацій чиновників” [5]. Головний редактор NGL.media О. Онисько переконаний, що таке стало можливим в тому числі завдяки свідомому українському суспільству, попри те розслідувачі продовжують стикатися зі штучними обмеженнями.

Серед основних суб’єктивних факторів, що обмежують можливості проведення журналістських розслідувань в Україні, варто виділити внутрішню цензуру та страх перед непередбачуваними наслідками публікацій у масових медіа. Журналісти можуть бути відстежувані не лише “героями” своїх розслідувань, але й особами з психопатичними нахилами, які вважають, що розслідування зловживань “не вчасними” [84, с. 33–43].

Крім того, варто врахувати небажання адміністративних установ та громадсько-політичних організацій реагувати на резонансні публікації в медіа. Законодавчий акт, який колись вимагав обов'язкової відповіді на скаргу в медіа протягом трьох днів, а на лист – протягом десяти, тепер відійшов у минуле. Сьогодні результати журналістських розслідувань рідко стають приводом для адміністративних або юридичних дій. Натомість, вони часто перетворюються на тему для обговорення, створення безкінечної кількості мемів та жартів у соціальних мережах.

Позитивний аспект цієї ситуації полягає в наявності реакції. Однак негативним моментом є те, що такі обговорення часто не мають характеру професійної аналітики, а перетворюються на емоційні суперечки з необґрунтованими тезами та антитезами, а також з використанням нецензурної лексики.

Часто, передбачаючи негативний характер обговорення в соціальних мережах, редакції друкованих і особливо електронних медіа, після отримання відчутної кількості відгуків продовжують розслідування та оприлюднюють наступні епізоди журналістських розслідувань розвиваючи ту саму тему. Коли таке розслідування має значний резонанс і викликає громадське обурення, його результати можуть спонукати до дій керівництво країни, що проявляється у вигляді заяв і виступів високопосадовців та інших лідерів [84, с. 33–43].

Доктор філологічних наук, професор Київського національного університету імені Т. Шевченка М. Василенко пропонує наступне визначення журналістського розслідування під яким розуміє "метод журналістської діяльності, що передбачає оперативний пошук та оприлюднення особливо важливої для суспільства інформації. Особливістю цього методу є симбіотичний характер подачі матеріалу із використанням всіх, без винятку, груп жанрів; поєднання тексту і значної кількості світлин, візуального ряду, що засвідчує правдивість, оперативність, достовірність журналістського матеріалу" [84, с. 36].

Враховуючи значну кількість ініціатив, які періодично презентують журналістські розслідування на розсуд громади чи роблять їх основою своєї

медійної діяльності та обмеженість ресурсу для висвітлення в підрозділі за критерій відбору для аналізу платформ було обрано українські організації-члени Глобальної мережі журналістів-розслідувачів [45]. Серед них: Bihus.info (ГО «ТОМ 14») [50], Донецький інститут інформації [12], Інститут розвитку регіональної преси [14], Кримський центр журналістських розслідувань [23], Миколаївський центр журналістських розслідувань (NikCenter) [24], Наші гроші [27], NGL.media (до липня 2023 року «Наші гроші. Львів») [73], Слідство.інфо [37], Texty.org.ua [82], Четверта влада [43].

Обрані для аналізу медіаорганізації є некомерційними неурядовими громадськими та освітніми організаціями, які активно сприяють розвиткові інвестигативної журналістики в тому числі завдяки організованим тренінгам для колег, на яких діляться власним досвідом то розглядають конкретні кейси для проведення розслідувань. У більшості своїй члени глобальної мережі GIJN від України після 24 лютого 2024 р. змістили свій акцент дослідницької роботи на розслідування воєнних злочинів, утім значна частина з них стосується також економічних розслідувань із викриття корупції на військових закупівлях, фінансових зловживаннях від час війни тощо [45]. Далі наведемо результати тематичного дослідження, які було проведено у 2024 р. оскільки вони відображають поступ та тематичне різноманіття у розслідуваннях на третьому році повномасштабної війти в Україні і на одинадцятому році визвольної війни проти російського окупанта.

Однією із провідних тем, над якими працює команда Bihus.info (ГО «ТОМ 14») [50] є розслідування фінансових зловживань на відбудові України. Так у рубриці матеріалів під загально назвою “Дика відбудова” від червня 2024 р. періодично публікують результати тематичних розслідувань із махінацій на фінансуванні відбудови в різних регіонах України. Серед таких матеріали “Гостомельські проплати на відбудову “зачистили” після того, як ними зацікавилися журналісти” [11], “Десятки мільйонів на відбудову віддали фірмам людини з фотографії з замом Єрмака. Фірми вигадали співробітників і підробили документи” [6], “Підряд на відбудову найвідомішої багатоповерхівки Ірпеня дістався оточенню “смотрящого” Комарницького” [31].

Окремої уваги заслуговує рубрика “Ми вплинули” в якій викладають результати розслідувань на рівні рефлексії влади на опубліковані розслідування, що свідчить про системний підхід журналістів до своєї роботи та супроводу теми, який не завершується після публікації матеріалу. Так, наприклад в публікації від 8 червня 2023 р. “Начальника Гостомельської адміністрації звільнили після розслідування Bihus.Info про роздачу грошей фейковим ФОПам” йдеться про те, що “Президент Володимир Зеленський звільнив очільника Гостомельської селищної військової адміністрації Сергія Борисюка. Цьому передувало розслідування Bihus.Info про фейкових підрядників, яким адміністрація роздавала мільйони гривень на відбудову громади. Іншим розпорядженням Зеленський призначив нового голову адміністрації. Ним став Сергій Смаль” [26].

За результатом 2023 р. цикл розслідування про розкрадання на відбудові в Україні Глобальною мережею журналістів-розслідувачів було включено до переліку найкращих антикорупційних матеріалів року. “Після циклу розслідувань Bihus.Info Бюро економічної безпеки та Бучанська окружна прокуратура розслідують 5 проваджень щодо розтрати бюджетних коштів на відбудові об’єктів інфраструктури на Київщині” [42] (Рис.2.1.)

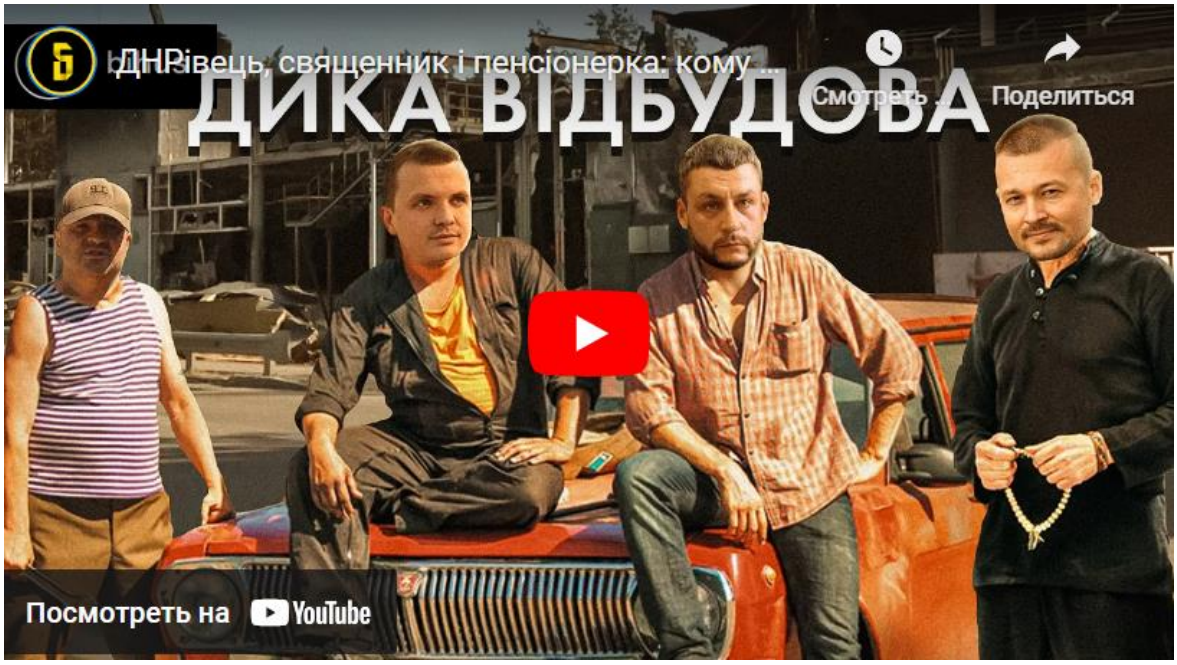

Рис.2.1. Колектив проєкту Bihus.Info спеціалізується на підготовці відео до кожного свого розслідування [42]

Серед напрямків діяльності Донецького інституту інформації посилення ролі медіа у повоєнній відбудові України [12]. З цією метою редакцією періодично проводяться розслідування, утім вони носять другорядний характер, первинною є функція інформування населення та протидії ворожій пропаганді.

Інститут розвитку регіональної преси – це “неприбуткова громадська організація, заснована у 2006 році, яка сприяє розбудові демократичного громадянського суспільства шляхом розвитку професійних, життєздатних та плюралістичних ЗМІ в Україні” [14]. Як член глобальних організацій після початку повномасштабного вторгнення публікує переклад українського посібника GIJN “Розслідування воєнних злочинів” у розрізі “допомоги при висвітленні травматичних подій” [35], “Опитування постраждалих і вцілілих” [36], “Документування за допомогою фото і відео” [7], “Пошуку зниклих” [13], “Розшук воєнних злочинців” [39], “Самодопомоги при висвітленні травматичних подій [35] (Рис. 2.2.).

Рис. 2.2. Візуалізація публікації локалізованого посібника про розслідування воєнних злочинів від Глобальної мережі журналістів-розслідувачів на сайті Інституту розвитку регіональної преси [35].

Серед інших інформаційних ресурсів в рамках перекладацької ініціативи організації тематика: “розслідування незаконної торгівлі зброєю, відмивання

грошей і фінансових злочинів, кіберзлочинності, мафіозні держави і клептократії, використання Wayback Machine в розслідуваннях, уникнення правових ризиків, використання супутникових знімків, пошук даних про корпорації та їхніх власників, розкриття активів, відомості про право власності на землю, розслідування воєнних злочинів: пошук у відкритих джерелах" [30]. До повномасштабного вторгнення організація щорічно ініціювала і проводила "Українську конференцію журналістів-розслідувачів". 2-4 грудня 2021 р. відбулася тринадцята така конференція, яку було розділено на п'ять кластерів: колаборації (обговорення того як проводять транскордонні розслідування, механізми поглиблення співпраці між журналістами на глобальному рівні, пошук фінансування та основні здобутки в галузі), сталий розвиток (розкриття теми напрямків повитку та перешкод, які доводиться долати на шляху до успішних розслідувань), навчання (платформи неформальної освіти та формальних центів навчання), новації (розбір технологічних інструментів роботи з інформацією та базами даних), практики [83]. В цілому організація спеціалізується на супроводі та навчанні фахівців, власні розслідувальні проєкти не презентує.

Кримський центр журналістських розслідувань – це медіаініціатива заснована громадською організацією "Інформаційний пресцентр" та "Кримським центром розслідувальної журналістики", який до моменту деокупації Криму працює в Києві [23]. Прогнозовано розслідування досить локальний характер, де на мікрорівні журналісти оприлюднюють скоріше аналітичні довідки, ніж повноцінні розслідування. Наприклад розслідування журналістки М. Пасюк "Родина співачки Джамали, колишні нардеп Котеляк і посадовець Фалюш, російський бізнесмен Чуркін. Чиє майно привласнили кримські гауляйтери?" оприлюдненого в червні 2024 р. базується на аналізі російських баз даних власності на майно, матеріал доповнено фото конкретних локацій [29] (Рис. 2.3.).

Рис.2.3. Функцію візуалізації розсдіювання виконує фото локацій, про які йде мова, зокрема міні-готель “Кучук-Узень” батьків Джамали поблизу Алушти [29]

Розслідування О. Батуріна про припинення виплати зарплати працівникам бюджетних установ, які перебувають на тимчасово окупованій території, що подекуди стало причиною масових звільнень було проведено на основі відкритих джерел, документів, зокрема постанови Верховного Суду та спілкування із представницею з прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, Уповноваженою Верховної Ради України з прав людини О. Алтуніною та першим заступником голови Херсонської ОВА Д. Бутрієм [3]. За жанром матеріал є повноцінною проблемною статтею, її розслідувальний потенціал на базовому рівні. Ці конкретні два приклади є типовими для матеріалів Кримського центру журналістських розслідувань.

Незалежна громадська організація на півдні України, що спеціалізується на проведенні журналістських розслідувань Миколаївський центр журналістських розслідувань робить ставку саме на корупційних розслідуваннях та висвітленні судових процесів. Повноцінні розслідування публікують один – два ради за місяць та стосуються вони корупції у владі та фінансових махінаціях. Так журналістка-

розслідувачка, співавторка розслідувань про воєнні злочини російських окупантів в Україні авторка антикорупційних розслідувань, лауреатка Всеукраїнської премії імені В. Сергієнка О. Баранцевич, та журналіст-розслідувач Е.В. Лерен (США) у травні 2024 р. опублікували розслідування "Фірма дружини судді Чванкіна під час війни придбала у США житло за 300 тисяч доларів". У ньому йдеться про покупку дружиною голови Київського районного суду Одеси С. Чванкіна коштовної нерухомості у США. В матеріалі досліджено декларацію посадовця, документи на придбання нерухомості, документи з реєстру нерухомості Флориди (США), наведено фото самої нерухомості, інфографіку того як його дружина стала власницею елітного житла у США, лист голови Київського районного суду Одеси де автор вказує, що "вказана квартира придбана компанією "OCEAN PROJECT 828 LLC" за кредитним договором, укладеним строком на 30 років і переданням даної квартири в іпотеку. На теперішній час за вищевказаною юридичною особою укладено договір оренди вказаної квартири з метою погашення відсотків за кредитом та тіла кредиту за рахунок орендних коштів" [2]. Таким чином матеріал аргументований, містить значну доказову базу та підтверджуючі документи, верифікувати які має можливості будь-який бажаючий, окремої достовірності матеріалу надає висловлення героя розслідування, який навів власні аргументи у відповідь на факти журналістів-розслідувачів. Матеріал відповідає жанру журналістського розслідування, є якісним, змістовним, доказовим та професійним [2].

У квітні 2024 р. було презентовано розслідування О. Орсач, журналістки, яка спеціалізується на розслідуваннях корупції на місцевому рівні та воєнних злочинах. Матеріал під назвою "Фірми депутатки та іноземного холдингу задешево отримали сільгоспземлю на Одещині завдяки змовам на торгах" (Рис. 2.4.) містить результати аналізу того, які підприємства частіше премагали на земельних аукціонах на одещині.

Рис. 2.4. Візуалізація журналістського розслідування О. Орсач, Миколаївський центр журналістських розслідувань [28].

Колективом розслідувачів встановлено, що “деякі підприємства отримали в оренду сотні гектарів за мінімальною вартістю – втричі меншою за середню в регіоні. Вони розіграли торги завдяки фіктивній конкуренції. А серед їхніх власників та працівників – люди з депутатськими мандатами” [28]. Матеріал унаочнено колажами головних героїв розслідування взятих із всесвітньої мережі, витягами із результатами аукціонів за участю тих само посадовців із сайту Прозорро.Продажі, інфографікою компаній, які отримали найбільше перемог в аукціонах з оренди комунальної сільгоспземлі в Одеській області, інфографікою щодо конкурентів на торгах “Райз-агро” та “Оберіг 15”, Відгук, ймовірно, колишнього працівника SSAP на сайті “Про роботу”, фото ділянки в Новоборисівській громаді, яку отримала в оренду фірма “Дружба народів”. У підсумку авторка констатує: “Попри повномасштабну війну, коли громади потребують коштів на життєдіяльність та допомогу армії, деякі компанії, схоже, піклуються лише про збільшення свого земельного банку. Розігруючи аукціони, вони порушують законодавство та позбавляють ОТГ можливості більш вигідно

здати в оренду комунальну ріллю. А керівництво громад, в свою чергу, ігнорує зв'язки учасників земельних торгів та їхні змови" [28].

NGL.media (до липня 2023 року «Наші гроші. Львів») [73] – це "незалежний центр журналістських розслідувань, заснований громадською організацією "Львівська група". Видання висвітлює корупційні історії в державних установах, використання державних коштів, незаконне будівництво, екологічні порушення та резонансні судові справи, в тому числі з використанням великих даних. У 2022 році команда розслідувала воєнні злочини, скоєні російськими військовими в Україні" [45]. Проєкт спеціалізується виключно на розслідуваннях, які періодично проводить та презентує у текстово-графічному вигляді.

Так, у червні 2024 р. за авторства Є. Чип опубліковано розслідування "Ціна спраги. Рентабельність постачальників армійських фляг для Міноборони сягнула 200%. Як це можливо?" [44]. За фабулою розслідування " Міністерство оборони закуповує для ЗСУ пластикові армійські фляги щонайменше втричі дорожче ринкових цін. Лише цього року державна агенція «Державний оператор тилу» (ДОТ), створена кілька місяців тому, витратила понад 54 млн грн на придбання 153 тис. армійських фляг. Звичайна пластикова літрова фляга обійшлася платникам податків у 355 грн, хоча такі ж фляги американського зразка вільно продають по 120 грн, а можна знайти і аналоги по 72 грн." [44].

Документально журналісти зафіксували факт покупки фляг за завищеною ціною та експериментально порахували де і за якою вартістю державне підприємство могло придбати означений товар в чотири рази дешевше. Стилістика публікації матеріалу передбачає надання документів читачеві, але за умови розкриття додаткові вкладинки. Тим, хто довіряє на слово журналістам можна лише ознайомитися з текстом розслідування (Рис.2.5.).

На завершення матеріалу наведено блоки "P.S." та "P.P.S", де зазначено, що "Наступного дня після публікації цього розслідування «Державний оператор тилу» надіслав до редакції NGL.media додаткове пояснення, у якому визнав, що фляги могли б бути закуплені за значно дешевшими цінами, але на заваді стала відсутність актів відповідності Головного управління розвитку та супроводження

матеріального забезпечення ЗСУ (ГУРСМЗ)” [44]. Далі журналісти додають, що “Через два дні після публікації, 27 червня, Міноборони заявило про зміну керівництва та реорганізацію ГУРСМЗ. Окрім того, Міноборони має намір переглянути раніше прийняту технічну документацію та забезпечити прийняття нової у відповідності зі стандартами та практиками НАТО” [44] (Рис.2.5.).

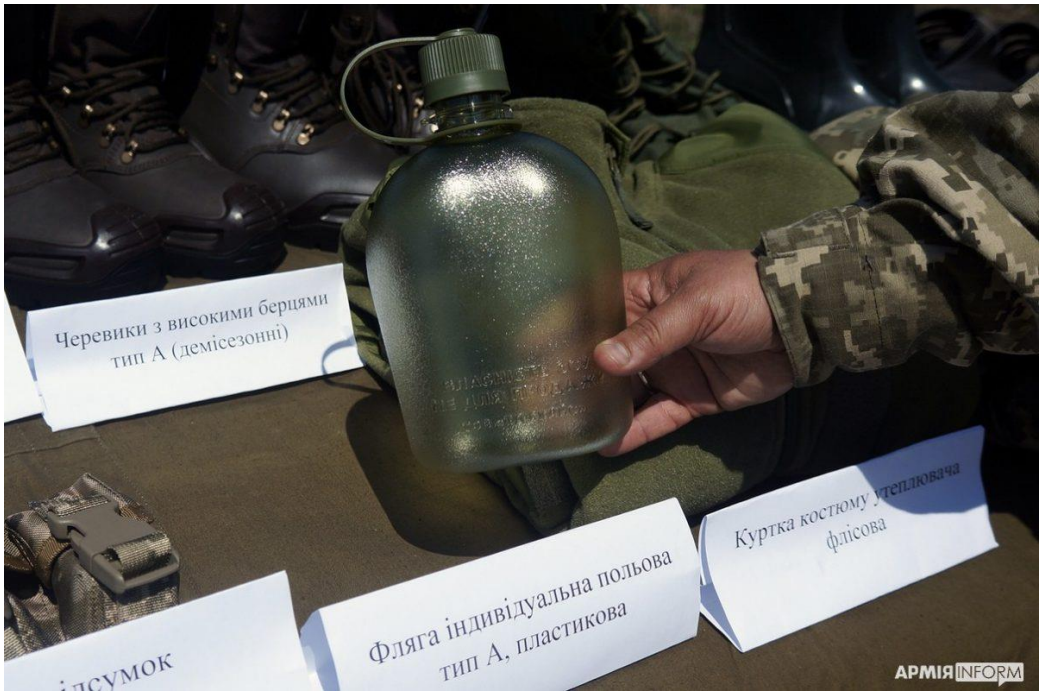

Рис. 2.5. Пластикова фляга для ЗСУ, створена за технічними вимогами Міноборони (фото Армія Inform), постачання яких стало об’єктом журналістського розслідування NGL.media [44].

Подібного рівня розслідування публікуються на сайті платформи, а також на сторінках у соціальних мережах Facebook, Telegram, Twitter, Instagram, YouTube, TikTok.

Заслуговує на окрему вагу спосіб позиціонування контенту. Попри те, що більшість аудиторії орієнтована до сприйняття відео, утім текстовий формат забезпечує унаочнення і документування даних та фактів, наголос на чому робить видання. Матеріал насичений гіперспосиланнями, де особисто можна перевірити опубліковані матеріали, додаються зноски, в яких зазначено джерело звідки взята інформація і підтвердження у формі довідково інформації.

Головний висновок, який можна зробити з аналізу стану розслідувальної журналістики в Україні полягає в тому, що воно продовжує розвиток і

трансформацію всупереч вкрай не сприятливим умовам війни. Проте очевидні тенденції до дифузії самого процесу трансформації жанру оскільки у своєму класичному форматі воно в будь-який момент може призупинити своє існування У випадку, коли військова та політична ситуація всередині країни загострюватиметься, а воєнний стан стане жорсткішим, буде введено військову цензуру місця в інформаційному просторі для журналістського розслідування фактично не залишиться. Поки що ж сповільнює поступ таких проєктів у нашій державі скорочення кількості редакцій яким з фінансового, організаційного боку складно проводити повноцінні вартісні розвідки, над якими треба працювати довго та натхненно. Крім того, частина професіоналів змінила професію, до прикладу журналісти, які нині перебувають у лавах Збройних Сил України та боронять нашу державність, інші ж змінили місце проживання виїхавши закордон. Фінансові обмеження, які накладаються на журналістські колективи також негативно впливають на якість матеріалів, які виходять у підсумку, що може також обумовити дискредитацію самої суті розслідувальної діяльності.

Однією з мейнстримних тенденцій у розвитку розслідувальних форм в українській журналісти є їхня візуалізація, адже текстові розвідки позбавлені відеосупроводу часто недоотримують належної уваги та впливу в порівнянні з належно презентованими фото, відеоматеріалами. Таким чином текстові матеріали потребують співпраці із телевізійними редакціями, що обумовлює ефективнішу демонстрацію результатів, ніж традиційні складні описи, опубліковані в паперових виданнях.

Підсумовуючи, варто наголосити, що журналістське розслідування, незважаючи на усі складнощі та виклики, трансформується, збагачується новими формами та підходами. Ключовими аспектами збереження та примноження аудиторії є симбіоз та взаємодія кількох редакцій та фахівців, які можуть не лише владо дослідити, але й презентувати матеріал, а в цифровому вимірі сучасних медіа таке можливо в мультимедійному вираженні, що є ключовими аспектами збереження і розвитку цього методу в сучасних умовах.

2.2. Зарубіжний досвід колаборaційно-розслідувальної роботи в журналістиці

Кожна країна формує свої традиції та школу інвестигативної журналістики, успішність і рівень розвитку якої є прямо пропорційною до найкращих здобутків у галузі, рівня освіти і доступу журналістів до джерел дослідження, а також рівня відкритості, сприйнятливості чи стигматизації розслідувальної журналістики як на рівні владник кіл, так і громадськості та державних інститутів, які можуть або підтримати і відстояти журналіста в разі небезпеки, яка нависатиме над ним, и промовчати і таким чином обмежити можливість проведення таких досліджень у майбутньому. Глобальне суспільство знає не один десяток розслідувань проведених журналістськими колективами, які сколихнули всю планету, вони широко описані і в науковій літературі, тому додатково зупинятися на повторному розгляді цих питань.

З точки зору теорії демократії, одним із головних завдань журналістики є критика та контроль над впливовими акторами, особливо у сфері політики та економіки [72]. Функція викриття невдоволення в суспільстві та ініціювання суспільних дебатів за останнє десятиліття пережила різкий стрибок. Цифрова трансформація покращила можливості розслідувань на глобальному рівні через цифрову комунікаційну інфраструктуру, а також через обмін даними та їхньою інтерпретацією. Журналісти знаходяться в контакті з медіа в національному та міжнародному контекстах; обмінюватися інформацією; спільно проводять дослідження і беруть на себе роль охоронців демократії як глобального явища [47, с. 297–311].

Журналістське розслідування широко відоме у світі як “Panama Papers”, що їх було оприлюднено в уже далекому 2016 році, є одним із найвідоміших прикладів такого роду співробітництва між журналістськими колективами. Тоді близько 400 журналістів із 80 країн світу були залучені до розкриття фактів

корупції, відмивання грошей та ухилення від сплати податків і отримали кілька нагород, у тому числі престижну Пулітцерівську премію [63]. Дослідження було ініційовано Süddeutsche Zeitung [78], а Міжнародний консорціум журналістів-розслідувачів (ICIJ) [66], координував міжнародний аналіз даних і документів.

В європейській галузевій практиці активно набирає обертів проєкт “Інновації журналістики в демократичних суспільствах” (англ. –“Journalism Innovations in Democratic Societies JoIn-DemoS”), що є вираженням концепції “журналістики спільного розслідування” (англ. – “collaborative-investigative journalism”). На прикладі проєктів Великобританії, Австрії, Іспанії, Німеччини, Швейцарії, розслідувальні ініціативи в яких стали не лише піонерськими на національному рівні, але і набули міжнародного поширення та значення досліджено тематичний діапазон медіа-розслідувань, зроблено огляд стартапів, платформ для розслідувальної діяльності.

Найвпливовішою медіаплатформою Австрії, яка спеціалізується на проведенні журналістських розслідувань є “Dossier” [58], яку у 2012 р. заснував журналіст Ф. Скрабал з метою проведення галузевих розслідувань, на які традиційним редакціям не вистачало часу та ресурсів. З самого початку це було інформаційне ком’юніті без реклами, натомість видання співпрацювало з національними та міжнародними медіа. Саме ця співпраця визначала успішність та резонансніро проведених розслідувань. За понад десять років редакція продовжує співпрацю на міжнародному рівні над розслідуваннями пов’язаними з з корупцією та злочинністю. Результати періодично публікуються як “Досьє” в Інтернеті та в друкованому вигляді. Медіа фінансується за рахунок аудиторії через різні моделі передплати та програми підготовки журналістів. У 2018 р. успішно проведено краудфандингову кампанію, яка дозволила продовжити діяльність на наступний період. За своєю формою “Dossier” є унікальним в Австрії та, разом із кількома іншими медіа, як-то “Der Falter” [56] або “Der Standard” [57], зробив значний внесок у розвиток громадської журналістики-розслідування в країні [58].

Центральним розслідувальним журналістським проєктом Німеччини є “Süddeutsche Zeitung” [78], який спеціалізується на колаборацийно-

розслідувальній роботі. Журналісти саме цього видання у 2012 р звернулася до ICIJ із величезною кількістю витоку даних про підставні компанії. Масив інформації був на стільки великим, що самотужки обробити таку кількість інформації одному колективу було не до снаги. Тоді двом журналістам “Süddeutsche Zeitung” Ф. Обермаєру та Б. Обермаєру, дозволили спробувати свої сили в міжнародній співпраці. У 2016 р. вони зробили прорив в обробці великих баз даних та висвітленні Панамських документів не лише на національному, але і на міжнародному рівні.

“Civio” – цифровий медіапростір для моніторингу діяльності уряду Іспанії, державних органів країни, яке стоїть на сторожі дотримання принципів законності і демократії від 2012 р. [52]. За три роки редакція вперше спробувала свої сили в міжнародному розслідуванні спочатку на короткострокових засадах. Відтоді міжнародна співпраця стала основою роботи команди “Civio”, в структурі редакції якої лише десять співробітників. У 2019 р. “Civio” стало одним із небагатьох інформаційних агентств в Іспанії, які приєдналися до Європейської мережі журналістики даних (EDJNet)

Досвід Швейцарських медіа на арені розслідувань міжнародного рівня представлено дослідницьким відділом “Tamedia/TX Group”, як одним із найбільш репрезентативних прикладів спільної журналістики-розслідування у країні [82]. Особливістю розслідувального відділу ініціативи є білінгвальність, тобто оприлюднення матеріалів німецькою та французькими мовами, а його журналісти відомі в країні тим, що беруться за розслідування, які з різних причин оминають інші редакції. Редакція редагує та публікує основні розслідування спочатку для двох недільних газет “SonntagsZeitung” [77] та “Le Matin Dimanche” [69], а потім і для інших видань медіа групи Tamedia. З 2014 р. постійна команда із 9–12 журналістів неодноразово брала участь у міжнародних інвестигативних проєктах які стосувалися великих витоків документів.

Певно найвідоміша на українському рівні міжнародна розслідувальна команда родом із Великобританії “Bellingcat” [49]. У 2024 р. компанія налічувала близько 40 співробітників і працювала по всьому світу, а розпочалася вся історія

ініціативи з особистого блогу Е. Хіггінса [61]. З його персональної ініціативи зародилася потужна дослідницька мережа журналістів з різним професійним досвідом. На міжнародному рівні вперше гучно прозвучало ім'я Е. Хіггінса завдяки важливому розслідуванню торгівлі зброєю в Сирії, яку провів та оприлюднив Bellingcat у 2014 р. Відтоді Bellingcat заслужив світову репутацію міжнародного дослідницького колективу, що складається з дослідників, журналістів-розслідувачів і громадських журналістів, які ведуть розвідку з відкритих джерел.

У всіх п'яти проектах вимога моніторингу та критики впливових політкиків, посадовців, бізнесменів за допомогою мережевих досліджень чітко сформульована у цілях власної діяльності. Єднає їх також спільна мета: виділитися з-поміж інших засобів масової інформації за допомогою власної комплексної розслідувальної роботи.

"Dossier" (Австрія) хоче запропонувати те, чого не можуть дати звичайні медіа: зосередитися виключно на журналістських розслідуваннях. За словами Ф. Скрабала, причиною створення "Dossier" для видавців у цифрову еру стала необхідність скорочення витрат, персоналу та виділення дедалі менших ресурсів для досліджень [58]. Ф. Скрабал вважає журналістику, засновану на фактах, платформи розслідувань противагою традиційній австрійській журналістиці, орієнтованій на громадську думку. Журналістика даних завжди відігравала важливу роль у здатності протистояти фейковим новинам за допомогою фактів. Справді інноваційним аспектом роботи "Dossier" вважає Ф. Скрабал, є повернення до витоків журналістських розслідувань: "Класичне дослідження "– це класичне ремесло" [58]. Сьогодні міжнародна співпраця є невід'ємною частиною такого роду досліджень, оскільки "злочини не знають державних кордонів і зачасту той, хто вчиняє злочини не згоден зупиняється коли його діяння виходять на міжнародний рівень" вважають автори дослідження із спільно-розслідувальної журналістики Р. Лугшиц, К. Клінгхардт, Й. Шютценедер, М. Ґрасл, М. Кернер [71]. Міжнародна співпраця має дозволити "йти нога в ногу зі злочинністю" – про таке говорить Ф. Обермаєр, заступник керівника слідчої

групи “Süddeutsche Zeitung” (Німеччина) [78]. Важливу роль у “Süddeutsche Zeitung” візуальна презентація журналістських розслідувань у цифровому світі відігравала одну із найважливіших ролей. Це робили автори з метою полегшення розуміння аудиторії та створення унікального бренду медіа та розслідувань, які виходили з його пера. “Süddeutsche Zeitung” – це перша за все розслідувальний проект, – каже редактор візуального столу Е. Гамперль. Таким чином, індивідуальність також зберігається в глобальній співпраці. Співпраця слугує прагматичним цілям, таким як розподіл робочого навантаження при роботі з величезними обсягами даних, і суттєвим цілям, таким як покращення журналістики шляхом використання досвіду журналістів у різних країнах. З цього, в цьому виник новий приклад для наслідування. Журналіст-розслідувач раніше був “самотнім вовком”, зауважив Ф. Обермаєр, але “тепер ми говоримо про силу ментальності зграї” [71].

Цілі дослідницького відділу “Tamedia” (Швейцарія) [79] мають соціальну та комерційну складові. Частина засновницької ролі дослідницького відділу полягає в тому, щоб запропонувати соціальну додаткову цінність, привернути увагу до скарг і зрушити процес змін знизу вгору. Працюючи над такими соціально актуальними історіями через міжнародне співробітництво, дослідницька служба сприятиме утвердженню репутації медіа та створить унікальну позицію продажу порівняно з іншими недільними газетами на ринку. Як з економічної, так і соціальної точки зору, було також інноваційним звернення до двох швейцарських мовних груп і публікація французькою та німецькою мовами.

Відділ розслідувань в структурі медіа є незалежним, а це означає, що він може залишитися відстороненим від повсякденного рутинного інформаційного потоку, але має ресурси для проведення великих досліджень, тісно співпрацюючи з командою журналістів чи представників інших професій, які обробляють великі масиви даних та інформації. Однак ця журналістська свобода має прагматичні межі адже фінансування надходить поки є результати роботи і гучні розслідування.

Основною метою “Civio” (Іспанія) у співпраці з іншими медіа-компаніями було досягнення ширшого охоплення з точки зору досліджень і аудиторії [52]. Починаючи з 2015 р., угоди варіювалися від публікації їхніх досліджень або даних в інших іспанських медіа, таких як “El Confidencial” [60] та “El Mundo” [59], до спеціальної співпраці з міжнародними новинними виданнями. “Civio” приєднався до “Європейської мережі журналістики даних (англ. – “European Data Journalism Network”, EDJNet) [62] у 2019 р; угоди про медіа-співпрацю повинні бути поставлені на міцнішу основу, яка має ще більше розширити охоплення, але заощадити витрати. Медіа з 14 країн (станом на 2022 рік) співпрацювали в EDJNet, особливо над перекладами та пошуком можливостей для перевидання: “Це не супер організація, але вона, очевидно, допомагає вам досягати локацій, які інакше були б дорожчими”, – каже О. Туньяс [71]. Більше того, лише співпраця дозволяє отримати комплексний погляд на досліджувані теми.

Місія Bellingcat (Великобританія) полягає в публікації прозорої та підзвітної інформації про проблеми прав людини [49]. Вони працюють як розслідувальна мережа з відкритим кодом, “оскільки ми хочемо показати всім свою роботу”, – сказав Е. Хіггінс [61]. Компанію було засновано, щоб забезпечити простір для людей, які вже мають досвід із проведення розслідування з відкритим кодом, що означає збір інформації з відкритих джерел для їхньої розслідувальної роботи, а також для тих, хто все ще хоче навчитися це робити. Співпраця має вирішальне значення не лише з іншими засобами масової інформації, але особливо з громадянами, які є експертами з конкретного питання. Bellingcat не обов’язково відповідає ролі журналістського воротаря, а вважає себе скоріше гучномовцем, як пояснив Е. Хіггінс: “Ми розширюємо аудиторію журналістів, політиків і людей, які працюють над питаннями прав людини” [61].

Вплив на суспільство є невід’ємною частиною спільного журналістського розслідування. Основна увага зосереджена на настільки повному інформуванні людей, щоб вони могли приймати власні рішення.

Відповідно до сформульованої мети дослідження та його фабули та критики “Dossier” (Австрія) обирає лише ті теми, що становлять суспільний інтерес.

Завдяки комплексному дослідженню та збалансованому представленню, заснованому на фактах, команда прагне сприяти розмаїттю думок і зміцнювати компетентність медіа в Австрії. Щоб служити громадськості, як стверджує “Dossier” [58], журналістські мережі є незамінними для дослідження корупційних чи злочинних мереж. Результати дослідження мають полегшити людям прийняття рішень у демократичному процесі. Як невелика новинна організація “Dossier” [58], усвідомлює своє місце як доповнення до традиційних медіа в Австрії (Рис.2.6.).

Рис.2.6. Редакційний матеріал “Азартні ігри. Велика справа удачі – і хто програє в цьому процесі” у жанрі розслідування на платформі “Süddeutsche Zeitung” (Німеччина) [75]

Своєю слідчою роботою слідчо-дослідний відділ “Süddeutsche Zeitung” (Німеччина) [78] має на меті стимулювати соціальні зміни. Надання інформації з критичного погляду в зрозумілій формі має на меті зробити громадськість “здатною до дії” [71]. Співпраця відіграє дедалі важливішу роль у журналістських розслідуваннях та суспільстві. Об’єднавшись у мережі та співпрацюючи, команда розслідувачів “Süddeutsche Zeitung” змогла провести кращі дослідження та, отже, досягти вищих зразків професійної діяльності. Міжнародні розслідування

посилюють тиск на можновладців і, швидше за все, можуть призвести до розслідувань, а згодом і до законодавчих змін, оскільки скандали більше не можна так легко ігнорувати на національному рівні, пояснив Ф. Обермаєр. Крім того, такі глобальні розслідування, як "Панамські документи", охоплюють не лише звичайну аудиторію "Süddeutsche Zeitung" (Німеччина) але й ширші верстви населення.

Дослідницький відділ "Tamedia" (Швейцарія) ставить собі за мету "пролити світло в темряву" [79] і робити це з необхідною наполегливістю. Розслідування останніх років Tamedia, досягнуте як завдяки міжнародній співпраці, так і з іншими швейцарськими медіа на глобальні та національні теми, на основі масивних даних, залишило свій відбиток на швейцарському населенні. Їм довелося усвідомити, що навіть вони живуть не в раю, де державні установи функціонують ідеально.

О. Туньяс лаконічно сформулював суть журналістської місії іспанського "Civio": "Надавати правильну інформацію людям, які її потребують" [52]. Однак зробити інформацію доступною не означає просто надати необроблені дані, адже суттєвим аспектом його роботи є обробка та адаптація, щоб зробити інформацію зрозумілою та "смачною". Співпраця з іншими дослідницькими колективами покращує журналістську роботу співробітників "Civio", оскільки вона акумулює і відображає багато точок зору та досвід журналістів-практиків (Рис.2.7.). Таким чином, дослідження "Civio" сприяють підвищенню якості демократії, як зазначено в керівних принципах організації, а робота дає людям змогу приймати власні обґрунтовані рішення щодо свого життя та, крім цього, щодо суспільства та демократії [71].

Рис.2.7. Візуалізація розслідування “Один маленький крок для кількох, один гігантський стрибок для решти: як стати європейським громадянином” реалізованого виданням “Civio” (Іспанія) [48]

Ключові заяви “Bellingcat” (Великобританія) про точність і прозорість представляють користь як для галузі, так і для демократичної функції журналістики. Оцінюючи роботу мережі, Е. Хіггінс заявив: “Bellingcat, безумовно, підвищив довіру до медіа як всередині спільноти, так і поза її межами” [49]. Громадяни, журналісти та експерти, які працюють разом у Bellingcat, вчаться один від одного, як ідентифікувати, перевіряти, інтерпретувати та ділитися інформацією. Ця модель співпраці спрямована на створення спільноти людей, які хочуть працювати один з одним на рівних умовах. Чим більше людей, тим краще, оскільки точка зору “Bellingcat” полягає в тому, що різноманітність джерел і людей є сильною стороною їх редакційної роботи.

Як показують кейси проекту “Інновації журналістики в демократичних суспільствах” (англ. –“Journalism Innovations in Democratic Societies JoIn-DemoS”), журналістське розслідування не є журналістською новинкою. Навпаки, інновація полягає у створенні допоміжних структур для постійної діяльності у сфері

розслідування, особливо через співпрацю різних медіа на міжнародному рівні. На перший план висувається демократична політична роль журналістики. Хоча тематичні дослідження значно відрізняються за типом медіа: від застарілих медіа та стартапів до платформ з відкритим кодом із сильним елементом громадянської журналістики, вони мають схожі цілі: претензія на найкраще з можливих, прозоре дослідження за допомогою мереж для дотримання професійних журналістських стандартів та моніторинг, щоб дати людям можливість приймати обґрунтовані рішення.

Ця змістовна трансформація є саме тим моментом, у якому стає зрозумілим суспільний суспільна вага роботи розслідувачів. На дедалі більш сегментованому медіа-ринку, на якому журналістський і нежурналістський контент змагаються за обмежену увагу аудиторії, за останнє десятиліття здобули популярність кілька великих міжнародних дослідницьких проектів. Через великий ризик виявлення порушники постійно ускладнюють махінації в злочинних мережах. Незважаючи на величезні успіхи та всесвітнє визнання, ця співпраця у розслідуваннях є абсолютно безпечною. На заваді таких розслідувань обмежені фінансові ресурси на їх проведення та реалізацію. У той час як для великих традиційних медіа реалізація проектів розслідувань пов’язана з (економічним) зміцненням медіа-бренду, для малих медіа-розслідувачів ціна такої роботи – виживання бренду. Надія на сталість, тим не менш, виглядає перспективною, адже спільні розслідування кількох колективів є унікальною перевагою журналістики на роздробленому медіаринку, яку медіаменеджери та їхні команди безапеляційно підтримують. Таким чином, спільне дослідження вносить значний внесок у покращення унікальної торгової пропозиції журналістики у світі цифрових медіа та посилення ролі журналістики як опори демократії.

РОЗДІЛ 3. ЕСПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЖУРНАЛІСТСЬКІ РОЗСЛІДУВАННЯ У ГЛОБАЛЬНОМУ БІЗНЕС-КОНТЕКСТІ

3.1. Штучний інтелект як перспективний інструментарій сучасних журналістських розслідувань

Розкриття правди, притягнення до відповідальності тих, хто займає владні посади, і інформування громадськості про важливі проблеми зробили журналістські розслідування наріжним каменем демократичних перетворень у суспільстві протягом тривалого часу. Репортери-розслідувачі зазвичай витрачали тижні або місяці на одну тему та збирали, сортували та аналізували матеріали вручну, використовуючи ручні процедури. Цифрова ера породила потік даних, що створює як нові перспективи, так і складнощі. Зараз дуже важливо мати складні інструменти для обробки та аналізу величезних обсягів даних, які щодня надходять із різноманітних джерел, включаючи соціальні мережі, фінансові записи, урядові бази даних і відкриті публікації. У цьому контексті штучний інтелект став революційною технологією з нечуваними раніше можливостями для швидкої та ефективної обробки масивів інформації. Застосування штучного інтелекту в журналістиці є багатоманітним і охоплює напрямки від пошуку закономірностей, тенденцій і аномалій у великих, складних наборах даних до автоматизації монотонної діяльності. Ці ресурси мали важливе значення для прискорення процесу журналістських розслідувань і створення нових можливостей для його успішного завершення в коротші строки і за відносно не велику вартість.

Використання штучного інтелекту в журналістських розслідуваннях мало позитивний вплив з кількох причин. Перш за все, це розширило фокус запитів. За допомогою штучного інтелекту журналісти можуть знайти зв’язки та ідеї, які

інакше залишилися б непоміченими через розмір і швидкість обробки та аналізу даних. Завдяки цьому досягнуто значних успіхів у розслідуванні в багатьох сферах, включаючи фінансове шахрайство, корпоративні правопорушення, екологічні злочини та порушення прав людини. По-друге, штучний інтелект полегшив міжнародну співпрацю. Глобальні розслідування, які виходять за межі національних кордонів, тепер можливі завдяки здатності журналістів-розслідувачів обмінюватися масивними наборами даних і використовувати штучний інтелект для їхнього спільного аналізу. Такі проекти, як "Paradise Papers" і "Panama Papers", де штучний інтелект допомагає у сортуванні та аналізі величезних обсягів даних, є прикладами цього спільного методу в дії [53, с. 175].

Однак використання штучного інтелекту в журналістських розслідуваннях також викликає значні практичні та етичні проблеми. Серед них прозорість в алгоритмах, оскільки журналісти використовують штучний інтелект, щоб відслідкувати тенденції та статистику, існує ймовірність, що непрозорі алгоритми можуть внести упередженість або викликати непорозуміння. Це ставить під сумнів основні цінності журналістики, які високо цінують точність і відкритість. Хоча штучний інтелект здатний автоматизувати аналіз даних, він не в змозі аналізувати контекст, не наділений інтуїцією, критичним мисленням, що притаманно фахівцям, які реалізують свої розслідування. Довіра до журналістських розслідувань залежить від досягнення балансу між автоматизацією та людським інтелектом [53, с. 175].

Крім того, участь штучного інтелекту в аналізі даних впливає на безпеку та конфіденційність даних. Журналісти-розслідувачі часто обробляють конфіденційні дані, тому використовують методи штучного інтелекту, щоб захистити дані від зловживань або несанкціонованого доступу, що вимагає жорстких заходів безпеки. Це підкреслює необхідність передового досвіду та етичних стандартів для використання штучного інтелекту в журналістських розслідуваннях. У цьому дослідженні ставимо собі за мету використання штучного інтелекту для аналізу даних в журналістських розслідуваннях, розглядаючи його переваги, недоліки та вплив на звичайні методи розслідування.

Цілі дослідження полягають у тому, щоб зрозуміти, як штучний інтелект змінює журналістські розслідування, визначити найважливіші моральні та практичні дилеми, а також запропонувати відповідальні та ефективні способи використання технологій штучного інтелекту в галузі.

Штучний інтелект все частіше використовується в журналістських розслідуваннях. За останні десять років машинне навчання, обробка природної мови та прогрес у аналітиці великих даних сприяли зростанню застосування штучного інтелекту в журналістських розслідуваннях [53, с. 175]. Метод розслідування зазнав революції завдяки здатності штучного інтелелекту швидко й ефективно обробляти величезні обсяги даних, дозволяючи журналістам знаходити закономірності і зв'язки, які було б складно знайти вручну [76, с. 89–104]. Здатність штучного інтелекту обробляти як структуровані, так і неструктуровані дані значно полегшує його застосування в журналістських розслідуваннях. Бази даних і електронні таблиці містять структуровані дані, які можна швидко проаналізувати, щоб виявити тенденції чи відхилення [70, с. 102–116]. Складніші алгоритми штучного інтелекту, такі як обробка природної мови (NLP), необхідні для отримання цінної інформації з неструктурованих даних, які включають текст, фотографії та матеріали соціальних мереж [68, с. 23–35].

Ключові переваги штучного інтелекту в журналістських розслідуваннях полягають в ефективності і швидкості. Журналісти можуть зосередитися на інтерпретації та сторітеллінгу, оскільки системи штучного інтелекту можуть сортувати величезні набори даних набагато швидше, ніж людина [51, с. 45–67]. У розслідуваннях фінансових шахрайств, наприклад, штучний інтелект використовувався для аналізу складних транзакцій і виявлення неприродніх / нетипових / підозрілих тенденцій [54, с. 78–89]. Здатність штучного інтелекту знаходити зв'язки між різними джерелами даних є його ключовою перевагою. Журналістське розслідування значною мірою покладається на здатність пов'язувати начебто непов'язані частини інформації; тому ця навичка є важливою. Системи штучного інтелекту здатні обробляти широкий діапазон форматів даних і ідентифікувати шаблони, які люди могли б пропустити [81, с, 54–

71]. Штучний інтелект також покращує візуалізацію даних, що дозволяє журналістам створювати візуально захоплюючі історії. Використовуючи інтерактивні зображення, діаграми та карти, технології візуалізації даних на основі штучного інтелекту можуть полегшити сприйняття складних оповідей глядачами [76, с. 89–104]. Репортери, які висвітлюють навколишнє середовище, використовують цю функцію для ілюстрації впливу глобального потепління через візуалізацію кліматичних даних [68, с. 23–35].

Виклики та етичні проблеми використання штучного інтелекту в журналістських розслідуваннях досить серйозні. Ризик алгоритмічної помилки є однією з головних перешкод. Об'єктивність алгоритмів штучного інтелекту залежить від якості навчальних даних, у випадку їхньої недостатності результати можуть містити елементи упередженості [70, с. 102–116]. Оскільки правда та неупередженість є вирішальними в журналістських розслідуваннях, ця можливість особливо тривожна для журналістів. Ще одним важливим питанням є прозорість. Багато систем штучного інтелекту функціонують як "чорні ящики", тобто навіть їхнім розробникам важко зрозуміти всю сутність їхнього "творіння". Відсутність прозорості може перешкоджати підзвітності журналістських розслідувань, що може викликати сумніви щодо висновків, зроблених штучним інтелектом [81, с, 54–71]. Надання згоди користувачем на зберігання кукіс та конфіденційність даних також є предметом етичних дискусій, адже працюючи з конфіденційними даними, журналісти-розслідувачі часто використовують штучний інтелект, що викликає занепокоєння щодо конфіденційності даних і морального використання особистої інформації. Вчені наголошують на необхідності отримати згоду та переконатися, що закони про захист даних, наприклад "Загальний регламент захисту даних" (англ. – General Data Protection Regulation, GDPR) [65] у Європі, дотримуються [51, с. 45–67]. Ефективність штучного інтелекту в роботі в журналістиці також є темою дискусії. Хоча штучний інтелект може підвищити продуктивність, існують побоювання, що автоматизація може з часом замінити людську складову, що призведе до втрати робочих місць у журналістиці [54, с. 78–89]. Це актуалізує необхідність перепідготовки та підвищення кваліфікації журналістів, а також їхнє майбутнє становище у світі, керованому штучним інтелектом [53, с. 175].

Дослідницькі колективи з усього світу напрацьовують практики та рекомендації щодо подолання окреслених вище викликів та загроз. Людський нагляд є важливою стратегією, яка гарантує, що висновки, створені штучним інтелектом, будуть перевірені досвідченими журналістами, здатними осмислити контекст і висловити судження [76, с. 89–104]. Ця методологія зменшує ймовірність помилок і гарантує, що історії зберігатимуть людську точку зору. Іншою рекомендованою практикою є заохочення алгоритмів штучного інтелекту до прозорості. Це передбачає окреслення роботи технологій штучного інтелету та відкритість щодо їхніх обмежень. Слід заохочувати журналістів визнавати випадки використання штучного інтелекту в своїх дослідженнях і цитувати свої джерела [81, с, 54–71]. Також важливо, щоб журналісти та спеціалісти зі штучного інтелекту працювали разом. Технічні знання можуть допомогти журналістам, а інженери штучного інтелекту можуть дізнатися про особливі потреби журналістських розслідувань [54, с. 78–89]. Це партнерство забезпечуватиме дотримання етичних стандартів підвищуватиме / посилюватиме знання про роль штучного інтелекту в журналістиці.

Зрештою, запобігання викривленням алгоритмів вимагає постійного моніторингу інструментів штучного інтелекту та ретельного відбору даних. Вчені пропонують регулярно перевіряти системи штучного інтелекту для виявлення та усунення упереджень, а алгоритми штучного інтелекту слід навчати на різних наборах даних [68, с. 23–35]. Ці процедури підтримують довіру громадськості, одночасно сприяючи моральному використанню штучного інтелекту в журналістських розслідуваннях [53, с. 175]. Журналістські розслідування багато виграють від штучного інтелекту, оскільки він пришвидшує обробку даних і може виявити приховані тенденції. Ці переваги, однак, мають недоліки у формі упередженості, етики, прозорості та можливого впливу на кар’єру журналіста. Для вирішення цих проблем потрібна збалансована стратегія, яка включає людський нагляд, відкритість і найкращі моральні практики. З розвитком штучного інтелекту необхідно продовжувати дослідження та співпрацю, щоб гарантувати його належне застосування в журналістських розслідуваннях.

3.2. Досвід українських журналістів-розслідувачів із використання штучного інтелекту у своїй професійній діяльності

З метою проведення емпіричного дослідження використання штучного інтелекту українськими журналістами під час проведення розслідувань бізнес-тематики використано змішаний підхід, поєднуючи кількісні дані опитування методом анкетування з використанням сервісу “Google Forms” з якісним аналізом тематичних досліджень. Цей розширений підхід дає змогу комплексно проаналізувати переваги та труднощі, пов’язані з використанням технологій штучного інтелекту в журналістських розслідуваннях. Експертне опитування було проведено у період 4–15 листопада 2024 р. за участі 16 експертів – журналістів-росзлідувачів, які добровільно погодилися взяти участь в анонімному електронному опитуванні. Запрошення до участі було надіслано 80 співробітникам українських організацій-членів Глобальної мережі журналістів-розслідувачів [45]. Серед них: “Четверта влада” (надіслано запрошення о особисті повідомлення в соціальних мережах 15 членам редакції) [34], “Texty.org.ua” (надіслано запрошення 19 членам редакції різних посад: головному редактору, його заступнику, співробітникам відділу журналістики даних, відділу класичної журналістики, машинного аналізу тексту, відділу розвитку, роботи в соцмережах, літредакторці) [22], “Слідство.інфо” (запрошено 11 членів колективу) [37], “NGL.media” (повідомлення надіслано 12 співробітникам) [21], “Наші гроші” [27], Миколаївський центр журналістських розслідувань (NikCenter, 16 запрошень) [33], Кримський центр журналістських розслідувань (5 запрошень) [32], Інститут розвитку регіональної преси [14], Донецький інститут інформації (1 запрошення) [12], “Bihus.info” (ГО «ТОМ 14») (1 запрошення) [50].

Дослідження носило кількісний характер, його мета полягала в тому, щоб оцінити рівень сприйняття штучного інтелекту, його переваги та труднощі, з якими стикаються журналісти, но ними користуються. Запитання в опитуванні

були як відкритими, так і закритими. Загальні теми, такі як технології штучного інтелекту, як часто вони використовуються та наскільки вони ефективні, були охоплені закритими запитаннями. Відкриті опитування дозволили учасникам розповісти про свій досвід, перешкоди та побоювання, пов'язані зі штучним інтелектом у контексті журналістських розслідувань. 80 журналістів-розслідувачів отримали запрошення до участі в опитуванні, відгукнулися на нього 16 фахівців, які перейшли у статус респондентів. З метою підвищення рівня залученості відповідей, була застосована стратегія вибірки "сніжної кулі", за якою тих, хто першим відповів, попросили порекомендувати інших журналістів-розслідувачів, які могли мати досвід використання штучного інтелекту. Виявлення тенденцій та закономірностей у використанні штучного інтелекту, було реалізовано за результатами аналізу підсумків опитування. Інтеграція якісних і кількісних даних забезпечила глибоке розуміння того, як штучний інтелект змінює журналістські розслідування, а також уявлення про найкращі практики галузі та вектори її розвитку у часовій перспективі. Цей інтегрований підхід також дав змогу розглянути переваги та недоліки використання штучного інтелекту в аналізі даних для журналістських розслідувань із точки зору справедливого та неупередженого їхнього використання.

Аналіз отриманих відповідей на відкриті запитання, підсумки якого можна підбити у вигляді описових формулювань засвідчив, що штучний інтелект застосовується журналістами-практиками для виявлення закономірностей у роботі з великими базами даних, де алгоритми проявляють "надзвичайну здатність відсіювати великі обсяги даних і виявляти моделі, які інакше можна було б пропустити" [18]. Один із респондентів зазначив, що має досвід дослідження великої бази даних бізнес-операцій за допомогою аналізу даних на основі штучного інтелекту. Тоді виявлені нетипові операції дали можливість ідентифікувати шахрайство в діяльності бізнес-компанії. Наступним напрямком використання штучного інтелекту журналістами є прискорення обробка даних, адже штучний інтелект значно скоротив час, необхідний для обробки даних, звільнивши цим журналістів від необхідності копирсатися а цифрах, натомість

дозволив зосередитися на описовій частині у формі сторітелінгу. Технологія оптичного розпізнавання символів (англ. – “Optical character recognition” OCR) на основі штучного інтелекту допомогла перетворити тисячі відсканованих документів на текст, доступний для пошуку, у прикладі із запитом публічних архівів, дозволяючи журналістам швидко знаходити важливі матеріали. Так, 68,8% опитаних такий інструментарій у своїй професійній діяльності використовують вже (Рис.3.1.).

Рис. 3.1. Визначення респондентами використання інструментів розпізнавання тексту у своїй професійній діяльності [18].

Штучний інтелект дозволив проводити одночасно комплексні дослідження окремих галузей сфер діяльності (на думку 81,3% опитаних журналістів) (Рис. 3.2.). Аналіз супутникових зображень за допомогою штучного інтелекту дозволив журналістам простежити зміни у землекористуванні з часом у тематичному дослідженні забруднення навколишнього середовища, надавши важливі дані для звіту про незаконну вирубку лісів. Ці результати означають, що штучний інтелект може бути потужним інструментом для журналістських розслідувань, покращуючи обсяг, точність і швидкість обробки даних.

Рис. 3.2. Осмислення респондентами змін, які мали місце в їхній професійній діяльності після початку використання інструментів штучного інтелекту [18].

Переважна більшість журналістів-розслідувачів постійно (37,5%) або часто (31,3%) використовують технології штучного інтелекту у своїй професійній діяльності. Лише один із опитаних респондентів взагалі не має такого досвіду, а ще один вдається до нього вкрай рідко (Рис. 3.3.) [18].

Рис. 3.3. Періодичність з якою журналісти-розслідувачі використовують штучний інтелект у своїй професійній діяльності [18].

При цьому 46,7% опитаних сказали, що використання технологій штучного інтелекту підвищило ефективність аналізу даних. Вони стверджували, що

штучний інтелект прискорив обробку та аналіз даних, що призвело до оперативнішої обробки даних 33,3%; крім того, на думку 40% респондентів, штучний інтелект полегшив пошук зв'язків між організаціями, транзакціями, посадовими особами, які було б складно знайти вручну (Рис.3.4.) [18].

Рис. 3.4. Оцінка респондентами впливу використання штучного інтелекту на власну професійну діяльність [18].

Попри беззаперечні переваги відсутність прозорості алгоритмів штучного інтелекту хвилює 31,3% респондентів. Це ставить під сумнів потенціал упередженості та можливість інтерпретації результатів, отриманих з використанням алгоритмів штучного інтелекту. Засвідчили опитані скептицизм щодо точності результатів (50%), оскільки кілька журналістів виявили випадки, коли алгоритм висновки, зроблені штучним інтелектом було важко зрозуміти (Рис.3.5.). Утім головним джерелом тривоги респондентів стала можливість того, що штучний інтелект перебере на себе роль аналітика в важливих процесах прийняття рішень (68,8%). Незважаючи на те, що штучний інтелект може швидко аналізувати дані, людські навички все одно продуктивніші в контексті інтерпретації та контекстуалізації результатів дослідження. Зниження слідчої ретельності та критичного мислення може бути ще одним результатом надмірної залежності від штучного інтелекту (37,5%) вручну (Рис.3.5.) [18].

Рис. 3.5. Оцінка респондентами впливу використання штучного інтелекту на власну професійну діяльність [18].

Згідно з дослідженням, журналісти та спеціалісти зі штучного інтелекту повинні продовжувати навчання та працювати разом над розв'язанням конкретних задач (37,5%). Респонденти підкреслювали важливість розуміння базових алгоритмів і роботи технологій штучного інтелекту (25%). Розуміння цього має вирішальне значення для забезпечення проведення розслідування має відповідальне та етичне використання ШІ є у 43,8% респондентів (Рис.3.6.) [18].

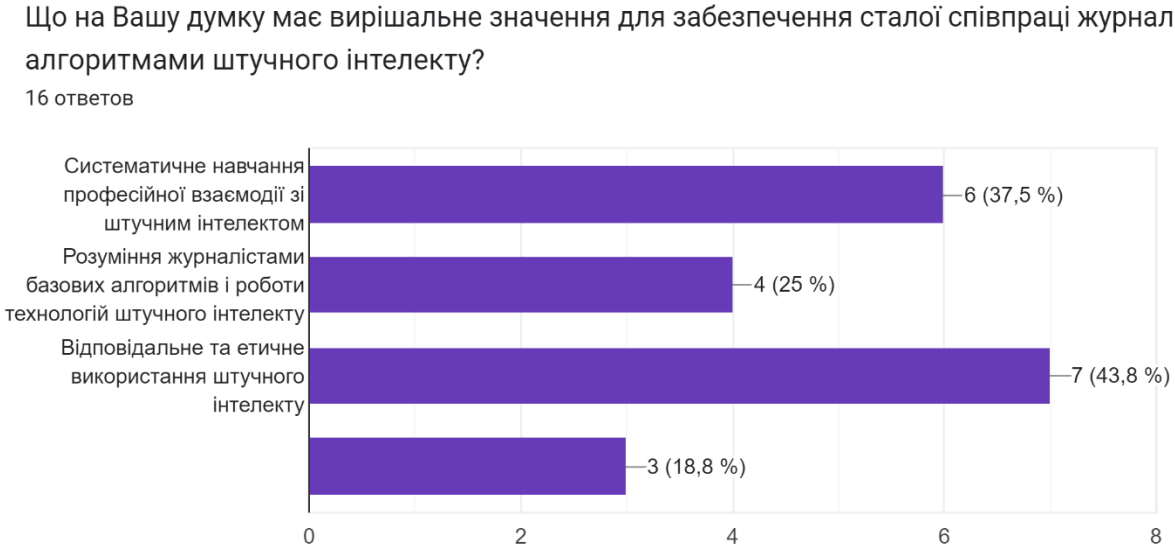

Рис. 3.6. Оцінка респондентами впливу використання штучного інтелекту на власну професійну діяльність [18].

У відповідь на запитання “З якою метою Використовуєте алгоритми штучного інтелекту” думки опитаних журналістів-рослідувачів розділилися наступним чином: для розпізнавання тексту із зображень та документів використовують штучний інтелект 62,5% опитаних, для розпізнавання голосу 37,5%, розпізнавання обличчя 6,3%, встановлення геолокації – 12,5%, кореляції даних – 62,5%, виявлення закономірностей у великих наборах даних –81,3%, аналізу настроїв у суспільстві та громадської думки (6,3%), для автоматичного перекладу (62,5%), з метою аналізу контенту соціальних мереж –56,3% та для проведення прогнозного моделювання – 12,5% (Рис.3.7.) [18].

Рис. 3.7. З якою метою респонденти використовують алгоритми штучного інтелекту [18].

Результати кількісного опитування та якісного аналізу підкреслюють, наскільки штучний інтелект має потенціал для революції в журналістських розслідуваннях, але вони також демонструють труднощі та моральні проблеми, які ще потребують вирішення. Позитивно можемо оцінити, здатність штучного інтелекту аналізувати масивні набори даних і виявляти закономірності в великих базах даних, що вже стало в нагоді багатьом дослідницьким колективам. Завдяки сучасним технологіям українські журналісти тепер можуть глибше занурюватися та знаходити раніше невідомі взаємозв’язки. Продуктивність вищого рівня може

мати більший вплив на журналістські розслідування дозволяючи репортерам брати до уваги більш складні та багатовимірні історії.

Але є серйозні проблеми з упередженням і прозорістю. У журналістів та їхніх читачів незрозумілість алгоритмів, які лежать в основі штучного інтелекту викликають підозру та недовіру. Ще одна важлива тема для подальших розвідок – вплив штучного інтелекту на зміну ставлення, точки зору людини. Хоча штучний інтелект може автоматизувати обробку даних, утім саме досвід людини незамінний та залишається надалі унікальним і безцінним для інтерпретації та контекстуалізації результатів. Надмірна залежність від штучного інтелекту може призвести до зниження критичного мислення, важливої навички для журналістських розслідувань. Для цього потрібна добре збалансована стратегія, у якій для зважено використовується штучний інтелект як доповнення, а не зміна людських талантів та інтелекту.

Нарешті, результати вказують на необхідність спільної роботи та навчання фахівців зі штучного інтелекту та журналістів. Важливо розуміти можливості та застереження у роботі технологій штучного інтелекту та використовувати їх відповідально. Спільна робота може гарантувати, що штучний інтелект використовуватиметься відповідально, а журналісти зможуть кваліфіковано інтерпретувати результати його роботи. Загалом журналістські розслідування можуть багато виграти від використання штучного інтелекту, попри те його алгоритми слід використовувати обережно та з наголосом на етичні принципи та повагу до своєї аудиторії, бажано відкрито визначати та повідомляти аудиторії про їхнє використання. Найкращі практики використання штучного інтелекту в журналістських розслідуваннях мають стати предметом майбутніх досліджень із наголосом на відкритість і прозорість сторітеллінгу.

На дисципліну журналістських розслідувань значно вплинув швидкий розвиток штучного інтелекту, який забезпечив цілий ряд ефективних інструментів для виявлення закономірностей, аналізу даних і генерації нових знань. Дослідження показують, як штучний інтелект може революціонізувати журналістські розслідування, дозволяючи репортерам швидше оцінювати

величезні обсяги даних і розкопувати історії, які інакше могли б залишитися непоміченими. Ця зміна вплине на темп, широту та глибину журналістських розслідувань, що також дозволить журналістам виявляти нові рівні шахрайства, корупції та соціальної несправедливості.

У світлі цих висновків я пропоную низку пропозицій щодо належного застосування штучного інтелекту в журналістських розслідуваннях. Перш за все, використовуючи технології штучного інтелекту, журналісти та інформаційні організації повинні надавати пріоритет етичній складовій та неухильно пересвідчуватися в тому, що штучний інтелект використовується для доповнення людських суджень, а не для заміни їх. По-друге, для створення прозорих, відповідальних систем штучного інтелекту, які зменшують упередження та гарантують точність, співпраця між журналістами та фахівцями штучного інтелекту має вирішальне значення. Щоб журналісти могли ефективно використовувати технології штучного інтелекту, дотримуючись своїх журналістських принципів, вони повинні постійно навчатися та розвиватися у цьому напрямку. Новинні організації можуть використовувати переваги штучного інтелекту, зменшуючи його небезпеку шляхом сприяння культурі навчання та адаптації до використання його алгоритмів. Ця стратегія дасть можливість пересвідчитися, що штучний інтелект стане корисним інструментом у наборі інструментів журналіста-розслідувача, покращуючи здатність дослідників “викопувати” факти і підвищувати рівень суспільної прозорості та стигматизації корупції.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження теоретико-прикладних складових реалізації журналістських розслідувань у бізнес-контексті комунікаційних стратегій соціальних комунікацій в умовах інформаційного суспільства зроблено наступні висновки:

1. Наукова база дослідження визначається комплексом робіт зарубіжних та українських дослідників. Зокрема осмислено підвищення рівня фінансово-економічної грамотності українців засобами бізнес-журналістики у викладі Т.Гиріної, специфіку журналістських розслідувань в Україні Г. Христокіна, І. Зайцевої, аналіз цифрових ресурсів проведення журналістських розслідувань Т. Бондаренко та С. Коваль, стан журналістського розслідування в умовах війни М. Василенка та ін. Зарубіжний науковий дискурс із означеної тематики представлено розвідками із виявленні та аналіху здобутків та викликів до поступу жанру в національних медіасистемах, зокрема Індонезії, Португалії, Нігерії та Індії.

2. Особливості глобальних та локальних розслідувань в цифрову епоху визначаються за географічними, фінансовими, параметрами часу, кількістю залучених осіб та результативністю. Макродослідження (за участі чи принаймні фінансування кількох потужних медіакомпаній із результатами, які публікуються у найвпливовіших виданнях світу) та мікродослідження (що їх можуть реалізувати невеликі медіакомпанії, у тому числі із залученням окремих спеціалістів-незалежних журналістів, орієнтовані до вирішення гострих та актуальних питань місцевого, національного рівня) мають відмінну специфіку та умови реалізації. Широкомасштабні розслідування організаційно складні, трудомісткі, дорогі, адже передбачають залучення великої кількості репортерів; відокремлені від інформаційного порядку денного, натомість формують його (“Panama Papers”, “Paradise Papers” тощо). Новинна стрічка часто є імпульсом для розслідувань на мікрорівні, вони відносно дешевші, оперативніші, передбачають

залучення меншої кількості фахівців, організаційного та логістичного супроводу, охоплюють лише історії з обмеженим обсягом, або епізод великих історій, отже, можуть мати менший соціально-політичний вплив.

3. Український досвід розслідувальної журналістики років війни осмислено за результатами вивчення змісту та особливостей роботи українських організацій-членів Глобальної мережі журналістів-розслідувачів (GIJN): Донецького інституту інформації, Інституту розвитку регіональної преси, Кримського центру журналістських розслідувань, Миколаївського центру журналістських розслідувань (NikCenter), Наші гроші, Слідство.інфо, Четверта влада, Bihus.info, NGL.media та Texty.org.ua. Встановлено, що розслідувальна журналістика в Україні продовжує розвиток і трансформацію всупереч вкрай не сприятливим умовам війни. У випадку, коли військова та політична ситуація всередині країни загострюватиметься, а воєнний стан стане жорсткішим, буде введено військову цензуру місця в інформаційному просторі для журналістського розслідування фактично може не залишитися. Нині сповільнює поступ розвитку таких проєктів у нашій державі скорочення кількості редакцій яким фінансово та організаційно складно самотужки проводити повноцінні проєкти. Крім того, частина фахівців пішла з професії (серед причин проходження служби у лавах ЗМУ, переїзд у треті країни тощо). Однією з мейнстримних тенденцій у розвитку розслідувальних форм в українській журналісти є їхня візуалізація, адже текстові розвідки позбавлені відеосупроводу часто недоотримують належної уваги та впливу в порівнянні з належно презентованими фото, відеоматеріалами.

4. В європейській галузевій практиці активно набирає обертів проєкт “Інновації журналістики в демократичних суспільствах” (англ. –“Journalism Innovations in Democratic Societies JoIn-DemoS”), що є вираженням концепції “журналістики спільного розслідування” (англ. – “collaborative-investigative journalism”). На прикладі проєктів Великобританії (“Bellingcat”), Австрії (“Dossier”), Іспанії (“Civio”), Німеччини (“Süddeutsche Zeitung”), Швейцарії (“Tamedia/TX Group”) осмислено зарубіжний досвід колаборційно-розслідувальної роботи в медіа. Концепція не є революційною для поступу самого

журналістського розслідування, утім інновація полягає у створенні допоміжних структур для тривалої безперервної роботи в межах масштабного проєкту, що забезпечується співпрацею різних медіа на міжнародному рівні. Демократична політична роль журналістики за таких умов максимальна. Хоча тематичні дослідження значно відрізняються залежності від типу медіа: від традиційних структур до стартапів та платформ з відкритим кодом і сильним елементом громадянської журналістики, вони мають схожі цілі: прозоре дослідження використанням передових технологій для дотримання професійних журналістських стандартів та забезпечення аудиторії можливості бути обізнаними та самостійно приймати обґрунтовані рішення. Таким чином, спільне дослідження вносить значний внесок у покращення унікальної торгової пропозиції журналістики у світі цифрових медіа та посилення ролі журналістики як опори демократії.

5. Штучний інтелект все частіше використовується в журналістських розслідуваннях. За останні десять років машинне навчання, обробка природної мови та прогрес у аналітиці великих даних сприяли зростанню застосування штучного інтелекту в журналістських розслідуваннях. Метод розслідування зазнав революції завдяки здатності штучного інтелекту швидко й ефективно обробляти величезні обсяги даних, дозволяючи журналістам знаходити закономірності і зв’язки, які було б складно знайти вручну. Га сучасному етапі штучний інтелект підвищує продуктивність дослідження дозволяючи журналістам зосередитися на розповіді та аналізі, при цьому не витрачати чам на збір та впорядкування даних. Тенденції, кореляції та аномалії, які було б важко або довго шукати вручну, можна знайти за допомогою аналізу даних з викристанням штучного інтелекту. Ця функція особливо корисна під час проведення складних розслідувань, пов’язаних із величезними наборами даних, як-то фінансові записи, офіційні документи та активність у соціальних мережах. Шляхом автоматизації повторюваних процесів і забезпечення високого ступеня узгодженості в обробці даних штучний інтелект може підвищити точність і зменшити вірогідність припуститися помилки. Завдяки такій автоматизації

матеріали за результатми розслідування можуть мати кращу основу та достовірніші результати. Крім того, штучний інтелект може сприяти прискоренню обміну даними та ідеями між журналістами. Попри те, суттєве занепокоєння викликає можливість алгоритмічного упередження, яке може поставити під загрозу неупередженість і точність аналізу, керованого штучним інтелектом. Упередження можуть виникати з багатьох причин, наприклад, спотворення даних, погано побудовані алгоритми або неадекватне навчання моделі штучного інтелекту. Упереджений штучний інтелект може спричинити спотворення або посилити упередження в журналістських розслідуваннях, що обумовлює етичні застереження. Непрозорість алгоритмів штучного інтелекту, та їхнє функціонування за принципом "чорних ящиків" обумовлюють потребу прискіпливої перевірки результатів його роботи. Щоб вирішити цю проблему, технології штучного інтелекту, які використовуються в журналістиці, мають бути більш прозорими та зрозумілими, щоб репортери та їхня аудиторія могли осягнути алгоритм за яким штучний інтелект робить висновки. Незважаючи на те, що штучний інтелект здатний автоматизувати багато процесів, він не може зрівнятися з інтуїцією, етикою та критичним мисленням досвідчених журналістів. Надмірна залежність від штучного інтелекту може призвести до втрати редакційного контролю та людського фактора, який має вирішальне значення для інвестигативної журналістики, зокрема в контексті бізнес-розвідок. Підтримання цілісності та якості журналістських розслідувань вимагає встановлення правильного балансу між автоматизацією та супроводом з боку людини.

6.Емпіричне вивчення досвіду українських журналістів-розслідувачів із використання штучного інтелекту у своїй професійній діяльності базується на проведеному 4–15 листопада 2024 р на платформі "Google Forms" опитування методом анкетування 16 експертів (конверсія – 20%) – журналістів-розслідувачів, представників колективів українських організацій-членів Глобальної мережі журналістів-розслідувачів (GIJN), які добровільно погодилися взяти участь в анонімному електронному опитуванні.

Встановлено, що штучний інтелект застосовується журналістами-практиками для виявлення закономірностей у роботі з великими базами даних, де алгоритми проявляють “надзвичайну здатність відсіювати великі обсяги даних і виявляти моделі, які інакше можна було б пропустити”. Переважна більшість журналістів-розслідувачів постійно (37,5%) або часто (31,3%) використовують технології штучного інтелекту у своїй професійній діяльності. При цьому 46,7% опитаних сказали, що використання технологій штучного інтелекту підвищило ефективність аналізу даних прискоривши обробку великих масивів інформації (33,3%); крім того, на думку 40% респондентів, штучний інтелект полегшив пошук зв’язків між організаціями, транзакціями, посадовими особами, які було б складно знайти вручну.

Попри беззаперечні переваги відсутність прозорості алгоритмів штучного інтелекту хвилює 31,3% респондентів. Це ставить під сумнів потенціал об’єктивність та можливість інтерпретації результатів, отриманих з використанням алгоритмів штучного інтелекту. Засвідчили опитані скептицизм щодо точності результатів (50%), кілька журналістів мали досвід виявлення помилок у результатах. Утім головним джерелом тривоги респондентів стала можливість того, що штучний інтелект перебере на себе роль аналітика в важливих процесах прийняття рішень (68,8%).

Журналістське розслідування, попри складнощі та виклики, трансформується, збагачується новими формами та підходами. Ключовими аспектами збереження та примноження аудиторії є симбіоз та взаємодія кількох редакцій та фахівців, які можуть не лише професійно реалізувати дослідження, але й презентувати історію. В цифровому вимірі сучасних медіа найсприйнятливішою для аудиторії є мультимедійна презентація медіазмісту, а серед найпродуктивніших інструментів, які акумулюють в собі аналіз та синтез великих масивів даних, технології штучного інтелекту, що визначають процес журналістських розслідувань на міжнародному рівні та вже стають на допомогу українським фахівцям у галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрушків В. Інструменти диджиталізації українських локальних медіа. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. 2024. №2 (58). С. 34–40.

2. Баранцевич О., Лерен Е. Фірма дружини судді Чванкіна під час війни придбала у США житло за 300 тисяч доларів. Миколаївський центр журналістських розслідувань. 2024. URL.: https://nikcenter.org/2024/05/rodyna-suddi-chvankina-pid-chas-vijny-prydbala-u-ssha-zhytlo-za-300-tysyach-dolariv/.

3. Батурін О. Нам обіцяли підтримку і кинули напризволяще». Як і чому влада позбавила зарплати бюджетників з окупованої Херсонщини Кримський центр журналістських розслідувань. 2024. URL.: https://investigator.org.ua/ua/investigations/267903/.

4. Бондаренко С., Коваль С. Цифрові ресурси для журналістських розслідувань: регіональний досвід. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. 2024. №. 2 (58), С. 9–16.

5. Боць Т. “Ми – той відділ, який ви не можете собі дозволити”. NGL.media про ребрендинг, перші популярні тексти й бум розслідувальної журналістики в Україні. Медіамейкер. 2024. URL.: https://mediamaker.me/ngl-media-pro-rebrendyng-pershi-populyarni-teksty-j-bum-rozsliduvalnoyi-zhurnalistyky-v-ukrayini-7283/.

6. Відбудова Київщини: сотні мільйонів гривень віддали компаніям з криміналом і купленим на OLX. Bihus.info. 2023. URL.: https://bihus.info/vidbudova-kyyivshhyny-sotni-miljoniv-gryven-viddaly-kompaniyam-z-kryminalom-i-kuplenym-na-olx/.

7. Гавів Р. Посібник із розслідування воєнних злочинів: документування за допомогою фото й відео. Інститут розвитку регіональної преси. 2024. URL.: https://irrp.org.ua/posibnyk-iz-rozsliduvannya-voyennyh-zlochyniv-dokumentuvannya-za-dopomogoyu-foto-j-video/.

8. Гиріна Т. Підходи до підвищення рівня фінансово-економічної грамотності українців засобами бізнес-журналістики. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”: журналістика. 2024. № 1 (7). С. 9–20.

9. Гиріна Т. Сприйняття українцями журналістських розслідувань: осмислення результатів емпіричного дослідження. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. 2024. №2 (58). С. 17–24.

10. Гиріна Т. Українська економічна журналістика як інформаційна складова залучення іноземного капіталу до відбудови Київщини. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. 2024. № 1(57). С. 26–36.

11. Гостомельські проплати на відбудову “зачистили” після того, як ними зацікавилися журналісти. Bihus.info. 2023. URL.: https://bihus.info/gostomelski-proplaty-na-vidbudovu-zachystyly-pislya-togo-yak-nymy-zaczikavylysya-zhurnalisty/

12. Донецький інститут інформації. 2024. URL.: https://dii.dn.ua/.

13. Ель Діб С., Гавів Р. Посібник із розслідування воєнних злочинів: пошуки зниклих. Інститут розвитку регіональної преси. 2024. URL.: https://irrp.org.ua/posibnyk-iz-rozsliduvannya-voyennyh-zlochyniv-poshuky-znyklyh/

14. Інститут розвитку регіональної преси. 2024. URL.: https://irrp.org.ua/.

15. Ключка С. Діяльність корпорацій у структурі інформаційних інтересів економічного журналіста. Język i kultura ukraińska we współczesnej humanistycznej przestrzeni czasowej: aspekty komunikacji międzyjęzykowej i kształtowanie kompetencji komunikacyjnych współczesnego specjalisty [wydanie elektroniczne] : zbiór materiałów Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Konferencji Internetowej, Łomża – Irpin, 21 lutego 2024 r. / Redakcja naukowa: Zoia Sharlovych, Tetiana Hyrina. Irpin : Państwowy Uniwersytet Podatkowy; Łomża: Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży. Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2024. S. 404–406.

16. Ключка С. До питання аналізу тенденцій розвитку журналістських розслідувань в Україні. Соціокомунікаційна наука в парадигмі смислових трансформацій: суспільні виклики, тренди освіти і професійної діяльності [Електронне видання] : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, Ломжа – Ірпінь, 23 травня 2024 р. / наукова редакція :

З. Шарлович, Т. Гиріна. Ірпінь : Державний податковий університет ; Ломжа : Міжнародна Академія Прикладних Наук в Ломжі. Видавництво : MANS w Łomży, 2024. С. 70–72.

17. Ключка С. Медіа як каталізатор соціальної активності в умовах війни. Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу : збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (м. Запоріжжя, 18–19 квітня 2024 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя : Вид- во Хортицької національної академії, 2024. С. 813–815.

18. Ключка С. Опитування “Журналістське розслідування у глобальному бізнес-контексті”.Google Forms 2024. URl.: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfSWvGnt7mjQxVDArwn2a4B4I5EdbOwIbFE08ylwN3BJePmjQ/viewform?usp=sf_link.

19. Ключка С. Психологічний вплив журналістських розслідувань на емоційний стан українців. Програма Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Психологія міста і містян: проспекція і ретроспекція”. 24-25 квітня 2024 року. Харків. С.20.

20. Ключка С. Сертифікат учасника IV Науково-практичного форуму “Цифрова трансформація фінансового сектору” 30 квітня 2024. Ірпінь.

21. Команда. NGL.media. 2024. URL.: https://ngl.media/.

22. Команда. Texty.org.ua. 2024. URL.: https://texty.org.ua/p/about/.

23. Кримський центр журналістських розслідувань. 2024. URL.: https://investigator.org.ua/ua/.

24. Миколаївський центр журналістських розслідувань. 2024. URL.: https://nikcenter.org/.

25. Мітчук О., Горбенко Г., Погребняк І. Конструювання новинної реальності в ЗМІ. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. 2022. №. 3 (51). С. 46–51.

26. Начальника Гостомельської адміністрації звільнили після розслідування Bihus.Info про роздачу грошей фейковим ФОПам. Bihus.info. 2023. URL.:

https://bihus.info/nachalnyka-gostomelskoyi-administracziyi-zvilnyly-pislya-rozsliduvannya-bihus-info-pro-rozdachu-groshej-fejkovym-fopam/.

27. Наші гроші. 2024. URL.: https://nashigroshi.org/.

28. Орсач О. Фірми депутатки та іноземного холдингу задешево отримали сільгоспземлю на Одещині завдяки змовам на торгах Миколаївський центр журналістських розслідувань. 2024. URL.: https://nikcenter.org/2024/04/hto-zadeshevo-otrymav-sotni-gektariv-silgospzemli-na-odeshhyni/.

29. Пасюк М. Родина співачки Джамали, колишні нардеп Котеляк і посадовець Фалюш, російський бізнесмен Чуркін. Чиє майно привласнили кримські гауляйтери? Кримський центр журналістських розслідувань. 2024. URL.: https://investigator.org.ua/ua/investigations/267979/.

30. Перекладацька ініціатива GIJN. Інститут розвитку регіональної преси. 2024. URL.: https://irrp.org.ua/courses/perekladaczka-inicziatyva-gijn/.

31. Підряд на відбудову найвідомішої багатоповерхівки Ірпеня дістався оточенню “смотрящого” Комарницького. Bihus.info. 2023. URL.: https://bihus.info/pidryad-na-vidbudovu-najvidomishoyi-bagatopoverhivky-irpenya-distavsya-otochennyu-smotryashhogo-komarnyczkogo/.

32. Про нас. Кримський центр журналістських розслідувань. 2024. URL.: https://investigator.org.ua/ua/about/.

33. Про нас. Миколаївський центр журналістських розслідувань. 2024. URL.: https://nikcenter.org/about/.

34. Редакція порталу “Четверта влада”. Четверта влада. 2024. URL.: https://4vlada.com/pro-redaktsiiu.

35. Різ Г. Посібник із розслідування воєнних злочинів: самодопомога при висвітленні травматичних подій. Інститут розвитку регіональної преси. 2024. URL.: https://irrp.org.ua/posibnyk-iz-rozsliduvannya-voyennyh-zlochyniv-samodopomoga-pry-vysvitlenni-travmatychnyh-podij/.

36. Різ. Г., Гавів Р. Посібник із розслідування воєнних злочинів: опитування постраждалих і вцілілих Інститут розвитку регіональної преси. 2024. URL.:

https://irrp.org.ua/posibnyk-iz-rozsliduvannya-voyennyh-zlochyniv-opytuvannya-postrazhdalyh-i-vczililyh/.

37. Слідство.інфо. 2024. URL.: https://www.slidstvo.info/.

38. Стеблина Н. Комп'ютерний аналіз джерел інформації у регіональних ЗМІ одещини. Образ. 2021. №3 (37). С. 27–37.

39. Тгу Онг Т., Гавів Т. Посібник із розслідування воєнних злочинів: розшук воєнних злочинців. Інститут розвитку регіональної преси. 2024. URL.: https://irrp.org.ua/posibnyk-iz-rozsliduvannya-voyennyh-zlochyniv-rozshuk-voyennyh-zlochyncziv/.

40. Федорчук Л. Українські журналісти на війні: професійні виклики і нові умови роботи. Актуальні проблеми медіапростору: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 6 квітня 2023 р.). – К. : Навчально-науковий інститут журналістики, 2023. 210 с.

41. Христокін Г., Зайцева І. Сучасна практика журналістських розсліджень в україні в умовах війни. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. 2023. №2 (54). С. 71–80.

42. Цикл розслідувань Bihus.Info про відбудову – в топі антикорупційних історій з України за версією GIJN. Bihus.info. 2023. URL.: https://bihus.info/czykl-rozsliduvan-bihus-info-pro-vidbudovu-v-topi-antykorupczijnyh-istorij-z-ukrayiny-za-versiyeyu-gijn/.

43. Четверта влада. 2024. URL.: https://4vlada.com/.

44. Чип Є. Ціна спраги. Рентабельність постачальників армійських фляг для Міноборони сягнула 200%. Як це можливо? NGL.media. 2024. URL.: https://ngl.media/2024/06/25/tsina-spragy/.

45. Члени GIJN в Україні. GIJN. 2024. URL.: https://gijn.org/ua/cleni-gijn-v-ukraini/.

46. Ademola O., Somorin K. Detailing the Stakeholder Theory of Management in the AI World: A Position Paper on Ethical Decision-Making. Social Informatics, Business, Politics, L:aw, Environmental Sciences & Technology Journal. Vol. 10, No. 1. P. 9–16.

47. Alfter B. “Cross-Border Collaborative Journalism: Why Journalists and Scholars Should Talk about an Emerging Method.” Journal of Applied Journalism& Media Studies. 2022. № 5(2). P. 297–311.

48. Álvarez Del Vayo M., Laursen L., García T. Torrecillas C., Maqueda A. One small step for a few, one giant leap for the rest: how to become a European citizen. Civio. 2024. URL.: https://civio.es/2024/05/28/one-small-step-for-a-few-one-giant-leap-for-the-rest-how-to-become-a-european-citizen/.

49. Bellingcat. 2024. URL.: https://uk.bellingcat.com/.

50. Bihus.info. 2024. URL.: https://bihus.info/.

51. Brown A., White C. AI in Investigative Journalism: A New Era of Data Analysis. Journal of Investigative Reporting. 2022. № 12(3). P. 45–67.

52. Civio. 2024. URL.: https://civio.es/en/.

53. Das S. The Role Of Ai In Data Analysis For Investigative Journalism: Challenges And Opportunities. Research and Reviews in Literature, Social Sciences, Education, Commerce and Management. 2024. Vol. IV. P. 168–176.

54. Davis M., Lee J. Balancing Automation and Judgment in Investigative Journalism. Journalism Studies. 2023. № 15(2). P. 78–89.

55. Davydenko N. Kliuchka S., Kruchko L. Financing of innovative development of the ukrainian economy. Український економічний часопис. 2024. Вип. 5. С. 44–48.

56. Der Falter. 2024. URL.: https://www.falter.at/.

57. Der Standard. 2024. URL.: https://www.derstandard.at/consent/tcf/.

58. Dossier. 2024. URL.: https://www.dossier.at/.

59. El Mundo. 2024. URL.: https://www.elmundo.es/.

60. El Confidencial. 2024. URL.: https://www.elconfidencial.com/.

61. Eliot Higgins. X. 2024. URL.: https://x.com/EliotHiggins?ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eserp%7Ctwgr%5Eauthor.

62. European Data Journalism Network. 2024. URL.: https://www.europeandatajournalism.eu/about/.

63. Gamperl E. 2020. “Gefeiert, gefeuert.” Süddeutsche Zeitung, April 4, 2020. URL.: https://www.sueddeutsche.de/politik/panama-papers-gefeiert-gefeuert-1.3449124.

64. Gearing A., Berglez P. The microcosm of global investigative journalism: Understanding cross-border connections beyond the ICIJ. Journal of Applied Journalism & Media Studies. 2021. №8(2). P. 211–229.

65. General Data Protection Regulation. Intersoft Consulting. 2024. URL.: https://gdpr-info.eu/.

66. ICIJ: International Consortium of Investigative Journalists. 2024. URL.: https://www.icij.org/.

67. Jesus Silva N., Palma Lampreia Dos-Santos M.J., Batista N., Mata F. Crowdfunding as Entrepreneurial Funding for Investigative Journalism in Portugal. European Conference on Management Leadership and Governance. 2023. № 19(1). P. 171–179.

68. Johnson R. AI and the Future of Journalism. AI Journal. 2023. № 9(1). P. 23–35.

69. Le Matin Dimanche. 2024. URL.: https://epaper.lematindimanche.ch/.

70. Lee K., Kim, S. AI Tools for Data Analysis in Journalism. Journal of Data Journalism. 2021. № 7(4). P. 102–116.

71. Lugschitz R., Klinghardt K., Schützeneder J., Graßl M, Körner M. Collaborative-investigative journalism From the “lonely wolf” to the “power of the pack”. 2024. URL.: https://www.taylorfrancis.com/chapters/oa-edit/10.4324/9781032630410-14/collaborative-investigative-journalism-ren%C3%A9e-lugschitz-korbinian-klinghardt-jonas-sch%C3%BCtzeneder-michael-gra%C3%9Fl-maike-k%C3%B6rner.

72. Meier K. “Quality in Journalism.” In The International Encyclopedia of Journalism Studies, edited by Tim P. Vos and Folker Hanusch. New Jersey: Wiley. 2019. 212 p.

73. NGL.media. 2024. URL.: https://ngl.media/.

74. Saragih M.Y. Ethics of journalistic communication in conducting investigations for public information. Cognizance Journal of Multidisciplinary Studies. 2023. Vol.3, Issue.6. P. 80–86.

75. Skrabal F. Republik vor Gericht. Süddeutsche Zeitung. 2024. URL.: https://www.dossier.at/dossiers/gluecksspiel/republik-vor-gericht/.

76. Smith L. Artificial Intelligence in Newsrooms. News Technology Review. 2022. № 11(1), P. 89–104.

77. SonntagsZeitung. 2024. URl.: https://www.tagesanzeiger.ch/sonntagszeitung.

78. Süddeutsche Zeitung. 2024. URL.: https://www.sueddeutsche.de/.

79. Tamedia. 2024. URL.: https://www.tamedia.ch/de/.

80. Tamedia/TX Group. 2024. URL.: https://tx.group/.

81. Taylor H., Green N. Ethical Considerations in AI and Journalism. Ethics in Journalism Review. 2021. № 6(2). P. 54–71.

82. Texty.org.ua. 2024. URL.: https://texty.org.ua/.

83. #UIJC21. ТРИНАДЦЯТА УКРАЇНСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ ЖУРНАЛІСТІВ-РОЗСЛІДУВАЧІВ. Інститут розвитку регіональної преси. 202i. URL.: https://irrp.org.ua/courses/uijc21-trynadczyata-ukrayinska-konferencziya-zhurnalistiv-rozsliduvachiv/.

84. Vasilenko M. Journalistic Investigation in Wartime Conditions. Development or Decline? Scientific Notes of Institute of Journalism. 2023. T.1 (82). P. 33–43.

85. Walker Guevara M., Obermaier F. and Lyer P. V. Exposing global corruption: The inside story of the Panama/Paradise Papers investigations. Harvard College, 8 February. 2018. URL.: https://college.harvard.edu/exposing-global-corruption-inside-story-panamaparadise-papers-investigations.

ДОДАТКИ

Додаток А

Davydenko N. Kliuchka S., Kruchko L. Financing of innovative development of the ukrainian economy. Український економічний часопис. 2024. Вип. 5. С. 44–48

Український економічний часопис Випуск 5, 2024

УДК 330.322
JEL E61, O16, O31, O38, H56, H11, H52
DOI 10.32782/2786-8273/2024-5-8

Nadiia Davydenko
State Tax University
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7469-5536
Давиденко Н.М.
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

Serhii Kliuchka
State Tax University
ORCID: https://orcid.org/0009-0001-1782-2437
Ключка С.С.
магістр,
Державний податковий університет

Liudmyla Kruchko
State Tax University
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-5179-2654
Кручко Л.Й.
магістр,
Державний податковий університет

FINANCING OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN ECONOMY

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Abstract. Introduction Innovative activity becomes an integral and necessary element of the successful development of the country's economy, and the task of the state is to implement an effective financial and innovative policy in order to ensure its stable growth. The article reveals the theoretical foundations of innovative development and states that some scientists considered the territorial aspect of innovative growth, which is caused by fluctuations in the level of innovative activity of different countries and civilizations. The purpose of the article is to study the theoretical foundations of innovative development and assess the current state of financing innovative development of the Ukrainian economy. Methods. The article uses general scientific methods of scientific knowledge, in particular, epistemological method, dialectical method, induction and deduction, formal-logical method, comparative and systematic methods. Results. The article states that a complex of issues related to the quality financing of innovative processes, which require systematicity and predictability, can be solved on the basis of a program-targeted approach to regulating the flow of investments aimed at innovative development. It was established that Ukraine, with a high level of educational and scientific potential, has a low level of implementation of innovations in the field of economic activity and their commercialization. Budgetary funding in Ukraine is the main source of funding for innovative development and an instrument of scientific and technical policy, a form of direct state support. During 2018–2022, funding of the scientific sphere from the state budget increased by 60.6 %, however, in 2022, the war did not allow maintaining the dynamics of previous years. It is noted that the limited possibilities of the budget determine the relatively low share of sectors of the economy covered by potentially effective innovative developments, the number of which is decreasing. Conclusion. It was concluded that in the conditions of limited financial resources, which the state is able to direct to innovative development, it is appropriate to strengthen the levers of budget policy as a tool for increasing the efficiency of the use of budget funds directed to the innovative development of the country's economy.

Key words: innovative development, financing, financial support, innovation index, innovation process.

Анотація. В статті розкрито теоретичні засади інноваційного розвитку та зазначено, що деякі вчені розглядали територіальний аспект інноваційного зростання, який зумовлений коливанням рівня інноваційної активності різних країн і цивілізацій. Відмічено, що комплекс питань, пов'язаних із якісним фінансуванням інноваційних процесів, які вимагають системності та прогнозованості, можливо вирішити на основі програмно-цільового підходу до регулювання потоку інвестицій, спрямованих на інноваційний розвиток. Встановлено, що Україна при високому рівні освітньо-наукового потенціалу має місце низький рівень впровадження інновацій у сфері економічної діяльності та їх комерціалізації. Зроблено висновок, що в умовах обмеженості фінансових ресурсів, які держава здатна спрямувати на інноваційний розвиток доцільним є посилення важелів бюджетної політики як інструмента підвищення ефективності використання бюджетних коштів, що спрямовуються на інноваційний розвиток економіки країни.

Ключові слова: інноваційний розвиток, фінансування, фінансове забезпечення, інноваційний індекс, інноваційний процес.

© Nadiia Davydenko, Serhii Kliuchka, Liudmyla Kruchko, 2024

Formulation of the problem. The practice of economic promotion in developed countries shows that the successful development of a national or sectoral economy requires the active introduction of innovative products, their development and adequate financing [14]. Ukraine actually needs radical changes in its economy and society, through the introduction of an innovative development model aimed at creating a knowledge economy that is ahead of the development of the raw materials sector, which was determined throughout the period of independence.

Modern conditions of economic development, caused by globalization processes, call for the intensification of innovative initiatives in practice in almost all countries of the world . This is due to the desire to achieve competitive advantages in social and economic development and to guarantee food security in the face of global climate change, the coronavirus pandemic, Russia's aggression against Ukraine, and the disruption of logistics chains of grain supplies to foreign markets.

Analysis of the latest research and publications. The work of many foreign and domestic researchers is devoted to the study of the problems of innovative development and its financing. The theoretical foundations of innovative development are considered in the scientific works of J. Schumpeter, P. Drucker, M. Mensh and B. Santo . Rosabeth Moss Kanter reveals the four main waves of innovation enthusiasm and describes the classic mistakes companies make when developing and implementing innovations. In the field of the theory and practice of financing innovative activities, a powerful addition has been formed by scientific publications of domestic scientists, including: O. Androsova, V. Geets, B. Danylyshyn, O. Kirylenko, M. Krupka, S. Onyshko, K. Pavlyuk, A. Cherep and others.

A significant contribution to the development of the theory of innovations was made by D. Ricardo, investigating the problems of technical progress, the impact of improvements in agriculture on rent, innovations and innovations, and their impact on the development of agriculture. The author of the note is: "The one who discovered the machine ... will enjoy additional benefits, producing greater profits" [16, p. 35].

Ukrainian economist M. Tugan-Baranovsky, who developed the theory of cyclical economic development, in the process of forming a general concept of cycles and crises, in particular in the economic and technological spheres, determines the important role of changes in investment fluctuations in the transformation of the phases of the industrial cycle [7].

The development of innovation theory was reflected in the neoclassical direction presented by the famous researchers M. Mensh and B. Santo. Thus, M. Mensh, developing the theory of innovative activity, explains the unevenness of innovative activity in entrepreneurial structures by the peculiarities of the functioning of the market economy. The focus on profit maximization under favorable economic conditions of doing business and the presence of risks dull the desire to contribute to alternative directions of technical development [1, p. 23]. According to M. A smaller "…deterioration of the firm's condition creates an incentive to innovate. And vice versa, when the company's affairs are flourishing, it does not need to seriously change anything in the already established production" [15, p. 31]. The author advocates the opinion that the generator for the emergence of innovations is the deterioration of business conditions.

The Austrian scientist R. Hayek, who developed the theory of intelligent technology, paid great attention to the issues of innovation. The main epistemological principle of Hayek's philosophy is the statement about the fundamental limitation of human understanding and that this understanding does not exist in the form of a clearly structured set of knowledge expressed in formulas and numbers, and a significant part of this understanding is mainly intuitive in nature [5, p. 99].

H. Ford's instructions regarding the principles of conducting business and introducing innovations remain relevant: " Don't be afraid of the future and don't be too respectful of the past. He who is afraid of the future, that is, of failure, limits the circle of his activity. Failures only give a reason to start again, and start more rationally. Honest failure is not shameful, shameful fear of failure. The past is useful only in in the sense that it shows us the ways and means for development" [9, p. 20].

When developing the theory of innovative growth, some researchers paid attention to the territorial aspect of this process, which is determined by changes in the level of innovative activity of different countries and civilizations. A representative of this direction, P. Kennedy, who analyzed the dynamics of the level of industrialization per capita, came to the conclusion that the gap according to this indicator increases sharply in the industrial era [13].

The purpose of the article is to study the theoretical foundations of innovative development and assess the current state of financing innovative development of the Ukrainian economy.

Presentation of the main research material. Since the end of the 20th century, the search for reasons, successes and failures in financing innovative development, as well as the effect of the factor of nonlinearity and unevenness of the obtained result, have gained popularity [11]. In modern global practice, a wide range of indicators is used to assess the level of innovative development at the micro, meso, and macro levels, as well as the influence of various factors on innovative development. Authoritative international organizations develop their own indicator systems that allow to properly assess the degree of innovative development of the country. Among them, the most relevant are presented in Table 1.

The evaluation of innovation potential, development and effectiveness of Ukraine's innovation policy is carried out in several international ratings. Analyzing the trends in these ratings, one can note the lack of systematic support for innovative development from both the state and the business side (Figure 1).

The analysis of various international indices evaluating the innovative development of Ukraine shows that, despite the high level of educational and scientific potential, Ukraine has a low level of innovation implementation in the field of economy and their commercialization. Thus, according to the Global Innovation Index for 2021, Ukraine's position decreased by 37 indicators. A significant part of the decrease is due to the innovative activity of enterprises – from financing to the implementation of the acquired knowledge and technologies. In comparison with the leading countries, an important aspect is insufficient

Table 1

A system of indicators for evaluating the innovative development of economies

No with / p	Name	Characteristics of the indicator
1	Index of scientific and technical potential (World Economic Forum), as a component of the integral indicator of assessing the level of competitiveness of the country's economy.	Experts associate sustainable economic development in the medium and long term with three factors, which include the macroeconomic environment, institutional climate and technological progress. Among the indicators that are taken into account, in particular: opportunities for innovation, the quality of scientific institutions, spending by enterprises on scientific and research work, cooperation between universities and industry in the scientific field, government support for high-tech products, the availability of scientific and engineering personnel, as well as the number of patents for USPTA inventions issued in the current year per million inhabitants.
2	Bloomberg rating of innovative economies .	The calculations are based on the analysis of data on the intensity of scientific research and development, the production of innovative products and services, labor productivity, activity in the patent field, the level of education and the concentration of high-tech enterprises in Ukraine.
3	European innovation scoreboard	In the European Union, a system of indicators is used to evaluate innovation activity, which allows for a comparative analysis of innovation processes in member countries. This system includes 16 indicators divided into four groups: development of human capital, generation of new knowledge, transfer and application of technologies, financing and results of innovative activities. Evaluation of innovative processes using this methodology helps to make effective decisions in the field of stimulating innovative development.
4	Global innovation index	The evaluation uses 80 indicators that reveal the characteristics of the most innovative economies in the world. This assessment covers approximately 132 economies and identifies both strengths and weaknesses in their innovation performance. Among the indicators, the most innovative economies of the countries, as well as the largest scientific and technical (S&T) innovation clusters in the world with a high concentration of inventors and scientific authors are distinguished.

Source: compiled by the authors based on [1; 4; 8]

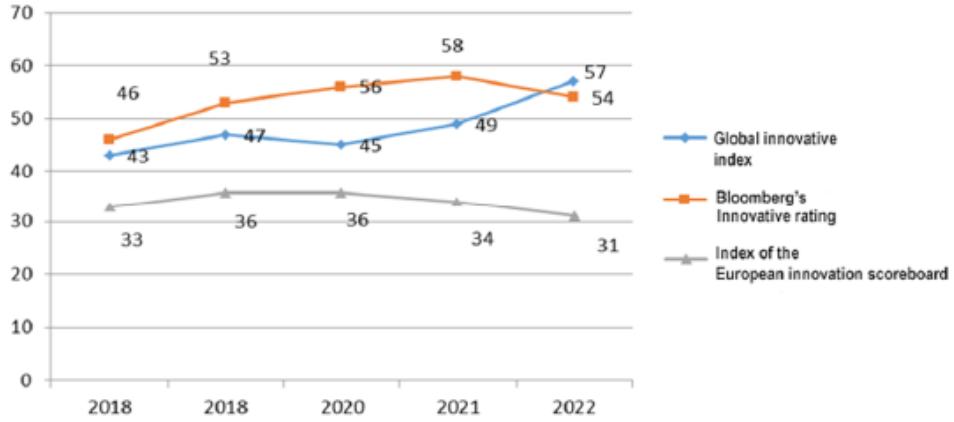

Figure 1. Ratings of Ukraine according to indices of innovative development

Source: built by the author based on [2]

state support for innovative developments and their financing, both from the state budget and from the business side. Negative trends are also a decrease in the amount of funding for scientific research and development of science, as well as Russia's military aggression, which exacerbated the outlined problems.

Budget funding is the main source of funding for innovative development and is a key instrument of scientific and technical policy, which is a form of direct state support. During the period from 2018 to 2022, a 60.6% increase in funding of the scientific sphere from the state budget was recorded. A significant increase in spending was recorded in 2021, and is also planned for 2022 by 29.8% and 17.2%, respectively.

The total expenditures of the state budget of Ukraine in 2022 were planned to be directed to the financing of the scientific sphere under 40 budget programs by 22 main managers, amounting to UAH 14.3 billion. Of them, from the general fund – 11 billion UAH (76.92% of the financed volume), from the special fund – 3.3 billion UAH (23.08%) [6]. However, the war did not allow these plans to be implemented (Figure 2).

The analysis of the distribution of the total amount of funding in the scientific sphere in 2021 shows that among

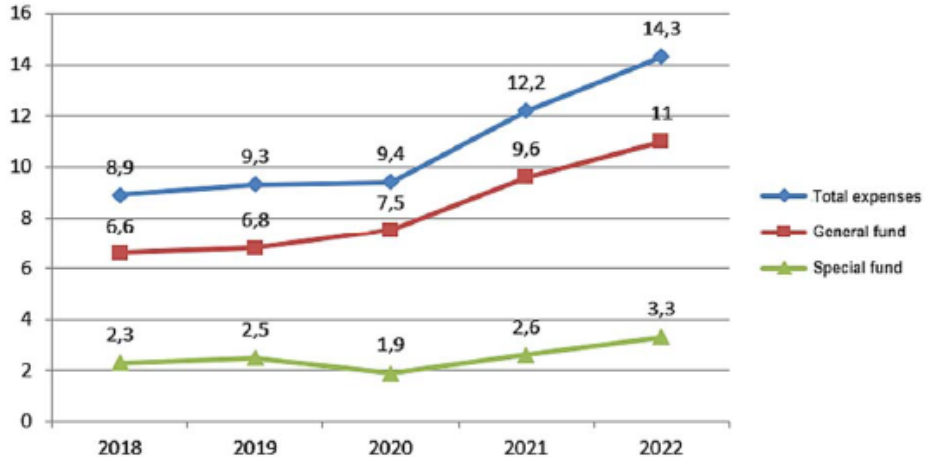

Figure 2. Dynamics of funding of the scientific sphere of Ukraine at the expense of the state budget

Source: compiled by the author based on [3; 6]

the seven main managers, which account for 93.08% of the total amount of funding, UAH 695.42 million was allocated to NAAS, which is 5.71% of the total amount [12].

In the conditions of modern challenges in Ukraine, the model of stimulating the supply of innovations prevails, which is due to the emphasis of the state's efforts and the corresponding expenditures of the budgets of different levels on the implementation of innovative development projects and the increase in financing of priority projects from the budget [10]. However, this approach has significant drawbacks and demonstrates low efficiency due to significant delays in budget funding, periodic changes in priorities and governments, permanent budget deficits, and reductions in innovation spending. The limited possibilities of the budget lead to a relatively low coverage of sectors of the economy with potentially effective innovative developments, the number of which is decreasing. The low level of funding of science, the low remuneration of scientists and the outdated material and technical base of scientific institutions led to a mass outflow of promising scientific personnel abroad.

State policy in the field of innovation currently does not have a systematic approach and does not take measures to transition to a model that stimulates the demand for innovation. First of all, in our opinion, this is related to the reduction of industrial production and the raw nature of exports. Most industrial enterprises have switched to simple, energy- and material-intensive technologies, and in the absence of financial resources and strong competition in world markets, they do not contribute to the demand for innovative products. The principle of the innovative type of development involves a continuous and purposeful process of generating ideas, developing and implementing scientific products into production, financial support for this continuous process with the aim of increasing the efficiency of social production and providing favorable conditions for the self-development of innovative systems.

Conclusions. In Ukraine, innovative activity should be recognized as a priority, economically important and flexible. The effectiveness of the innovation development model depends significantly on the financing of innovations at the micro, meso, and macro levels. Analysis of the financing of innovative activities of Ukrainian enterprises shows that many of them face a serious lack of their own financial resources, which must be directed to innovative development, and there are also a significant number of obstacles to attracting external funding.

Financial support from the state, provided both directly and indirectly, plays a key role in the process of innovative modernization of the economy. In particular, the main vectors of financial support for structural transformations in the economy should be the introduction of a system of tax benefits, the provision of state guarantees for investment loans aimed at supporting small and medium-sized enterprises in the field of innovative business, and the implementation of state policy on accelerated depreciation of fixed capital.

That is, in our opinion, the main problems that take place and restrain the innovative development of the country are insufficient financing, a low level of innovative activity of enterprises, a long payback period for innovations, an insufficient level of stimulation of innovative activity, the lack of consolidated efforts of the community, business structures, authorities and scientific institutions regarding effective cooperation and the search for innovative approaches to development.

References:

1. Androsova O. F., Cherep A. V. (2007) Transfer tekhnolohii yak instrument realizatsii innovatsiinoi diialnosti: monohrafiia [Technology Transfer as a Tool for Implementing Innovative Activities: a monograph]. Kyiv : Kondor (in Ukrainian)

2. Hlobalnyi innovatsiinyi indeks [Global Innovation Index]. Available at: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2022/ (accessed February 11, 2024)

3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (2021–2023). Available at: www.ukrstat.gov.ua (accessed February 13–15, 2024)

4. Omelianenko, V. (Ed.). (2022). Innovatsiini osnovy vidnovlennia ta rozvytku krain pislia zbroinykh konfliktiv: innovatsiinyi vymir [Innovative foundations of recovery and development of countries after armed conflicts: innovative dimension]. Instytut stratehii innovatsiinoho rozvytku i transferu znan. Available at: https://iidskt.org.ua/wp-content/uploads/Monografiya_Vidnovlennya_2022.pdf (accessed February 19, 2024)

5. Onikienko V. V., Emelianenko L. M., Theron I. V. (2006) Innovatsiina paradyhma sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy : monohrafiia [The innovative paradigm of socio-economic development of Ukraine : a monograph]. Kyiv: RVPS NAN Ukrainy (in Ukrainian)

6. Pro Derzhavnyi biudzhet Ukrainy na 2022 rik : Zakon Ukrainy vid №1928-IX vid 02.12.2021 r. [Law of Ukraine No. 1928-IX of 02.12.2021]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text (accessed February 7, 2024)

7. Tugan-Baranovskyi M. I. (2003) Osnovy politychnoi ekonomii [Fundamentals of political economy]. Lviv: Vydavnychyi tsentr Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka (in Ukrainian)

8. Fedorenko V. G. (2003) Innovatsiina i investytsiina stratehiia Ukrainy. [Innovation and investment strategy of Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava,* no. 8, pp. 16–27 (in Ukrainian)

9. Ford G. Moie zhyttia i pratsia (2019) Moie zhyttia i pratsia [My life and work]. Kharkiv: Folio (in Ukrainian)

10. Davydenko N., Buriak A., Titenko Z. (2019) Financial support for the development of innovation activities. *Intelellectual Economics*, vol. 13, no. 2, pp. 144–151. Available at: https://www3.mruni.eu/ojs/intellectual-economics/article/view/5298 (accessed February 19, 2024) (in English)

11. Dimitrov I., Davydenko N., Lotko A., Dimitrova A. Comparative study of environmental determinants of entrepreneurship intentions of business students. *International Conference on Creative Business for Smart and Sustainable Growth, CreBUS 2019.* Available at: https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85073230707&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&sid=fe49486a375106cf302880a044b82674&sot=autdocs&sdt=autdocs&sl=18&s=AU-ID%2856912202600%29&relpos=0&citeCnt=0&searchTerm= (accessed February 13, 2024) (in English)

12. Interim Sub-regional Innovation Policy Outlook 2022: Eastern Europe and the South Caucasus. Available at: https://unece.org/sites/default/files/2023-06/UNECE_Interim_Sub-egional_Innovation_Policy_Outlook_2022_web.pdf (accessed February 10, 2024)

13. Kennedy P. (1989) The Rise and Fall of Great Powers. L.: Fontana Press (in English)

14. Kvasha S., Davydenko N., Pasichnyk Y., Viatkina T, Wasilewska N. (2018) GDP modelling: assessment of methodologies and peculiarities of its usage in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, pp. 186–200. (in English)

15. Mensch, C. Continho, K. Kaasch (1981) Changing Capital Values and the Prosperityto Innovate. *Futures*, no. 4, p. 28. (in English)

16. Ricardo David (1971) On the Principles of Political Economy and Taxation. Ricardo David, London: Pengium Books. (in English)

Бібліографічний список:

1. Андросова О. Ф., Череп А. В. Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності : *монографія*. Київ : Кондор, 2007. 356 с.

2. Глобальний інноваційний індекс. URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2022/ (дата звернення: 19.02.2024)

3. Державна служба статистики України. (2021–2023). URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 19.02.2024)

4. Омельяненко В. (Ред.). Інноваційні основи відновлення та розвитку країн після збройних конфліктів: інноваційний вимір. *Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань*. 2022. URL: https://iidskt.org.ua/wp-content/uploads/Monografiya_Vidnovlennya_2022.pdf (дата звернення: 19.02.2024)

5. Онікієнко В. В., Ємельяненко Л. М., Терон І. В. Інноваційна парадигма соціально-економічного розвитку України : *монографія* ; за ред. В. Онікієнка. Київ : РВПС НАН України, 2006. 480 с.

6. Про Державний бюджет України на 2022 рік : Закон України від №1928-IX від 02.12.2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text (дата звернення: 19.02.2024)

7. Туган-Барановський М. І. Основи політичної економії. Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2003. 628 с.

8. Федоренко В. Г. Інноваційна і інвестиційна стратегія України. *Економіка та держава.* 2003. № 8. С. 16–27.

9. Форд Г. Моє життя і праця; пер. з англ. Є. Тарнавського. Харків: Фоліо, 2019. 281 с.

10. Davydenko N., Buriak A., Titenko Z. Financial support for the development of innovation activities. *Intelellectual Economics*. 2019. Vol 13. No. 2. P. 144 – 151. URL: https://www3.mruni.eu/ojs/intellectual-economics/article/view/5298

11. Dimitrov I., Davydenko N., Lotko A., Dimitrova A. Comparative study of environmental determinants of entrepreneurship intentions of business students. *International Conference on Creative Business for Smart and Sustainable Growth, CreBUS 2019.* URL: https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85073230707&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&sid=fe49486a375106cf302880a044b82674&sot=autdocs&sdt=autdocs&sl=18&s=AU-ID%2856912202600%29&relpos=0&citeCnt=0&searchTerm= (дата звернення: 19.02.2024)

12. Interim Sub-regional Innovation Policy Outlook 2022: Eastern Europe and the South Caucasus. URL: https://unece.org/sites/default/files/2023-06/UNECE_Interim_Sub-egional_Innovation_Policy_Outlook_2022_web.pdf (дата звернення: 19.02.2024)

13. Kennedy P. The Rise and Fall of Great Powers. L.: Fontana Press, 1989.

14. Kvasha S., Davydenko N., Pasichnyk Y., Viatkina T, Wasilewska N. GDP modelling: assessment of methodologies and peculiarities of its usage in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, 2018. С. 186–200

15. Mensch, C. Continho, K. Kaasch Changing Capital Values and the Prosperityto Innovate. *Futures*, 1981. № 4. P. 28.

16. Ricardo David (1830). On the Principles of Political Economy and Taxation. Ricardo David, 1971. London: Pengium Books.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2024

CONTENTS

Nataliia Aleksandrova, Nataliia Drab
CURRENT DEVELOPMENT TRENDS OF EUROPEAN MULTINATIONAL BANKS.....7

Andrii Blahodushko
NATURE AND ESSENCE OF TRANSFER PRICING.....14

Lesia Brych
HUMAN CAPITAL AND ITS IMPORTANCE
IN THE CONTEXT OF ENSURING NATIONAL SECURITY:
RISKS OF INVESTMENT UNDER WAR CONDITIONS.....19

Denys Burykh, Ivan Sokoliuk
INNOVATIVE PROVISION OF POST-WAR DEVELOPMENT
OF UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES.....23

Olha Vysochan, Taras Vodyanyy
ACCOUNTING OF MARKETING EXPENSES OF AN ENTERPRISE.....28

Myroslava Vovk, Vitalij Voroblevskyj
SUPPORT FOR THE EXPORT POTENTIAL
OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR.....35

Natliia Golub
PERSONAL INSURANCE: PROBLEMS AND PROSPECTS.....41

Nadiia Davydenko, Serhii Kliuchka, Liudmyla Kruchko
FINANCING OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN ECONOMY.....44

Yuriy Derevko
PECULIARITIES OF FINANCIAL INSTRUMENTS
OF NON-BANKING INSTITUTIONS IN UKRAINE.....49

Larysa Dzhulii, Svitlana Hrebinska
THE MAIN TRENDS OF INFORMATION SYSTEMS
AND COMPUTER TECHNOLOGIES DEVELOPMENT
AS A FACTOR OF TRANSFORMATIONAL CHANGES
IN THE ACCOUNTING AND ECONOMIC SYSTEM OF SOCIETY.....54

Ievgenii Ivanets
PLANNING THE FINANCIAL RESULT
OF THE SUBJECT OF AGRO-INDUSTRIAL PRODUCTION
IN THE MANAGEMENT OF ITS FINANCIAL STABILITY.....60

Oleksii Kalivoshko, Denys Khlystun
ESSENCE AND FUNDAMENTALS OF CLASSIFICATION
OF INFORMATION INFRASTRUCTURE.....65

Mariana Kobelia-Zvir, Yurii Zvir
GRANTS OF THE PROGRAM "PROMOTING PROGRESS
IN THE TREATMENT OF BREAST CANCER".....75

Olha Kudyrko
INTERNAL MARKETING OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....79

Nazariy Lapychak
CHARACTERISTICS OF KEY GAPS
IN THE MODERN SYSTEM OF STANDARDIZATION
AND CERTIFICATION OF PRODUCTS.....84

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ISSN (PRINT): 2786-8273
ISSN (ONLINE): 2786-8281

УКРАЇНСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ЧАСОПИС

Випуск 5, 2024

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:
Краєвський В.М., д.е.н., професор, Державний податковий університет (Україна)

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:
Мацелюх Н.П., д.е.н., професор, Державний податковий університет (Україна)
Онищко С.В., д.е.н., професор, Державний податковий університет (Україна)

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР:
Дружинська Н.С., к.е.н., Державний податковий університет (Україна)

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:
Андрушенко В.Л., д.е.н., професор, Державний податковий університет (Україна)
Бардаш С.В., д.е.н., професор, Державний податковий університет (Україна)
Белінська Я.В., д.е.н., професор, Державний податковий університет (Україна)
Береславська О.І., д.е.н., професор, Державний податковий університет (Україна)
Боярко І.М., д.е.н., доцент, ДВНЗ «Університет банківської справи» (Україна)
Варналій З.С., д.е.н., професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)
Гурочкіна В.В., д.е.н., професор, Державний податковий університет (Україна)
Діденко Н.Г., д.н.держ.упр., професор, Національний університет охорони здоров'я імені П.Л. Шупика (Україна)
Дубич К.В., д.н.держ.упр., професор, Національний університет охорони здоров'я імені П.Л. Шупика (Україна)
Дяченко С.А., д.н.держ.упр., Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)
Залізко В.Д., д.е.н., професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)
Ізмайлов Я.О., д.е.н., професор, Державний податковий університет (Україна)
Карпенко Л.М., д.е.н., професор, Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна)
Карташов Є.Г., д.н.держ.упр., доцент, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (Україна)
Коваленко Ю.М., д.е.н., професор, Державний податковий університет (Україна)
Кожина А.В., д.н.держ.упр., професор, Національний авіаційний університет (Україна)
Коляда Т.А., к.е.н., с.н.с., доцент, Державний податковий університет (Україна)
Лісовий А.В., д.е.н., професор, Державний податковий університет (Україна)
Мартиненко В.В., д.е.н., доцент, Державний податковий університет (Україна)
Мельник В.М., д.е.н., професор, Державна освітня установа «Навчально-методичний центр з питань якості освіти» (Україна)
Олешко А.А., д.е.н., професор, Київський національний університет технологій та дизайну (Україна)
Пасічник Ю.В., д.е.н., професор, ННЦ «Інститут аграрної економіки» (Україна)
Пашко П.В., д.е.н., професор, Національний авіаційний університет (Україна)
Петруха С.В., к.е.н., доцент, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» (Україна)
Пилипів В.В., д.е.н., професор, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (Україна)
Ріппа С.П., д.е.н., професор, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (Україна)
Стежко Н.В., д.е.н., професор, Державний податковий університет (Україна)
Сунцова О.О., д.е.н., професор, Державний податковий університет (Україна)
Ткаченко Н.В., д.е.н., професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)
Ткачова Н.М., д.н.держ.упр., професор, НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Україна)
Ховрак І.В., д.е.н., доцент
Швабій К.І., д.е.н., професор, Державний податковий університет (Україна)
Шевчук О.А., д.е.н., професор, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (Україна)
Алейнікова О.В., д.н.держ.упр., професор, Університет Масарика (Чеська Республіка)
Аміт Кумар, доктор філософії, MBA, M. Com, доцент, Інтегральний університет, Лакхнау (Індія)
Аннелена Лобб, доктор філософії, доцент, Гарвардський університет (США)
Варадарадж Аравамудхан, доктор філософії, MBA, MPHIL, професор Алпайанської школи бізнесу, Університет Алпайанс (Індія)
Гечібая Бадрі, д.е.н., професор, Національний інститут економічних досліджень (Грузія)
Гозора Владімір, доктор філософії, габілітований доктор, професор, MBA, Університет економіки і державного управління в Братиславі (Словаччина)
Горал Юстина, доктор філософії, доцент, Варшавська школа економіки (Польща)
Дквігол-Барош М., доктор філософії, доцент, Сілезька політехніка (Польща)
Ірізаррі Рафаель, біолог, доктор наук, професор, Гарвардський університет (США)
Іскандар Муда, доктор філософії, SE, M.Si, Ak, CA, CSRS, CPA, Університет Північної Суматри (Індонезія)
Мискевич Радослав, доктор філософії, доцент, Сілезька політехніка (Польща)
Мохд Заїні Абд Карим, доктор філософії, професор Університету Утара (Малайзія)
Новак Даріуш, габілітований доктор, професор, Познанський економічний університет (Польща)
Сафван Аль Салим, доктор філософії, професор, Технологічний університет Акаби (Йорданія)
Сипко Юрай, доктор філософії, професор, MBA, Інститут економічних досліджень (Словаччина)
Циклашвілі Натела, д.е.н., професор, Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія)

Друкується відповідно рішення Вченої ради
Державного податкового університету (протокол від 30.05.2024 р. № 16)

Відомості про державну реєстрацію: внесено до Державного Реєстру суб'єктів у сфері медіа
(Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1154 від 11.04.2024 року)

Ідентифікатор медіа: R30-04064

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України в галузі економічних наук (категорія «Б»)
на підставі Наказу МОН України від 15.10.2019 № 1301 (додаток 4)

Спеціальності: 051 – Економіка; 071 – Облік і оподаткування; 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок; 073 – Менеджмент; 075 – Маркетинг; 076 – Підприємництво та торгівля; 232 – Соціальне забезпечення; 241 – Готельно-ресторанна справа; 281 – Публічне управління та адміністрування; 292 – Міжнародні економічні відносини.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою
програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Електронна сторінка видання: www. https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/economy

© Державний податковий університет, 2024
© Оформлення «Видавничий дім «Гельветика», 2024

Додаток Б

Ключка С.С. Діяльність корпорацій у структурі інформаційних інтересів економічного журналіста. Język i kultura ukraińska we współczesnej humanistycznej przestrzeni czasowej: aspekty komunikacji międzyjęzykowej i kształtowanie kompetencji komunikacyjnych współczesnego specjalisty [wydanie elektroniczne] : zbiór materiałów Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Konferencji Internetowej, Łomża – Irpin, 21 lutego 2024 r. / Redakcja naukowa: Zoia Sharlovych, Tetiana Hyrina. Irpin : Państwowy Uniwersytet Podatkowy; Łomża: Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży. Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2024. S. 404–406.

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ (УКРАЇНА)
INTERNATIONAL ACADEMY OF APPLIED SCIENCES IN LOMZA (POLAND)
WSG UNIVERSITY (BYDGOSZCZ, POLAND)
UNIVERSITY OF ECONOMICS IN KATOWICE (POLAND)
UNIVERSITY OF ZAGREB (CROATIA)
KATOWICE BUSINESS UNIVERSITY (POLAND)
КИЇВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА І ДИЗАЙНУ ІМЕНІ М. БОЙЧУКА (УКРАЇНА)
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ (УКРАЇНА)
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (УКРАЇНА)
ХОРТИЦЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ (УКРАЇНА)

Сертифікат № ДПУ-MANS/06/087

ЗАСВІДЧУЄ, ЩО

Ключка Сергій

БРАВ(ЛА) УЧАСТЬ У МІЖНАРОДНІЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІЙ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ

«УКРАЇНСЬКА МОВА ТА КУЛЬТУРА В СУЧАСНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ЧАСОПРОСТОРІ: АСПЕКТИ МІЖМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ»

ТРИВАЛІСТЬ – 6 ГОДИН (0,2 КРЕДИТИ ECTS)

21 ЛЮТОГО 2024 РОКУ

Prezydent Międzynarodowej Akademii Nauk Stosowanych w Łomży, Polska
dr hab., prof. nadzw.

ROMAN ZBIGNIEW ENGLER

MANS

ДМИТРО СЕРГІЙОВИЧ ЛЯНСЬКИЙ

Ключка Сергій,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності «Журналістика», Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ КОРПОРАЦІЙ У СТРУКТУРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ІНТЕРЕСІВ ЕКОНОМІЧНОГО ЖУРНАЛІСТА

Перспективним напрямком для висвітлення в роботі економічного журналіста є діяльність компаній. У кожній країні є як великі, так і малі компанії які відіграють значну роль в економіці, оскільки вони, наприклад, можуть залучити гроші для інвестування в землю, заводи та обладнання шляхом, наприклад, отримання позики в банку чи інвесторів. Фактично це кредити з фіксованою процентною ставкою. Первісний власник облігації може її продати комусь іншому до настання терміну. Компанія ж повертає гроші тому, хто тримає (володіє) облігацією, у день її сплати. Гроші від інвесторів йдуть на оплату діяльності кампаній, натомість інвестор отримує дивіденди, які є часткою прибутку (якщо компанія отримує прибуток) або зазнає збитків, якщо компанія працює погано. Якщо компанія зареєстрована на біржі, інвестор може будь-коли продати акцію іншому інвестору. Усі інвестори, які володіють капіталом компанії, називаються акціонерами. Керівники компанії – це керівники, які можуть володіти лише кількома акціями [1, с. 232].

Компанії часто вважають те, що вони роблять, дуже цікавим, однак так може здаватися лише зсередини, але для більшості читачів, які не пов'язані з цим сектором навряд буте так само цікаво. Натомість аудиторію може зацікавити:

- оновлення модельної лінійки товари, послуги;
- незвичні способи просування та продажу;
- наявність та перспектива запровадження нових робочих місць, збереження чи скорочення вже наявних;
- що результати діяльності компанії говорять читачеві про економіку в цілому;
- чи є зв'язки між керівництвом компанії та політиками чи урядовцями, чи впливають вони на діяльність компанії та ін [2, с. 25].

Журналісту, який працює над неперечісним, цінним сюжетом треба звертати свою увагу на кінцевих бенефіціарів компанії, топ менеджмент та його зв'язки з політичним істеблішментом, структуру прибутків та видатків підприємства, його

взаємозв'язки з державним бюджетом та державними замовленнями на виготовлення чи надання сервісних послуг; гроші, які вони на цьому заробляють; що вони роблять; де вони це роблять; за якою технологією вони це роблять; з якою підготовкою; з яким дослідженням; кому вони продають; звідки надійшов продукт; яка компанія його виготовила; яка собівартість виготовлення; з ким конкурувала компанія; згідно з якими законами та правилами [2, с. 28].

Найзахопливіші історії, які можуть бути підготовленими за результатами розробки одного із окреслених напрямків можуть стосуватися наприклад того, хто виграє контракт на видобуток або будівництво трубопроводів; де переробляється товар (наприклад, нафтопереробні та нафтохімічні заводи) і за якою технологією; яка шкода може бути завдана навколишньому середовищу та здоров'ю людей в цій місцевості; яка частина доходу йде уряду, а потім людям; хто протистоїть урядовій політиці майнінгу і чи вони використовують для цього політичні чи насильницькі засоби. Тож окреслений набір тем та майданчиків для пошуку ідей досить предметний та змістовний, відтак викриває потужні можливості перед економічним журналістом в контексті не лише професійного розвитку, але й побудови кар'єри за результатами розробки, актуальних, суспільно значущих, глибоких тем, які дадуть можливість аудиторії не лише ближче познайомитися із фінансовим сектором, але й убезпечити суспільство від можливих фінансових зловживань, корупції. Тож робота журналіста в сфері економіки крім важливої пізнавальної, інформаційної передбачає контролюючу функцію, відтак професіонал у цій сфері має бути підготовленим, зацікавленим, включеним в контекст, стежити за змінами в досліджуваному секторі аби максимально повно доносити інформацію та знання до своєї аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економіка підприємства : підручник / під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. Л. Ковальської та проф. І. В. Кривов'язюка. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.

2. Pani P., Fischer-Butmaloiu U. Introduction to business and economic journalism. Friedrich Naumann Foundation for Freedom. 2022. 89 p. URL : https://www.idem-institute.org/downloads/introductiontobusinessandeconomic journalism.pdf

Анотація

Досліджено ключову роль корпорацій у сфері економічної журналістики з наголосом на фінансових тонкощах, пов'язаних із інвесторами, облігаціями та фондовими біржами; підкреслено відповідальність журналіста у висвітленні

питань пов'язаних із діяльністю компаній; наголошено на перспективності журналістських розслідувань, зокрема у сфері державної політики.

Ключові слова: *економічна журналістика, журналістське розслідування, інвестори, корпорації, корупція, облігації, урядова політика, фінансове шахрайство, фондова біржа.*

Summary

Explores the key role of corporations in the field of economic journalism, with an emphasis on financial intricacies related to investors, bonds and stock exchanges; the journalist's responsibility in covering issues related to the activities of companies is emphasized; the perspective of journalistic investigations, particularly in the field of state policy, is emphasized.

Keywords: *economic journalism, investigative journalism, investors, corporations, corruption, bonds, government policy, financial fraud, stock exchange.*

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ЖУРНАЛІСТА
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 393

Зосим Сергій
ГЛОБАЛЬНІ МЕДІА-ГІГАНТИ У ФОРМУВАННІ
ЕКОНОМІЧНИХ НАРАТИВІВ 398

Калита Тетяна
ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДИСКУРСУ
В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ 401

Ключка Сергій
ДІЯЛЬНІСТЬ КОРПОРАЦІЙ У СТРУКТУРІ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ІНТЕРЕСІВ
ЕКОНОМІЧНОГО ЖУРНАЛІСТА 404

Ковпак Вікторія
НОН-ФІКШН ЯК СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНИЙ
ТРЕНД В УМОВАХ ВІЙНИ В ОГЛЯДАХ
ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛІВ 407

Кручко Людмила
БІЗНЕС, ФІНАНСИ ТА ЕКОНОМІКА В ЗМК:
ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ 413

Макарська Аліна
ДО ПИТАННЯ ТЕОРЕТИЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ
НОВИННИХ TELEGRAM-КАНАЛІВ
У СТРУКТУРІ МЕДІАСМАКІВ АУДИТОРІЇ 417

Марцинкевич Дар'я
МОЖЛИВОСТІ НОВИХ МЕДІА У ЖУРНАЛІСТИЦІ: ЮТУБ 423

Міщенко Олексій

MIĘDZYNARODOWA AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH W ŁOMŻY

JĘZYK I KULTURA UKRAIŃSKA WE WSPÓŁCZESNEJ HUMANISTYCZNEJ PRZESTRZENI CZASOWEJ: ASPEKTY KOMUNIKACJI MIĘDZYJĘZYKOWEJ I KSZTAŁTOWANIE KOMPETENCJI KOMUNIKACYJNYCH WSPÓŁCZESNEGO SPECJALISTY

ZBIÓR MATERIAŁÓW Z MIĘDZYNARODOWEJ NAUKOWO-PRAKTYCZNEJ KONFERENCJI INTERNETOWEJ

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА КУЛЬТУРА В СУЧАСНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ЧАСОПРОСТОРІ: АСПЕКТИ МІЖМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

Redakcja naukowa:
Zoia Sharlovych
Tetiana Hyrina

Łomża – Irpiń, 21.02.2024

MIĘDZYNARODOWA AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH W ŁOMŻY
PAŃSTWOWY UNIWERSYTET PODATKOWY

JĘZYK I KULTURA UKRAIŃSKA WE WSPÓŁCZESNEJ HUMANISTYCZNEJ PRZESTRZENI CZASOWEJ: ASPEKTY KOMUNIKACJI MIĘDZYJĘZYKOWEJ I KSZTAŁTOWANIE KOMPETENCJI KOMUNIKACYJNYCH WSPÓŁCZESNEGO SPECJALISTY

Zbiór materiałów
Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Konferencji Internetowej

21 lutego 2024 r.

Łomża – Irpin
2024

УДК 811.161.2:316.7(06)
ББК 81.2(Укр)я431
У 45

Rekomendowany do rozpowszechniania w Internecie przez Radę Naukową
Państwowego Uniwersytetu Podatkowego
(protokół nr 11 z dnia 28 marca 2024 r.)

У 45 **Język i kultura ukraińska we współczesnej humanistycznej przestrzeni czasowej: aspekty komunikacji międzyjęzykowej i kształtowanie kompetencji komunikacyjnych współczesnego specjalisty** [wydanie elektroniczne] : zbiór materiałów Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Konferencji Internetowej, Łomża – Irpin, 21 lutego 2024 r. / Redakcja naukowa: Zoia Sharlovych, Tetiana Hyrina. Irpin : Państwowy Uniwersytet Podatkowy; Łomża: Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży. Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2024. 518 s. Format PDF ; publikacja internetowa; depozytariusz instytucjonalny.
ISBN 978-83-969222-6-7
ISBN 978-966-337-721-6

Recenzenci:
dr hab. prof. Vasylieva Oleksandra, Państwowy Uniwersytet Podatkowy, Ukraina;
dr hab. doc., prof. Kovpak Viktoriia, Zaporoski Uniwersytet Narodowy, Ukraina;

Rada redakcyjna:
dr hab., prof. Zykun Nataliia, Państwowy Uniwersytet Podatkowy, Ukraina;
dr hab., prof. Hyrina Tetiana, Państwowy Uniwersytet Podatkowy, Ukraina;
dr Sharlovych Zoia, Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, Rzeczpospolita Polska;
dr doc. Zaitseva Inna, Państwowy Uniwersytet Podatkowy, Ukraina;
dr doc., Kalyta Olena, Państwowy Uniwersytet Podatkowy, Ukraina

Zbór zawiera materiały Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Konferencji Internetowej, która odbyła się 21 lutego 2024 r. w Zakładzie Komunikacji Społecznej, Literatury i Kultury Kierunku Technologii Społecznych i Humanistycznych, Sportu i Rehabilitacji Państwowego Uniwersytetu Podatkowego, zorganizowanej wspólnie z partnerami ukraińskimi i zagranicznymi. Publikacje odzwierciedlają kierunki i wyniki badań naukowych dotyczące następujących zagadnień tematycznych: język ukraiński jako fenomen kultury narodowej, komunikacja międzyjęzykowa we współczesnym świecie geopolitycznym, dialog międzykulturowy i prezentacja kultury ukraińskiej, kompetencje komunikacyjne współczesnego specjalisty, projektowanie mediów i komunikacja wizualna we współczesnym wymiarze kulturowym, współczesne środki masowego przekazu i uniwersalność człowieka, komunikacja biznesowa i studia nad tłumaczeniami: wyzwania współczesności. Publikacja przeznaczona jest dla szerokiego grona czytelników zainteresowanych powyższymi zagadnieniami.

Zbiór powstaje z gotowych materiałów dostarczonych przez autorów. Wydawca nie ponosi odpowiedzialności za materiały przekazane do publikacji.

Wydawnictwo: MANS w Łomży
MANS

УДК 811.161.2:316.7(06)
ББК 81.2(Укр)я431

ISBN 978-83-969222-6-7
ISBN 978-966-337-721-6

© Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży (Rzeczpospolita Polska), 2024
© Państwowy Uniwersytet Podatkowy, 2024

Додаток В

Ключка С.С. До питання аналізу тенденцій розвитку журналістських розслідувань в Україні. Соціокомунікаційна наука в парадигмі смислових трансформацій: суспільні виклики, тренди освіти і професійної діяльності [Електронне видання] : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, Ломжа – Ірпінь, 23 травня 2024 р. / наукова редакція : З. Шарлович, Т. Гиріна. Ірпінь : Державний податковий університет ; Ломжа : Міжнародна Академія Прикладних Наук в Ломжі. Видавництво : MANS w Łomży, 2024. С. 70–72.

IV Міжнародна науково-практична онлайн-конференція
«Соціокомунікаційна наука в парадигмі смислових трансформацій:
суспільні виклики, тренди освіти і професійної діяльності»

Сергій Ключка,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності «Журналістика», Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна

ДО ПИТАННЯ АНАЛІЗУ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ РОЗСЛІДУВАНЬ В УКРАЇНІ

Наведений огляд найрезонансніших розслідувань є не вичерпним, скоріше тенденційним для розуміння векторів та потужності діяльності журналістських колективів. Нині в Україні успішно працюють десятки таких платформ, серед них: "Радіо Свобода, Схеми: корупція в деталях – RFERL", "Слідство.Інфо", "Суспільне Новини", "BIHUS.Info" [6], "NGL.media", "The Kyiv Independent", "Сила правди" [4] та ін. НСТУ відзначає кращі роботи з проєктів "Створюй із суспільним. Росслідування". До прикладу, серед яких у 2021 р. були "Розслідування», серед яких було шість ідей, готових до втілення: "Лакмус" – "UA: Черкаси", "Червона лінія" – "UA: Волинь", "Четверта влада" – "UA: Миколаїв", "Під прицілом" – "UA: Суми", "#інсайд" – "UA: Львів" і "Четверта влада" – "UA: Рівне". У травні в ефірі філій стартували перші розслідування, вироблені незалежними продакшенами" [1].

Від 2014 р. в Україні щорічно проводять Національний конкурс журналістських розслідувань, започаткований ініціативою "YanukovychLeaks", який відзначає авторів та колективи найкращих розслідувань та репортажів. У 2023 р. відбулося ювілейне відбиття підсумків роботи журналістів. "Відзнаку у вигляді статуетки Proxy з іменем нагородженого вручають українським журналістам за найкраще розслідування корупції та організованої злочинності. І вже протягом 10 років проєкт підтримки журналістських розслідувань SCOOP забезпечує грошову частину нагороди, а Media Development Foundation – організацію проведення конкурсу та церемонії нагородження" [2].

Обирає найкращі та найпрофесійніші роботи кваліфіковане журі до складу якого входять двадцять фахівців, з яких половина не є розслідувачами, але є авторитетними фахівцями з журналістики [2]. До прикладу у 2023 р. до його складу увійшли директор із розвитку цифрових платформ і сайту "Еспресо" А. Яніцький, голова Наглядової ради "Суспільного Мовлення", заступниця шеф-редакторки "Детектора медіа" С. Остапа, лідерка Руху "Чесно" В. Думанська, старший радник із питань медіа Internews Network О. Хоменок, голова Незалежної медійної ради, експерт "Львівського медіафоруму" О. Довженко та ін. [2].

Переможцями конкурсу у 2023 р. стали журналістські розслідування на різну тематику, утім тенденційно вони пов'язані із тематикою війни. "Головний приз – статуетку Proxy Prize та грошову премію в 1000 євро – отримала Олеся Біда із відділу воєнних розслідувань The Kyiv Independent за фільм "Діти для

Путіна. Як Росія викрадала дітей з Маріуполя" (режисер – Віталій Гавура, ресерчер – Костянтин Нечипоренко). Стрічка розповідає, як російські загарбники систематично викрадають українських дітей з окупованих територій і вивозять їх до Росії, створивши для цього фактично цілу інфраструктуру" [5].

Матеріал "Сліпа довіра. Брудні руки, фальшиві препарати і гроші. Як 22 українці втратили зір через лікарів" Н. Онисько та К. Родак (NGL.media) отримали спеціальну відзнаку за розкриття "історії з масовою втратою зору пацієнтами лікарні в містечку Чортків на Тернопільщині внаслідок медичної недбалості і корупції. Лікарі намагалися її приховати, однак журналістки виявили підміну справжніх ліків підробними препаратами" [5].

У 2022 р. головну нагороду вибороло розслідування Суспільного "Буча 22" про розстріляну військовими росії родину в Бучі авторства колектива журналістів у складі І. Білецької, А. Садовник, О. Стратонова, В. Васильченка та С. Коваль. Авторка згадувала, що переважна більшість зібраної інформації під час розвідки, яка тривала кілька місяців не увійшла в тіло фінального матеріалу. За кадром залишилися. "Місяць журналісти витратили лише на дзвінки до усіх експертів, які з'являлись у національних ефірах, на перегляд відео російських десантників тощо. Інна (авт. – І. Білецька, керівник творчого колективу журналістського розслідування) ділиться, що в певний момент накривали серйозні сумніви у тому, що завершити це розслідування і знайти вбивць реально. Матеріалу було дуже багато, тож окремі моменти не ввійшли у версію для журі" [7].

"У 2021 році перше місце і головну нагороду в конкурсі отримала програма "Схеми: корупція в деталях" (спільний проєкт "Радіо Свобода" та телеканалу "UA:Перший") за розслідування "Американська мрія" Віктора Медведчука. Як проросійський політик-бізнесмен під санкціями освоює ринок нафтопродуктів у США", автори: М. Савчук, Л. Ремажеська, О. Чорновалов" [3].

Розслідувальна журналістика в Україні нині тяжіє до тематики війни, утім працюють журналісти і над розкриттям інших тем. Одна із засновниць української відзнаки для журналістів-розслідувачів А. Бабінець констатує "всі дуже змінилися за ці півтора року. Багато команд почали розслідування воєнних злочинів росіян. Водночас багато повертаються до антикорупційної діяльності, викривання зловживань посадовців. Під час війни у людей підвищений запит на справедливість, бо вони багато чим жертвують, тому наше завдання – стежити за тим, щоб усе відповідало найкращим інтересам суспільства" [2]. При цьому важливо висвітлювати тематику і умови роботи української влади, бо в умовах війни вона має бути кришталево прозорою та підзвітною.

Список використаних джерел:

1. Жук О. Журналістські розслідування Суспільного: показати проблеми простих українцівю Д.М. Суспільного. 2021. URL.:

https://stv.detector.media/vyrobnytstvo/read/7008/2021-12-12-zhurnalistski-rozsliduvannya-suspilnogo-pokazaty-problemy-prostykh-ukraintsiv/.

2. Нановська В. З чого почався національний конкурс журналістських розслідувань і як нині визначають найкращих. 2023. URL.: https://mediamaker.me/naczionalnyy-konkurs-zhurnalistskyh-rozsliduvan-istoriya-kryteriyi-peremozhczi-5914/.

3. Оголошено переможців Національного конкурсу спеціальних репортажів і розслідувань 2022 року. Детектор медіа. 2022. URL.: https://detector.media/infospace/article/204250/2022-10-27-ogolosheno-peremozhtsiv-natsionalnogo-konkursu-spetsialnykh-reportazhiv-i-rozsliduvan-2022-roku/.

4. Сила правди. 2023. URL.: https://sylapravdy.com/tag/vijna-v-ukrayini/.

5. Стали відомі переможці Національного конкурсу журналістських розслідувань Детектор Медіа. 2023. URL.: https://detector.media/infospace/article/220341/2023-12-08-staly-vidomi-peremozhtsi-natsionalnogo-konkursu-zhurnalistskykh-rozsliduvan-2023/.

6. BIHUS.Info. 2023. URL.: https://hromadske.ua/tags/zhurnalistski-rozsliduvannia.

7. Bots T. Як журналісти-розслідувачі працюють в умовах війни. Медіамейкер. 2022. URL.: https://mediamaker.substack.com/p/investigative-journalists-war-in-ukraine.

Анотація

Проаналізовано ландшафт журналістських розслідувань в Україні. Через призму динаміки діяльності журналістських колективів, визначено ключові платформи в Україні, серед яких: «Радіо Свобода, Схеми: корупція в деталях – RFERL» та «Слідство.Інфо». Охарактеризовано основні професійні нагороди в галузі, визначено їхній потенціал до визначення векторів поступу української журналістики-розслідування, зокрема її зосередженості на темах війни та корупції.

Ключові слова: *антикорупційні розслідування, економічна журналістика, журналістські розслідування, соціальні комунікації.*

Summary

The landscape of journalistic investigations in Ukraine is analyzed. Through the prism of the dynamics of the activities of journalistic collectives, key platforms in Ukraine have been identified, including: "Radio Liberty, Schemes: corruption in detail - RFERL" and "Investigation.Info". The main professional awards in the field are characterized, and their potential to determine the vectors of progress of Ukrainian investigative journalism, in particular, its focus on the topics of war and corruption, is determined.

Keywords: *anti-corruption investigations, economic journalism, journalistic investigations, social communications.*

БАБИЧ Катерина
КОРПОРАТИВНЕ ВОЛОНТЕРСТВО: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ..... 54

ВЕРТИПОРОХ Вікторія
ВІЙНА ЯК ТРИГЕР ПОСТУПУ РОЗСЛІДУВАЛЬНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В УКРАЇНІ..... 58

ДЖОЛОС Олег
РЕГУЛЮВАННЯ МЕДІА: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ТА УКРАЇНСЬКІ ПРАВОВІ НОРМИ ЩОДО МЕДІА ПІД ЧАС ВІЙНИ..... 61

ЗОСИМ Сергій
ВІРУСНІ ОБРАЗИ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕРЕМОГИ НА ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМАХ СУЧАСНИХ МЕДІА..... 64

КАЛИТА Тетяна
РОЛЬ ЖУРНАЛІСТІВ У БОРОТЬБІ З КОРУПЦІЄЮ ПІД ЧАС ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ..... 67

КЛЮЧКА Сергій
ДО ПИТАННЯ АНАЛІЗУ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ РОЗСЛІДУВАНЬ В УКРАЇНІ..... 70

НАУМЕНКО Ліана
ОСОБЛИВОСТІ ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМИ ВІЙНИ В УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ..... 73

ПОЛОЗ Олена
ГУМОР ЯК СКЛАДОВА ЦИФРОВОЇ ДЕМОКРАТІЇ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ..... 76

ПРОНЕВИЧ Олексій
КОНЦЕПТУАЛЬНО-ПРАВОВІ ІМПЕРАТИВИ ПІДВИЩЕННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ..... 79

СОВА Маргарита, ДЄНІЖНА Світлана
МІЖНАРОДНИЙ ДИСКУРС ЗІ СТВОРЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ..... 86

Панель 3. ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ НА РОЗВИТОК ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА У СФЕРІ МЕДІА, РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

ГИРІНА Тетяна
РОЛЬ ПРОЗОРОСТІ ТА ДОВІРИ ДО ЕКОНОМІЧНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ У ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ..... 91

ІВАНЕЦЬ Тетяна, БОРИСЕНКО Аліна
ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНОГО БРЕНДУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ..... 94

NAUKA O SOCJOKOMUNIKACJI W PARADYGMACIE PRZEMIAN SEMANTYCZNYCH: WYZWANIA SPOŁECZNE, TRENDY EDUKACJI I DZIAŁALNOŚCI ZAWODOWEJ

Zbiór materiałów IV Międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej online, 23 maja 2024 r.

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНА НАУКА В ПАРАДИГМІ СМИСЛОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: СУСПІЛЬНІ ВИКЛИКИ, ТРЕНДИ ОСВІТИ І ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, 23 травня 2024 року

Redakcja naukowa:
Zoia Sharlovych
Tetiana Hyrina

Łomża – Irpiń, 23.05.2024

УДК 811.161.2:316.7(06)
ББК 81.2(Укр)я431
У 45

Redakcja naukowa: Zoia Sharlovych, Tetiana Hyrina

У 45 Nauka o socjokomunikacji w paradygmacie przemian semantycznych: wyzwania społeczne, trendy edukacji i działalności zawodowej [wydanie elektroniczne] : zbiór materiałów IV Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji online, Irpiń - Łomża, 23 maja 2024 r. / Redakcja naukowa: Zoia Sharlovych, Tetiana Hyrina. Irpiń: Państwowy Uniwersytet Podatkowy; Łomża: Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży. Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2024. 181 s. Format PDF ; wydanie online ; repozytorium instytucjonalne.

Rozpatrzone i zatwierdzone na posiedzeniu Rady Naukowej Kierunku Technologii Społecznych i Humanitarnych, Sportu i Rehabilitacji Państwowego Uniwersytetu Podatkowego (protokół nr 11 z dnia 28 maja 2024 r.)

Recenzenci:

Anastasiia Bessarab, doktor hab. nauk w zakresie komunikacji społecznej, profesor, profesor Zakładu Psychologii i Pracy Socjalnej, Khortytska Narodowa Academia Edukacyjno-Rehabilitacyjna, Ukraina;
Viktoriia Kovpak, doktor hab. nauk w zakresie komunikacji społecznej, docent, profesor Zakładu Komunikacji Społecznej i Działalności Informacyjnej, Zaporoski Uniwersytet Narodowy, Ukraina.

Rada Redakcyjna:

Tetiana Hyrina, doktor hab. nauk w zakresie komunikacji społecznej, docent, kierownik Zakładu Komunikacji Społecznej, Literatury i Kultury, Państwowy Uniwersytet Podatkowy, Ukraina;
Inna Zaitseva, PhD w zakresie nauk pedagogicznych, docent, docent Zakładu Komunikacji Społecznej, Literatury i Kultury, Państwowy Uniwersytet Podatkowy, Ukraina;
Nataliia Zykun, doktor hab. nauk w zakresie komunikacji społecznej, profesor, dziekan Kierunku Technologii Społecznych i Humanitarnych, Sportu i Rehabilitacji, Państwowy Uniwersytet Podatkowy, Ukraina;
Olena Kalyta, PhD w zakresie nauk pedagogicznych, docent, docent Zakładu Komunikacji Społecznej, Literatury i Kultury, Państwowy Uniwersytet Podatkowy, Ukraina;
Nataliia Moshenets, Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, Rzeczpospolita Polska;
Zoia Sharlovych, PhD w zakresie nauk pedagogicznych, Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, Rzeczpospolita Polska.

ISBN 978-83-971711-7-6
DOI

Zbiór zawiera materiały IV Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Konferencji Online, która odbyła się 23 maja 2024 r., zorganizowanej przez Zakład Komunikacji Społecznej, Literatury i Kultury Kierunku Technologii Społecznych i Humanitarnych, Sportu i Rehabilitacji Państwowego Uniwersytetu Podatkowego. Publikacje odzwierciedlają kierunki i wyniki badań naukowych dotyczących następujących zagadnień tematycznych: współczesny wymiar przemian globalizacyjnych w komunikacji społecznej; polityka informacyjna i bezpieczeństwo komunikacyjne w kontekście innowacji technologicznych; wpływ polityki informacyjnej państwa na rozwój środowiska cyfrowego w sferze mediów, reklamy i relacje publiczne, językowy aspekt działalności informacyjnej mediów tradycyjnych i nowych mediów itp.

Publikacja przeznaczona jest dla szerokiego grona czytelników zainteresowanych omawianymi zagadnieniami.

Zbiór został opracowany na podstawie gotowych materiałów dostarczonych przez autorów. Za kompletność i rzetelność przedstawionych faktów i przepisów odpowiadają autorzy publikacji. Wydawca nie ponosi odpowiedzialności za materiały przekazane do publikacji.

Źródło grafiki zamieszczonej na okładce: URL: https://um.kpnu.edu.ua/2021/05/27/uchast-u-i-mizhnarodnij-naukovo-praktychnij-konferentsii-sotsiokomunikatsijna-nauka-v-paradyhmi-smyslovykh-transformatsij-trendy-osvity-i-profesijnoi-diialnosti-prof-marchuk-l-m-dots-ladyniak-n-b/

Wydawnictwo: MANS w Łomży

© Państwowy Uniwersytet Podatkowy, Ukraina, 2024
© Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, Rzeczpospolita Polska, 2024

Додаток Г

Ключка С. Медіа як каталізатор соціальної активності в умовах війни. Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу : збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (м. Запоріжжя, 18–19 квітня 2024 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2024. С. 813–815.

дітей. Під час таких зустрічей підвищується не тільки поінформованість батьків про дитину, а й відбуваються зміни в ставленні батьків до проблем дитини та до завдань її виховання.

Налагодження партнерських стосунків з батьками, врахування культурних традицій, інтересів родин дає можливість подолати стереотипи у роботі з сім'ями, які мають дітей з особливими освітніми потребами. Лише за умови, що батьки, вчителі, асистенти й інші фахівці працюють разом, можна сподіватися на успіх у складній справі – адаптації до звичайного життя дітей з особливими потребами. Завдання психолога полягає у допомозі батькам через розвиток рефлексії особливостей виховання і навчання дитини у процесі спілкування з нею. Важливим є позитивне прийняття дитини, корпорація у вирішенні проблем.

Психологічна підтримка батьків здійснюється не тільки у формі групового спілкування, а й під час індивідуальних бесід щодо особливостей розвитку дитини, певних життєвих ситуацій.

Важливу роль в ефективності психологічної підтримки батьків дитини з особливими потребами відіграє створення різноманітних форм групової взаємодії батьків та інших членів сім'ї. Необхідно, щоб сам процес був неперервним, комплексним та мав творчий характер.

Отже, головною умовою нормального розвитку дитини з особливими потребами є сім'я і її здоровий клімат. Добробут дитини залежить від того, наскільки щасливою почувається родина. Сім'я – це мікросоціум, у якому формуються моральні якості дитини, її ставлення до людей, уявлення про характер міжособистісних взаємин. І цей факт не можна ігнорувати як в діагностичній, так і в подальшій корекційній роботі із дитиною з проблемами в розвитку. А для досягнення необхідного рівня психолого-педагогічної культури батьків потрібна наявність мережі багатопрофільних служб підтримки сім'ї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бугера Ю. Ю. Методи і форми соціально-реабілітаційної роботи з батьками, які виховують дитину з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2021. Вип. 17. С. 25–35.

2. Гуламирян І. Сім'я, яка захищає: психологічна просвіта батьків. *Психолог*. 2020. № 9–10. С. 28–37.

3. Порадник для батьків нечуючих дітей / [уклад. Є. Твардовська|та ін.]. Київ : УТОГ, 2015. 111 с.

Ключка Сергій Сергійович
здобувач 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 061 Журналістика
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна
Науковий керівник – **Калита О. П.**,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних комунікацій, словесності та культури
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна

МЕДІА ЯК КАТАЛІЗАТОР СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Співпраця між благодійниками та засобами масової інформації представляє собою динамічний і "живий" процес, який виходить за межі теоретично осмислених алгоритмів та технологій, адже у вимірі цифрових платформ їхній потенціал розширюється з кожним новим унікальним проєктом та не може бути вичерпним. Це партнерство є потужним каталізатором позитивних суспільних змін, оскільки взаємозбагачує вплив благодійних починань і актуалізує суспільне ставлення до філантропії. За своєю суттю ця співпраця базується на спільній меті вирішення нагальних соціальних проблем і виховання культури благодійності. Благодійники, керовані бажанням справити суттєвий вплив, визнають медіа життєво важливим каналом для поширення своїх повідомлень, отримання підтримки та мобілізації ресурсів. Подібним чином ЗМІ, усвідомлюючи свій вплив на формування громадської думки, використовують свої платформи для висвітлення благодійних ініціатив, таким чином створюючи симбіотичні стосунки, які приносять користь обом сторонам і, що важливіше, суспільству в цілому.

Одним із ключових аспектів цієї співпраці є роль ЗМІ в поширенні наративів благодійних ініціатив. За допомогою переконливих розповідей медіа гуманізують вплив благодійних внесків, наближаючи соціальні проблеми до кожного окремого користувача, надихаючи до благодійної активності та актуалізуючи питання співучасті. Особисті історії стійкості, надії та позитивних змін стають потужним інструментом мотивації людей робити внесок у благодійні справи. Здатність медіаініціатив налаштовувати емоційні зв'язки перетворює абстрактні поняття благодійності на реальні та невідкладні заклики до дії, визначає перспективність взаємодії та вагомий потенціал кожного окремого каналу чи автора контенту, за яким стоїть його, може не велика, проте віддана аудиторія.

Крім того, засоби масової інформації служать мостом між філантропами та громадськістю, діючи як провідник для обміну інформацією. В епоху інформаційного перенасичення ЗМІ збирають і поширюють ключові повідомлення, гарантуючи, що благодійні ініціативи отримують видимість, на яку вони заслуговують. Така видимість не тільки привертає увагу громадськості, але й заохочує до діалогу та взаємодії. Благодійники, у свою чергу, виграють від комунікації з медіа, оскільки їхні повідомлення досягають ширшої аудиторії, сприяючи появі спільності та колективної відповідальності. Подібна співпраця також надає філантропам платформу для формування наративу навколо соціальних проблем. Стратегічно співпрацюючи зі ЗМІ, жертводавці можуть впливати на громадський дискурс, кидати виклик хибним уявленням і ініціювати системні зміни. Роль ЗМІ як сторожового пса та підсилювача різноманітних голосів гарантує, що донатери роблять внесок у формування поінформованішого та чуйнішого суспільства.

У цифрову епоху медіапроєкт виходить за рамки традиційних засобів масової інформації, охоплюючи платформи соціальних мереж та онлайн-каналів. Ця еволюція відкрила нові шляхи для благодійників для прямого зв'язку з громадськістю, використовуючи безпосередність та інтерактивність цифрового спілкування. Кампанії в соціальних мережах, прямі трансляції та мультимедійний вміст дозволяють безпосередньо взаємодіяти з глобальною аудиторією, сприяючи появі спільної мети та терміновості. Крім того, залучення засобів масової інформації додає благодійності економічого виміру. Корпоративне спонсорство, партнерство та схвалення за допомогою засобів масової інформації сприяють не лише фінансовим ресурсам, але також організаційному досвіду та можливостям охоплення. Співпраця між благодійниками, медіа та бізнесом є прикладом цілісного підходу до вирішення суспільних проблем, наголошуючи на взаємозв'язку економічного процвітання та соціального добробуту.

Підсумками другого етапу дослідження сфери благодійності в Україні, що було реалізовано у 2020 р., є опитування працівників благодійних організацій та експертного середовища, дотичного до сфери благодійної діяльності або співпраці з благодійниками, проведене фондом "Zagoriy Foundation", заснованим у 2015 р. Глібом, Катериною та Володимиром Загоріями для системної реалізації благодійних проєктів встановлено, що 52% благодійних організацій співпрацюють з медіа. Найчастіше метою такої співпраці є інформування про виконані проєкти (59%), оголошення про потребу в коштах (13%), реклама спонсора (6%), публікація звітності про власну діяльність (5%) [1, с. 46]. Результати дослідження, яке проводилося у жовтні-грудні 2019 р. Українським центром вивчення громадської думки "Соцінформ" дало можливість зробити висновки, що "благодійним організаціям не вистачає медійної підтримки, а журналісти вказують на пасивність благодійних організацій і нестачу яскравих історій, які могли б привернути інтерес аудиторії" [1, с. 48]. При цьому медіа зацікавлені у висвітленні соціальної тематики на своїх реальних чи віртуальних шпальтах, однак подачу матеріалу для них варто зміщувати від потреб і перемог конкретного фонду до соціального питання чи проблеми, до вирішення якої вдалося наблизитися за результатами реалізації цього проєкту. За таких умов співпраця медіа та благодійного фонду буде предметнішою та продуктивнішою.

На потребі вміння розповідати про себе в трикутнику взаємодії влади, благодійників і медіа акцентує увагу директорка "Zagoriy Foundation" Є. Мазуренко: "Приємний бонус від співпраці благодійників, влади та бізнесу – потрійний шанс на увагу медіа. Однак, щоб журналісти хотіли писати про благодійність, варто комунікувати не сухою мовою, а комбінувати факти, цифри та сторітелінг. Вміння зацікавити своєю роботою не зводиться до написання пресрелізу – навпаки, такий формат співпраці з журналістами є трохи застарілим" [2].

Фахівчиня наголошує, що благодійним організаціям варто зрозуміти, що медіа цікавляться соціальною тематикою, утім щоб зацікавити аудиторію, їй варто запропонувати історію, яка приверне увагу та затримає погляд. Тож замість традиційних формулювань "У Харкові пройде Третій благодійний марафон" варто запропонувати нестандартні рішення та назви, наприклад: "Гривня за кілометр: у Харкові

будуть бігати заради дітей». Або «Бобер-благодійник і Покемон-меценат: перший в Україні костюмований марафон добра». Чи навіть "Харківські селебріті спробують втекти від учасників марафону заради благодійності". Для будь-якого журналіста така подача – це ніби потужний клаксон у вухо: о, тут є щось цікаве, про це можна написати! ЗМІ потрібні історії. Тож думайте над тим, як їх створити" [2].

Роль медіа у розвитку благодійності в Україні на думку 34% опитаних фондом "Zagoriy Foundation" сприяє благодійності, інформуючи про потреби та ініціативи благодійників, на переконання ще 27% респондентів медіа приносять більше користі, ніж проблем благодійним організаціям. З іншого боку, вони ж, на думку благодійників, стають інструментом у конкурентній боротьбі організацій (19%) та сприяють контролю за зловживаннями у благодійній сфері (15%). На запитання чи підривають довіру медіа до благодійних організацій, зокрема своїми викривальними, можливо заангажованими матеріалами, 36% опитаних висловили сумнів та неоднозначність, 4% погодилися із твердженням, 13% не погодилися [1, с. 48]. Неоднозначність такої взаємодії заперечувати неможливо, адже сектор благодійності як і медіапростір неоднорідний і не можна стверджувати, що недобросовісні актори наявні по обидва боки, тож комплексність такої взаємодії справедливо сприймати лише в її багатовимірності та складності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Благодійність в Україні: погляд зсередини. Київ, 2020. 54 с. URL: https://zagoriy.foundation/wp-content/uploads/2020/02/zf-charity-inside-view-digital.pdf.

2. Як владі, бізнесу і благодійникам змінити світ на краще. *Platfor.ma*. URL: https://www.platfor.ma/specials/den-dobryh-yak-vladi-biznesu-blagodijnykam-zminyty-svit-na-krashhe/.

Коноваленко Тетяна Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
проректор з наукової, інноваційної роботи та міжнародної співпраці
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, Україна

ПОСИЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ЗВО ЧЕРЕЗ ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ ЄС

Упродовж останнього двадцятиріччя вища освіта України зазнала кардинальних трансформацій, насамперед завдяки вивченню досвіду Європейського Союзу і його застосуванню для модернізації нормативної бази та відповідної трансформації структури і змісту вищої освіти. З 2014 року у нашій країні діє закон «Про вищу освіту», який забезпечив відповідність системи забезпечення якості вищої освіти стандартам Європейського освітнього простору.

Узгодження українського законодавства зі стандартами Європейського простору вищої освіти сприяло цілковитій трансформації української вищої освіти та її моделі якості. Н. Батечко, О. Бульвінська, О. Локшина, Н. Мосьпан, О. Проценко, С. Сисоєва, І Соколова виокремлюють такі основні інструменти цього процесу, як Національна рамка кваліфікацій, Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система, класифікація рівнів, галузей знань і спеціальностей вищої освіти, стандарти освітньої діяльності і стандарти вищої освіти, ліцензування (освітньої діяльності) й акредитація (освітніх програм), системи внутрішнього й зовнішнього забезпечення якості вищої освіти [1, с. 4].

Важливо, що процес європейської інтеграції, зокрема вищої освіти, є невпинним. Після докорінної зміни самої системи вищої освіти і забезпечення якості продовжує відбуватися вивчення досвіду функціонування закладів вищої освіти в Європейському Союзі і використовуватися для вдосконалення освітньої, наукової й третьої місій ЗВО України.

Суттєвий вплив на засвоєння європейського досвіду справляють можливості спільної проєктної діяльності закладів вищої освіти Європи й України. Наймасштабнішою програмою, спрямованою на розбудову вищої освіти України є Erasmus+, програма Європейського Союзу, яка через підтримку навчання впродовж життя працює задля освітнього, професійного та особистісного розвитку громадян Європейського Союзу та поза його межами у сфері освіти, професійної підготовки, молоді і спорту. Координує проєктну діяльність, забезпечує допомогу та підтримку щодо впровадження і поширення інформації про можливості та проєкти Програми ЄС Erasmus+ у сферах вищої освіти Національний Еразмус+ офіс в Україні. Саме завдяки наявності такої підтримки створюються максимальні можливості щодо залучення коштів Європейського Союзу для засвоєння цінного професійного досвіду українськими

Грищенко Олександра Олександрівна, Червякова Катерина Денисівна
ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ТА ЗНАНЬ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 795
Гуменюк Михайло Володимирович
ЕКСПРЕСИВНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ПАРЦЕЛЬОВАНИХ, ВСТАВНИХ І ВСТАВЛЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ У РЕПОРТАЖНИХ ТЕКСТАХ Я. КУЦАЙ 797
Дудник Олена Володимирівна
ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В 90-Х РР. XX-НА ПОЧ. XXI СТ. 799
Духніч Євгеній Ігорович
ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ КАРТИНІ СЬОГОДЕННЯ 801
Жарко Оксана Олексіївна
РОЗВИТОК ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ НЕМОВНИХ ЗВО У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ 802
Зінченко Ростислав Володимирович
ВПЛИВ МІЛІТАРНОГО ФАКТОРУ НА ЗАСНУВАННЯ МІСТ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ В ОСТАННІЙ ЧВЕРТІ XVIII СТОЛІТТЯ 805
Зосим Сергій Дмитрович
СТОРІТЕЛЛІНГ В СТРУКТУРІ БРЕНДУ БЛАГОДІЙНОЇ ІНІЦІАТИВИ 807
Калита Олена Петрівна
ОБ'ЄДНАНІ ЗАРАДИ ДОБРА: ОГЛЯД БЛАГОДІЙНИХ ІНІЦІАТИВ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІЙНИКІВ 808
Калита Тетяна Анатоліївна
ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ УКРАЇНСЬКИМИ МЕДІАНИКАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ 809
Капелюшна Марина Анатоліївна, Сініченкова Ангеліна Сергіївна, Савченко Людмила Леонідівна
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА БАТЬКІВ, У ЯКИХ Є ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ 811
Ключка Сергій Сергійович
МЕДІА ЯК КАТАЛІЗАТОР СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ 813
Коноваленко Тетяна Василівна
ПОСИЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ЗВО ЧЕРЕЗ ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ ЄС 815
Крашеніннікова Тетяна Валеріївна
МАНІПУЛЯТИВНІ ПРИЙОМИ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ 817
Кручко Людмила Йосипівна
БРЕНДИНГ БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗМІЦНЕННЯ ДОВІРИ ДО ІНІЦІАТИВИ В СУСПІЛЬСТВІ 818
Кузнецова Дарина Олегівна
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БІЛІНГВІЗМУ У ДІТЕЙ 819
Ладиняк Наталія, Ладиняк Андрій
СУРЖИК У МОВЛЕННІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЯК ПРОБЛЕМА КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ 821
Літинська Юлія Вікторівна
ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР: ОСОБЛИВОСТІ ВИСВІТЛЕННЯ ПОДІЙ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ 826
Любченко Інна
ФОРМУВАННЯ СВІДОМОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РЕАЛІЇ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ 827
Міщенко Олексій Вікторович, Канцур Інна Григорівна
ПРОФЕСІЇНІ КОМУНІКАЦІЇ БЛАГОДІЙНИХ ІНІЦІАТИВ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ КРИЗИ 829
Омельяненко Валерія Олексіївна
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ 831
Омесь Наталія Андріївна
СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «МОВНІ ЛАКУНИ» В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ 833
Перейма Ілона Володимирівна
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КАЗКОТЕРАПІЇ 835
Полоз Олена Іванівна
SMM ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК УВИРАЗНЕННЯ СЕБЕ НА РИНКУ БЛАГОДІЙНИХ ІНІЦІАТИВ 838
Попова Анастасія Володимирівна
ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ 839

ОСВІТНІ І КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ ПРАКТИКИ
В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ
У МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-
ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОСТІР
В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ
ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
V Міжнародної науково-практичної конференції
студентів та молодих вчених
18-19 квітня 2024 року
Запоріжжя
Україна

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки Запорізької обласної державної адміністрації
Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради

Ministry of Education and Science of Ukraine
Department of Education and Science of Zaporizhzhia Regional State Administration
Municipal Institution of Higher Education "Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy"
of Zaporizhzhia Regional Council

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
V Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених
«ОСВІТНІ І КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ ПРАКТИКИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ
У МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОСТІР В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ»

BOOK OF ABSTRACTS
of the V International scientific and practical conference of students and young researchers
"EDUCATIONAL, CULTURAL AND ARTISTIC PRACTICES IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S
INTEGRATION INTO INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND INNOVATIVE SPACE UNDER WARTIME
CONDITIONS"

18-19 квітня 2024 року
April 18-19, 2024

Запоріжжя, Україна
Zaporizhzhia, Ukraine

УДК 373.3:376-056.264(477)[37:001.83(100)]-044.247"36"
О 72

Рекомендовано до друку Вченою радою комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради (протокол № 7 від 16 квітня 2024 року)

Редакційна колегія:

В. В. Нечипоренко (відповідальний редактор), доктор педагогічних наук, професор, Хортицька національна академія;
Н. М. Гордієнко, доктор соціологічних наук, професор, Хортицька національна академія;
М. С. Кудінова, кандидат психологічних наук, Хортицька національна академія;
О. М. Галієва, кандидат психологічних наук, Хортицька національна академія;
О. О. Сташук, кандидат педагогічних наук, Хортицька національна академія;
Г. Б. Глущенко, старший викладач, Хортицька національна академія;
О. В. Макаренко, методист, Хортицька національна академія.

Бібліографічні редактори:

Єнєва С. В., бібліотекар-бібліограф, Хортицька національна академія;
Прохорова С. П., бібліотекар-бібліограф, Хортицька національна академія;
Двореченцева А. С., методист, Хортицька національна академія.

О 72 **Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу** : збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (м. Запоріжжя, 18-19 квітня 2024 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя : Вид- во Хортицької національної академії, 2024. 1024 с.

Educational, Cultural and Artistic Practices in the Context of Ukraine's Integration into the International Scientific and Innovative Space under wartime conditions : Book of Abstracts of the V International scientific and practical conference of students and young researchers (Zaporizhzhia, April 18-19, 2024) / General editor V. Nechyporenko. Zaporizhzhia : Publishing House of Khortytsia National Academy, 2024. 1024 p.

ISBN 978-617-7929-16-0

Збірник містить тези доповідей учасників V Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу», приуроченої до Дня науки в Україні та організованої науково-педагогічним колективом Хортицької національної академії у співпраці з українськими і зарубіжними партнерами. Опубліковані тези доповідей розкривають специфіку й інноваційний досвід розв'язання актуальних проблем освітніх і культурно-мистецьких практик у глобальному громадянському суспільстві з урахуванням наукових досліджень і практичної діяльності у галузях початкової освіти, корекційної педагогіки, спеціальної психології, фізичної терапії, ерготерапії, соціальної роботи та соціальної педагогіки, сучасних тенденцій розвитку мистецтва, дизайну, соціально-гуманітарних наук, менеджменту та туризму.

Збірник адресовано науково-педагогічним працівникам, аспірантам, студентам і широкому колу фахівців суспільно-гуманітарного профілю.

Редакційна колегія може не поділяти концептуальні ідеї авторів та інтерпретаційні підходи, репрезентовані у змісті тез. Відповідальність за достовірність поданих матеріалів, наведених цитат, статистичних та емпіричних даних несуть учасники та їхні наукові керівники згідно з юридичними й етичними нормами академічної доброчесності.

УДК 373.3:376-056.264(477)[37:001.83(100)]-044.247"36"

ISBN 978-617-7929-16-0

© Автори тез, 2024
© Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2024

Додаток Д

Ключка С.С. Психологічний вплив журналістських розслідувань на емоційний стан українців. Програма Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Психологія міста і містян: проспекція і ретроспекція”. 24-25 квітня 2024 року. Харків. С.20.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ДИСКУРСІВ НА УРБАНІСТИЧНИЙ ЛАНДШАФТ ГУМАНТІТАРНИХ НАРАТИВІВ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Федорчук Георгій, здобувач вищої освіти (2 (магістерський) рівень); Державний податковий університет

Науковий керівник: Гиріна Тетяна, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувачка кафедри соціальних комунікацій, словесності та культури; Державний податковий університет

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВПЛИВУ ЦИФРОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПОДКАСТИНГУ НА ГРОМАДЯН

Шкільник Володимир, здобувач вищої освіти (2 (магістерський) рівень); Державний податковий університет

Науковий керівник: Гиріна Тетяна, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувачка кафедри соціальних комунікацій, словесності та культури; Державний податковий університет

ЕЛЕКТРОННІ ГОЛОСИ ЦИФРОВОЇ КУЛЬТУРИ МІСТА: ОСМИЛЕННЯ ЕМОЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ МЕДІА

Калита Тетяна, здобувачка вищої освіти (2 (магістерський) рівень); Державний податковий університет

Науковий керівник: Гиріна Тетяна, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувачка кафедри соціальних комунікацій, словесності та культури; Державний податковий університет

ТЕМАТИКА ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ У БІЗНЕС-ЖУРНАЛІСТИЦІ: ВПЛИВ НЕ ПСИХОЕМОЦІЙНУ РІВНОВАГУ УКРАЇНЦІВ

Вертипорох Вікторія, здобувачка вищої освіти (2 (магістерський) рівень); Державний податковий університет

Науковий керівник: Гиріна Тетяна, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувачка кафедри соціальних комунікацій, словесності та культури; Державний податковий університет

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ РОЗСЛІДУВАНЬ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН УКРАЇНЦІВ

Ключка Сергій, здобувач вищої освіти (2 (магістерський) рівень); Державний податковий університет

Науковий керівник: Гиріна Тетяна, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувачка кафедри соціальних комунікацій, словесності та культури; Державний податковий університет

20

ПРОГРАМА

МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

ПСИХОЛОГІЯ МІСТА І МІСТЯН: ПРОСПЕКЦІЯ І РЕТРОСПЕКЦІЯ

2024

24-25 КВІТНЯ
м. ХАРКІВ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ у ВАРШАВІ
ПІВДЕННО-МОРАВСЬКИЙ ЦЕНТР МІЖНАРОДНОЇ МОБІЛЬНОСТІ
(м. Брно, Чеська республіка)
УНІВЕРСИТЕТ ШТАТУ ФЛОРИДА (США)
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ЖИВИ»
ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР РОЗВИТКУ І ЗМІН «ЖИТИ ЛЕГКО»

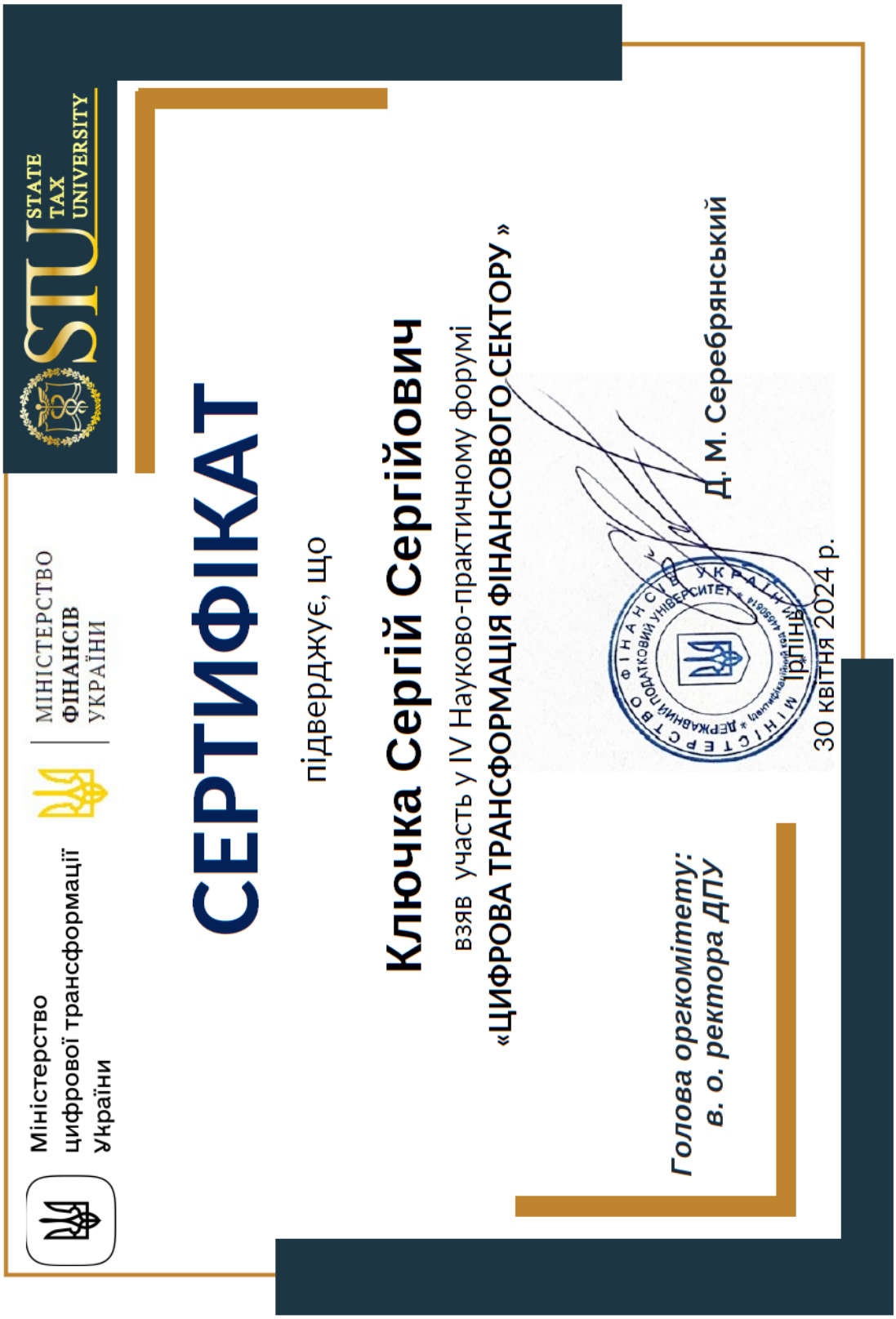
ПСИХОЛОГІЯ МІСТА І МІСТЯН: ПРОСПЕКЦІЯ І РЕТРОСПЕКЦІЯ

ПРОГРАМА
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

24-25 квітня 2024 року

Додаток Е

Ключка С.С. Сертифікат учасника IV Науково-практичного форуму “Цифрова транформація фінансового сектору” 30 квітня 2024. Ірпінь.

Виступ Журналіст-розслідувач раніше був “самотнім вовком”, зауважив Ф. Обермаєр, але “тепер ми говоримо про силу ментальності зграї” [Lugschitz _____ _____].

“Мені здається, журналістика на війні є частково обмеженою. Вона повністю виконує функцію фіксації, частково – функцію інформування та найменше – розслідувальну. Журналістика є, але є речі, про які ми не можемо говорити, та не маємо можливості розслідувати” [Федорчук Л. Українські журналісти на війні: професійні виклики і нові умови роботи. Актуальні проблеми медіапростору: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 6 квітня 2023 р.). – К. : Навчально-науковий інститут журналістики, 2023. 210 с, с. 114].